

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว

พฤษภาคม 2554

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา” ของ สุริยญา อุไรรัตน์ เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว ของมหาวิทยาลัยนเรศวร

.....ประธาน

(ดร. เพชรมณี ดาวเวียง)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ขวลิย์ ณ ถลาง)

.....กรรมการ

(ดร. อัญภักดิ์ ประพันธ์เนติวุฒิ)

.....กรรมการ

(ดร. สวรรส ศรีสุตโต)

อนุมัติ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณินิจ ภูพัฒน์วิบูลย์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

พฤษภาคม 2554

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความสามารถอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ชวลี วัฒนกลาง ที่ปรึกษา และคณะกรรมการทุกท่าน ที่ได้ให้คำแนะนำปรึกษาตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างยิ่ง จนวิทยานิพนธ์สำเร็จสมบูรณ์ได้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุทินันท์ พรหมสุวรรณ และดร.ประภาศรี พรหมประกาย จากมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ที่กรุณาให้คำแนะนำ แก้ไขในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ สมบูรณ์และมีคุณค่า

เหนือสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ของผู้วิจัยที่ให้กำลังใจและให้การสนับสนุนในทุกๆ ด้านอย่างดีที่สุดเสมอมา กราบขอบพระคุณญาติพี่น้อง ครอบครัวที่ได้ให้ความรักและความอบอุ่น และขอขอบพระคุณมิตรสหายทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือคอยกระตุ้นและคอยเป็นกำลังใจ อันเป็นพลังสำคัญที่เกิดความมุ่งมั่น ความพยายามที่จะทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ภาคเอกชนและประชาชนในเขตตำบลเกาะยอ ตำบลคูขุด จังหวัดสงขลา เขตตำบลทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ อำนวยความสะดวกและให้ความร่วมมือเป็นอย่างยิ่งในการสัมภาษณ์ครั้งนี้

คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงจะมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบและอุทิศแด่ผู้มีพระคุณทุกๆ ท่าน ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา

สุริยญา อุไรรัตน์

ชื่อเรื่อง	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา
ผู้วิจัย	สุริยญา อุไรรัตน์
ประธานที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ชวลีย์ ณ ถลาง
กรรมการที่ปรึกษา	ดร. อัญภักดิ์ ประพันธ์เนติวุฒิ
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2553
คำสำคัญ	การพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทะเลสาบสงขลา

บทคัดย่อ

ทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งเรียนรู้ระบบนิเวศที่สำคัญ แต่ในปัจจุบันยังไม่มีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นรูปธรรม งานวิจัยจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณพื้นที่รอบทะเลสาบสงขลา โดยมีภาครัฐบาล ภาคเอกชน และภาคชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มี 3 กลุ่ม ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ของรัฐ ภาคชุมชนและภาคเอกชน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยมีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการดำเนินการถอดเทปและนำข้อมูลที่ได้มาจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็น สังเคราะห์ข้อมูล แปลความหมายข้อมูล และนำเสนอเชิงความเรียงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน ซึ่งขณะนี้ยังไม่มีการประสานงานกันอย่างจริงจัง แม้ว่าทางภาครัฐจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาทะเลสาบสงขลาโดยมีแผนพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบ แต่แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังไม่มี การดำเนินการ ดังนั้นควรจะมีการจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและมีการจัดตั้งคณะทำงานที่จะเป็นตัวกลางประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยการดำเนินงานประกอบด้วย การจัดการพื้นที่ที่เหมาะสม การให้การศึกษาและการสื่อความหมาย การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยว การจัดการสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการตลาดและการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น โดยมีการสนับสนุนงบประมาณจากทางภาครัฐและภาคเอกชนผู้ที่จะมีส่วนได้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

Title DEVELOPMENT PLANNING FOR ECOTOURISM: A CASE
STUDY OF SONGKHLA LAKE, THAILAND

Author Surinya Urairat

Advisor Associate Professor Chawaree Na-talang

Co – Advisor Anyapak Prapannetivuth, Ph.D.

Academic Paper Thesis M.A. in Hotel and Tourism Management,
Naresuan University, 2010

Keywords Development, Ecotourism, Songkhla Lake

ABSTRACT

Although Songkhla Lake is well known for ecosystem study, there is no guideline for ecotourism development. Therefore the researcher aimed to approach the Songkhla Lake ecotourism development. The objectives of this research were to study SWOT analysis of Songkhla Lake. In addition, to discover guidelines for developing Songkhla Lake ecotourism by having the cooperation of government, private sector and the community in this study. The research was conducted using the qualitative method. Specifically, structured interviews with government officials, private sector and community as contributors, were used as a research tools. The data were analyzed by transcribing the recorded voice interview and then grouped by aspects. These data were transformed to descriptive presentation. The development of eco-tourism must require cooperation from both public and private sectors together with communities, which are currently not coordinated very seriously. Although the government will focus on the development of Songkhla Lake by the Lake Basin Development Plan, there is no action for developing an eco-tourism plan. There should be a plan to develop ecotourism as part of Songkhla Lake Basin Plan and to establish a working group who will mediate coordination with all parties involved. The operations include the management areas where appropriate, providing education and interpretation, setting up tourism activities, tourism services, environmental management, marketing promotion, and participation of

local people. This will be under the financial support of the public and private sectors who will have an effect and benefit from tourism.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของงานวิจัย.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	11
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	12
แนวคิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการพัฒนาชุมชน.....	26
แนวคิดการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคทางการตลาด.....	29
แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	32
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	44
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	52
ผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	52
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	53
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	53
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	54

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิจัย.....	55
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	55
5 บทสรุป.....	87
สรุปผลการวิจัย.....	87
อภิปรายผลการวิจัย.....	91
ข้อเสนอแนะ.....	101
บรรณานุกรม.....	102
ภาคผนวก.....	108
ประวัติผู้วิจัย.....	112

สารบัญตาราง

ตาราง

หน้า

- 1 แสดงสถิติการท่องเที่ยวในประเทศไทยและรายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยว..... 1

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	11
2 ให้น้ำในบริเวณทะเลสาบสงขลา.....	56
3 ชาวบ้านกำลังเคียนน้ำตาลโตนดเพื่อใช้ทำน้ำตาลแว่น.....	58
4 ชาวบ้านวางเรียงแว่นตาล รอคารหยอดน้ำตาล.....	58
5 น้ำในทะเลสาบแห้งขอด จนไม่สามารถออกเรือนำเที่ยวได้.....	61
6 น้ำในทะเลสาบแห้งขอด จนไม่สามารถออกเรือนำเที่ยวได้.....	61
7 แผ่นพับให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว.....	69
8 กิจกรรมเรือนำเที่ยว.....	70
9 ป้ายบอกที่ตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว.....	71
10 ป้ายบอกชื่อเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา.....	72
11 ป้ายให้ความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำ.....	73
12 ป้ายขอห้ามปฏิบัติในพื้นที่.....	73
13 กีฬาของกลุ่มราชวัดดีแสงส่องห้า.....	86

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ประเทศไทยถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวอย่างมากประเทศหนึ่ง เนื่องด้วยความพร้อมทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณีที่ดึงดูดใจ และความมีเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ความมีน้ำใจไมตรี ยิ้มแย้มแจ่มใสของคนไทย ส่งผลให้ประเทศไทยได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยอย่างมหาศาล อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมธุรกิจที่เกี่ยวข้องกันอย่างมากมาย เช่น ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจเกี่ยวกับอาหารและเครื่องดื่ม และธุรกิจบริษัทนำเที่ยว เป็นต้น โดยในปี 2551 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากกว่า 15 ล้านคน ส่งผลให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยว เป็นจำนวนถึง 602,000 ล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2552)

ตาราง 1 แสดงสถิติการท่องเที่ยวในประเทศไทย และรายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยว

ปี	นักท่องเที่ยว ต่างชาติ (ล้านคน)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง (%)	รายได้จาก ต่างชาติ (ล้านบาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง (%)	สัดส่วนต่อ GDP (%)
2547	11.65	7.87	384,360	24.28	5.92
2548	11.52	-1.12	367,380	-4.42	5.18
2549	13.82	19.97	482,319	31.29	6.16
2550	14.50	4.92	548,500	13.51	6.53
2551	15.70	8.27	602,000	9.95	7.14

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2552

นอกจากนี้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจ ซึ่งนำไปสู่การจ้างงาน สร้างอาชีพ และการกระจายรายได้สู่ภูมิภาคต่าง ๆ อีกด้วย แม้ว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะให้ผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจเป็นมูลค่าสูงและให้ประโยชน์แก่สังคมในหลายด้าน แต่ในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างรวดเร็ว มุ่งเน้นแต่ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจในระยะสั้น ขาดการควบคุมและการกำหนดทิศทางการพัฒนา ได้ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งพบว่าแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งในประเทศไทยมีสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลง ความโดดเด่นหรือเอกลักษณ์ถูกเปลี่ยนแปลงและบิดเบือนไป ทั้งนี้เป็นผลจากการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจนเกินขีดความสามารถรองรับได้ของสิ่งแวดล้อม ทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้วยคุณค่าลง ไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้กลับมาเยี่ยมชมได้อีก (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2553)

ด้วยเหตุนี้จึงเกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้น เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation tourism) ที่หมายถึง รูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่รักษาคุณภาพทั้งการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural - based tourism) และแหล่งวัฒนธรรม (Cultural - based tourism) อันจะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism) ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองของความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้ยาวนานที่สุด (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2553)

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยภายหลังจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) เป็นต้นมานั้น เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายเพื่อนำเงินตราต่างประเทศมาสร้างงานสร้างอาชีพให้เศรษฐกิจเจริญก้าวหน้าและเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติไปอย่างสิ้นเปลือง ทำให้แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งอยู่ในภาวะที่ถดถอยและเริ่มเสื่อมโทรมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่น จนกระทั่งปัจจุบันในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้นำเสนอแผนยุทธศาสตร์ที่มุ่งสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนมากขึ้น โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวที่เน้นอยู่บนพื้นฐานความเป็นเอกลักษณ์และความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม

โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” (Ecotourism) คือ การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และให้ความสำคัญในด้านการศึกษาและการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เป็นการชื่นชมทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542) ซึ่งเป็นนโยบายการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ยังคงอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ โดยเฉพาะระบบนิเวศลุ่มน้ำซึ่งมีความสัมพันธ์กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชุมชน ทั้งในการอุปโภคบริโภค การเกษตรกรรม การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณลุ่มน้ำจึงควรเน้นการให้ความรู้ความเข้าใจ และกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ระบบนิเวศ ทั้งนี้โดยมีผลตอบแทนส่วนหนึ่งคือรายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวสู่ชุมชน

ทะเลสาบสงขลา ถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความสำคัญอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช เป็นทะเลสาบที่มีลักษณะเฉพาะแห่งเดียวของประเทศไทย ที่มีน้ำจืดจากลำคลองหลายสายและน้ำจากแผ่นดินไหลลงสู่ทะเล ทะเลสาบสงขลาจึงทำหน้าที่เป็นแหล่งรับน้ำจืดจากแผ่นดินก่อนที่จะไหลออกสู่อ่าวไทย และมีน้ำเค็มจากทะเลไหลเข้ามาผสม ทำให้มีลักษณะเป็นระบบทะเลสาบแบบลากูน (Lagoon) ขนาดใหญ่ การที่ทะเลสาบสงขลาได้รับทั้งน้ำจืดและน้ำเค็ม ทำให้ความเค็มของน้ำในทะเลสาบเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับฤดูกาลและแตกต่างกันไป ระหว่างบริเวณต่าง ๆ ของทะเลสาบสงขลาที่มีปริมาณของน้ำจืดและน้ำเค็มผสมกันในสัดส่วนต่างกัน จึงมีการกล่าวขานกันว่า ทะเลสาบสงขลาเป็น “ทะเลสาบสามน้ำ” คือมีทั้งน้ำจืด น้ำกร่อยและน้ำเค็ม ความเป็นทะเลสาบสามน้ำมีความผันแปรขึ้นอยู่กันฤดูกาล ในฤดูแล้งที่มีน้ำจืดไหลลงสู่ทะเลสาบน้อย มีน้ำเค็มจากในทะเลรุกเข้ามา น้ำในทะเลสาบจะเป็นสามน้ำอย่างชัดเจนคือ ตอนบนเป็นน้ำจืด ตอนกลางเป็นน้ำจืดถึงกร่อยและตอนล่างเป็นน้ำกร่อยถึงเค็ม ส่วนในฤดูฝนน้ำท่ามีมากจึงดันน้ำเค็มออกจากทะเลสาบจนเกือบหมด น้ำจึงเป็นน้ำจืดเกือบทั่วทะเลสาบ ยกเว้นที่ใกล้ปากทะเลสาบเท่านั้นที่ยังเป็นน้ำกร่อย

ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นระบบนิเวศผสมผสานทั้งป่าดิบชื้นซึ่งเป็นป่าต้นน้ำ ป่าชายเลน ป่าพรุ แหล่งน้ำจืดและทะเลสาบ ในส่วนที่เป็นทะเลสาบมีทั้งน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม พื้นที่ป่าต้นน้ำที่สำคัญของทะเลสาบสงขลาส่วนใหญ่อยู่ในแนวเทือกเขาสองเทือกเขา ที่สำคัญคือแนวเทือกเขาบรรทัด กับแนวเขาเตี้ย ๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาสันกาลาศรี ซึ่งทั้งสองเทือกเขา

มีพื้นที่เป็นป่าดิบชื้น พื้นที่ภูเขาส่วนใหญ่จัดเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าหรืออุทยานแห่งชาติ ถัดจากพื้นที่ป่าต้นน้ำเป็นบริเวณชายเขาและที่ราบลุ่มซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของ “คนลุ่มน้ำ” และทำการเกษตร มีลำคลองหลายสายไหลผ่านลงสู่ทะเลสาบสงขลา บริเวณโดยรอบทะเลสาบสงขลา มีแหล่งชุมชน ทั้งชุมชนชนบทและชุมชนเมือง พื้นที่พรุ พื้นที่การเกษตร พื้นที่อุตสาหกรรม และป่าชายเลน

ทะเลสาบสงขลาเป็นที่รับน้ำจากต้นน้ำ แม่น้ำ และลำคลองต่างๆ แล้วไหลไปออกทะเลอ่าวไทย สภาพทางกายภาพของทะเลสาบซึ่งครอบคลุมพื้นที่จำนวนมากและเชื่อมต่อกับทะเลนี้ ทำให้มีความแตกต่างกันในแต่ละบริเวณ โดยเฉพาะสภาพที่มีลักษณะเป็น “ทะเลสาบ” จึงสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ตอนใหญ่ ๆ คือ

1. ทะเลน้อย เป็นส่วนที่เล็กที่สุดและอยู่ทางตอนบนสุดของทะเลสาบ มีพื้นที่ประมาณ 28 ตารางกิโลเมตร ความลึกเฉลี่ยประมาณ 1.5 เมตร เป็นทะเลสาบน้ำจืดที่แยกส่วนค่อนข้างชัดเจนกับทะเลสาบส่วนอื่นๆ โดยมีคลองนางเรียม คลองบ้านกลาง และคลองยวนเชื่อมต่อระหว่างทะเลน้อยกับทะเลหลวง

2. ทะเลหลวง (ทะเลสาบตอนบน) เป็นส่วนที่อยู่ถัดจากทะเลน้อยลงมาจนถึงเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ เป็นห้วงน้ำที่กว้างใหญ่ที่สุดมีพื้นที่ 458.80 ตารางกิโลเมตร ความลึกเฉลี่ยประมาณ 2 เมตร น้ำในบริเวณนี้ปกติเป็นน้ำจืด แต่ในบางปีที่มีการรุกตัวของน้ำเค็มค่อนข้างสูงในช่วงฤดูแล้งทำให้ระดับความเค็มของน้ำสูงได้

3. ทะเลสาบ (ทะเลสาบสงขลาตอนกลาง) อยู่ถัดจากทะเลหลวงลงมา ตั้งแต่บริเวณแนวเกาะใหญ่ทางใต้ไปบรรจบกับเขตอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุงทางด้านตะวันตกและตั้งแต่อำเภอสิงหนคร จนถึงบริเวณปากกรอ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลาทางด้านตะวันออก มีพื้นที่ 377.2 ตารางกิโลเมตร ความลึกเฉลี่ยประมาณ 2 เมตร เป็นส่วนของทะเลสาบที่มีเกาะอยู่หลายเกาะ เช่น เกาะสี่ เกาะห้า ฯลฯ พื้นที่ส่วนนี้มีการผสมผสานของน้ำเค็มและน้ำจืดและน้ำกร่อยผันแปรตามฤดูกาล

4. ทะเลสาบสงขลา (ทะเลสาบสงขลาตอนล่าง) เป็นส่วนของทะเลสาบตอนนอกสุดที่เชื่อมต่อกับอ่าวไทย มีพื้นที่ 182 ตารางกิโลเมตร ความลึกเฉลี่ยประมาณ 1.5 เมตร ยกเว้นบริเวณช่องแคบที่ติดต่อกับทะเลอ่าวไทย ซึ่งเป็นช่องเดินเรือมีความลึกประมาณ 12-14 เมตร ทะเลสาบส่วนนี้เป็นบริเวณที่เป็นน้ำเค็มเสียส่วนใหญ่ แต่บางช่วงในฤดูฝนจะเป็นน้ำกร่อยและได้รับผลจากน้ำขึ้นน้ำลงอย่างมาก (คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2553)

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา มีดังนี้

1. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

มีพื้นที่ทั้งหมด 450 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยส่วนที่เป็นพื้นดินและพื้นน้ำ ส่วนพื้นดินมีเนื้อที่ 422 ตารางกิโลเมตร หรือ ร้อยละ 94 ของพื้นที่ทั้งหมด ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบชายทะเลสาบ ประกอบด้วยนาข้าวและป่าหญ้า ป่าพรุและป่าเสม็ด เป็นแอ่งน้ำมีพืชปกคลุม และ ที่ราบเชิงเทือกเขาบรรทัด

สัตว์ป่าที่มีรายงานในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีไม่ต่ำกว่า 250 ชนิด โดยเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 13 ชนิด เช่น ลิงแสม เสือปลา และลิงลม เป็นต้น สัตว์เลื้อยคลานอย่างน้อย 25 ชนิด เช่น เต่า ตะพาบน้ำ จิ้งเหลน และงูชนิดต่างๆ สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก กุ้ง ปู หอย และ สัตว์น้ำอื่นอีกเป็นจำนวนมาก ส่วนพวกปลาน้ำจืดพบไม่ต่ำกว่า 45 ชนิด ปลาที่น่าสนใจและพบได้ไม่ยาก เช่น ปลาช่อน ปลากระดี่ ปลาชิว ส่วนปลาที่น่าสนใจแต่พบตัวได้ยากกว่า เช่น ปลาปักเป้า น้ำจืด และ ปลาเสือพื้นน้ำ เป็นต้น

จากสภาพพื้นน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณไม้น้ำ และสัตว์น้ำต่างๆ ทะเลน้อยจึงมีความเหมาะสมเป็นแหล่งอาศัยหากินทำรังและวางไข่ของนกนานาชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งนกน้ำ จากการสำรวจพบนกราว 187 ชนิด แยกออกเป็นนกประจำถิ่นอาศัยอยู่ประจำตลอดปี และนกอพยพย้ายถิ่น โดยจะอพยพมาในช่วงฤดูหนาว ระหว่างเดือนตุลาคม-มีนาคม ซึ่งเป็นช่วงที่นกมีประชากรมากที่สุดถึงราว 43,000 ตัว ส่วนช่วงที่มีนกลน้อยที่สุดอยู่ระหว่างเดือนมิถุนายน-กันยายน อันเป็นช่วงที่นกน้ำทำรัง

ทะเลน้อยเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ เป็นแหล่งศึกษาข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศทางทะเล และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ข้อมูลจากเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ระบุว่าในปี 2541 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 167,791 คน และมีแนวโน้มจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในทุกปี (เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย, 2553)

2. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา (อุทยานนกน้ำคูขุด)

ตั้งอยู่ที่บ้านคูขุด หมู่ที่ 4 ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ ได้รับการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2518 และเป็นอุทยานนกน้ำที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย มีพื้นที่อยู่ในเขตรับผิดชอบทั้งหมด 227,916 ไร่ (365 ตารางกิโลเมตร) ครอบคลุมพื้นที่ อ.เมืองสงขลา อ.รัตภูมิ อ.สทิงพระ และกิ่ง อ.กระแสสินธุ์ และพื้นที่ส่วนหนึ่งติดต่อกับ อ.ปากพะยูน จังหวัดพัทลุง อุทยานนกน้ำเป็นส่วนหนึ่งของทะเลสาบสงขลา มีอาหารอุดมสมบูรณ์ จากการ

สำรวจของกรมป่าไม้พบว่ามีนกชนิดต่าง ๆ กว่า 112 ชนิด ซึ่งนกเหล่านี้จะมาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมากในช่วงเดือนธันวาคม-เมษายน เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลาในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเกาะ คือมีเกาะเล็กเกาะน้อยมากมาย และหญ้าทะเลขึ้นเขียวขจีเหมือนกับทุ่งหญ้ากลางทะเลซึ่งเป็นธรรมชาติที่มี ทิวทัศน์งดงามมาก เกาะเหล่านี้บางเกาะอยู่ในพื้นที่ของ อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง เช่น เกาะนางคำ เกาะญวน เกาะเสื่อ เกาะหมาก และบางเกาะ ไม่มีคนอาศัยอยู่เลย แต่ทว่ามีนักท่องเที่ยวไปเที่ยวกันมาก เพราะมีบรรยากาศที่ดีเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ อย่างเช่น เกาะบรรทม เกาะคำเที่ยง เกาะกระ และเกาะโคบ ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศด้านหนึ่งติดกับทะเลสาบ อีกด้านเป็นภูเขาเล็กๆ เหมาะแก่การนั่งดูนก เพราะบริเวณนี้มีต้นราโพและต้นจางจึงเป็นที่อยู่และที่วางไข่ของนกอีโก้ง (เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา, 2553)

3. เกาะยอ

เกาะยอเป็นเกาะเล็ก ๆ ในทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 9,275 ไร่ ปัจจุบันชุมชนรอบทะเลสาบสงขลาได้รวมตัวเป็นเครือข่าย มีการจัดตั้งกลุ่มรักษากะยอ เพื่อฟื้นฟูชีวิตธรรมชาติและชีวิตวัฒนธรรมของทะเลสาบสงขลา ผ่านการท่องเที่ยวและเดินทางอย่างรู้คุณค่า วิถีชีวิตท้องถิ่น เพื่อให้เกาะยอเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้แก่ประชาชนทั่วไป

ถึงแม้ว่าจะมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสักเพียงใด ก็ยังไม่สามารถบูรณาการหรือพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวได้มากเท่าที่ควร ดังสะท้อนให้เห็นได้จากแหล่งท่องเที่ยว บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่มีทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและมีความหลากหลาย มีเอกลักษณ์และมีความโดดเด่นทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า มีพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างน้อย 53 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างน้อย 56 แห่ง แต่ขาดการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและชัดเจน การจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ขาดการวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงบูรณาการที่มีความเชื่อมโยงกับสภาพที่แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสามารถพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวได้หลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน เป็นต้น หากแต่ต้องการการพัฒนาการส่งเสริมอย่างถูกหลักวิชาการถูกทิศทาง เนื่องจากปัจจุบันกิจกรรมการท่องเที่ยวในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีแนวโน้มขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งจากการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ของภาคเอกชน และการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ของภาครัฐ กิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ เพิ่มปริมาณและขยายขอบเขตอย่างกว้างขวางโดยไม่คำนึงถึงความสำคัญ

ของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ความเป็นธรรมชาติ ความดั้งเดิม เอกลักษณ์ศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่มีขีดจำกัดดังกล่าว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม ขาดการดูแลบำรุงรักษา การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสมกับความเป็นธรรมชาติ เอกลักษณ์ ศักยภาพ และความเสียดผลกระทบต่อผลกระทบจากกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว ทำให้ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวลดลง การขาดการประสานงานและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและท้องถิ่น ทำให้เกิดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว ขาดแรงจูงใจในการสร้างโอกาสและทางเลือกในการบริหารจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น และเกิดการกระจุกตัวของรายได้เฉพาะกลุ่ม (แผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา, 2553) นอกจากนี้ กิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันที่ขาดจิตสำนึก การตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณี อีกทั้งแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ถูกต้องก็ยังไม่ได้รับรู้กันอย่างแพร่หลายในหมู่นักท่องเที่ยวและประชาชน ผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวทำให้สภาพธรรมชาติ สภาพความเป็นประวัติศาสตร์ และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีเสื่อมโทรม โบราณสถานถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่เหมาะสม ไม่เหลือสภาพเดิม วิถีชีวิตชุมชนเปลี่ยนแปลง ความเป็นเอกลักษณ์สูญหาย และการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในพื้นที่อนุรักษ์ บางครั้งยังขัดแย้งกับกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของพื้นที่อนุรักษ์ด้วย

ด้วยเหตุนี้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว ชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และควรศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา เพื่อให้เจริญเติบโต และพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน ปรับปรุง และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักมากขึ้น และเพื่อให้นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการ รวมถึงคนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่า และความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่มีในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา โดยมีภาครัฐบาล ภาคเอกชนและภาคชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

คำถามวิจัย

1. จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ที่มีในการพัฒนาการท่องเที่ยวมีอย่างไรบ้าง
2. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา โดยมีภาครัฐบาล ภาคเอกชนและภาคชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นอย่างไร

ขอบเขตของงานวิจัย

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ครอบคลุมเนื้อหาได้แก่
 - 1.1 เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ที่มีในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา
 - 1.2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณพื้นที่ทะเลสาบสงขลา
2. **ขอบเขตด้านพื้นที่**

เนื่องจากทะเลสาบสงขลามีพื้นที่ครอบคลุมทั้งหมด 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยในแต่ละจังหวัดจะมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ โดยแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้กระจายอยู่บริเวณรอบทะเลสาบสงขลา ได้แก่

 - 2.1 ทะเลสาบสงขลา ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ เช่น ป่าพรุควนเคร็ง ถ้าเขาพระเขาทอง
 - 2.2 ทะเลสาบสงขลา ในพื้นที่จังหวัดพัทลุงมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญและเป็นที่ยูจักษ์ของนักท่องเที่ยว เช่น เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่อยู่ทางตอนบนของทะเลสาบสงขลา เป็นแหล่งศึกษาข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศทางทะเล อีกทั้งยังได้รับการจดทะเบียนขึ้นเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar Site) ลำดับที่ 110
 - 2.3 ทะเลสาบสงขลา ในพื้นที่จังหวัดสงขลา มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญและเป็นที่ยูจักษ์ของนักท่องเที่ยว เช่น เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา (อุทยานนกน้ำคูขุด) เกาะยอ

ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะศึกษาแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุง ได้แก่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา (อุทยานนกน้ำคูขุด) และเกาะยอ

3. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่

3.1 เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลเกาะยอ ตำบลคูขุด จังหวัดสงขลา ตำบลทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง

3.2 เอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบกิจการที่พัก ผู้ประกอบการร้านอาหาร ผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยวในพื้นที่ตำบลเกาะยอ ตำบลคูขุด จังหวัดสงขลา ตำบลทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง

3.3 ประชาชนในพื้นที่ตำบลเกาะยอ ตำบลคูขุด จังหวัดสงขลา ตำบลทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลทั้งหมด 4 เดือน ตั้งแต่เดือนกันยายน – ธันวาคม 2553

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่มีในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา
2. ทราบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณพื้นที่ทะเลสาบสงขลา
3. ทราบถึงการมีส่วนร่วมของภาครัฐบาล ภาคเอกชนและภาคชุมชน ในบริเวณพื้นที่รอบทะเลสาบสงขลาที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการและได้กำหนดทิศทางและมุ่งที่จะควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงด้วย สภาวะการพัฒนาเป็นสภาวะสมานธิกของสังคมได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนได้เต็มที่โดยไม่มีสภาวะครอบงำ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

การมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือของประชาชน หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้าร่วมรับผิดชอบ หรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในทางที่ต้องการโดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์การเพื่อบรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

ทะเลสาบสงขลา หมายถึง แหล่งท่องเที่ยว 3 แหล่งคือ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา (อุทยานนกน้ำคูขุด) และเกาะยอ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิด แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา มีดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา เป็นการวิจัยและพัฒนา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยจะนำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการพัฒนาชุมชน
3. แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
4. แนวคิด Swot analysis
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540, หน้า 5) ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวไปในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ทางสิ่งแวดล้อม ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมกับท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

เสรี วังสีไพจิตร (2537, หน้า 22) ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบของการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เจริญเติบโตไปในทิศทางที่เหมาะสม โดยรักษาสภาพแวดล้อมที่ดีงามและดั้งเดิมให้คงอยู่ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่มุ่งอนุรักษ์คุณค่าของธรรมชาติ เป็นการพัฒนาโดยถือว่าการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศ สามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมของระบบนิเวศโดยไม่ให้เป็นการเปลี่ยนแปลงหรือทำลาย

ภราเดช พยัฒวิเชียร (2537, หน้า 29) ให้ความหมายว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ พยายามให้เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมน้อยที่สุด และในขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดผลของความรู้ ความเข้าใจร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและธรรมชาติกับชุมชนท้องถิ่นหรือสังคมที่ตนเองเข้าไปอยู่

จากความหมายข้างต้น สามารถสรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ดังนี้
 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทุกแห่ง ทุกประเภท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาและชื่นชมพิถีพิถันกับสภาพธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม โดยไม่ไปรบกวนต่อระบบนิเวศ มุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากร ให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น สร้างจิตสำนึกให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การจัดว่าสถานที่ใดเป็นจุดที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวจะจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบต่าง ๆ ประกอบกัน ดังมีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวไว้หลายท่านด้วยกัน เช่น

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542, หน้า 2-46) กล่าวถึงขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า ครอบคลุมลักษณะพื้นฐานขององค์ประกอบหลัก (Key element) 4 ด้าน ที่ประกอบด้วย การพิจารณาด้านพื้นที่ท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องและการจัดการดังนี้คือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลักที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endermic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่ของแหล่งนั้นจึงเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based Tourism)

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainably Management Tourism) เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsibly Travel) ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (No or Low impact) การจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษา (Education) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ประสบการณ์ (Experience) ความประทับใจ (Appreciation) เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง ทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องจึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmentally Education Tourism)

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involvement of local community or People participation) ที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการเพื่อก่อประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้ หมายความว่ารวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากรากหญ้า (Grass Root Level) จนถึงการปกครองท้องถิ่นและอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วรรณพร วณิชชานุกร (2540, หน้า 13) กล่าวถึงหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะป็นน้ำเสียขยะ ตลอดจนการคมนาคม
2. ก่อให้เกิดประโยชน์ในระยะยาวแก่ทรัพยากรชุมชนในท้องถิ่นและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเอง ส่วนหนึ่งของรายได้ควรย้อนไปสู่การอนุรักษ์
3. การเสริมสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยว เป็นการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม สภาพสังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรมและพฤติกรรมของตนที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมชุมชนในที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว
4. ในการสร้างหรือการจัดการใดๆ ควรยอมรับในข้อจำกัดของสภาพแหล่งท่องเที่ยวตามลักษณะที่เป็นอยู่ หากมีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงควรเป็นไปเพื่อให้ทัศนียภาพของท้องถิ่นดีขึ้น ตลอดจนการลงทุนของต่างชาติ ซึ่งเป็นการลดการไหลออกของรายได้ไปยังต่างประเทศ
5. ในการวางแผนตัดสินใจและดำเนินงาน ตลอดจนการควบคุม ควรให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมมากที่สุด มิใช่เป็นเพียงเป้าหมายของการท่องเที่ยวและให้บุคคลภายนอกมาคิดและตัดสินใจแต่เพียงฝ่ายเดียว เพราะจะไม่เป็นไปตามความต้องการของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง
6. ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญ ในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวให้มีคุณภาพยั่งยืนหรือไม่เพียงใด การทำธุรกิจโดยมุ่งทำกำไรสูงสุดในระยะสั้นเป็นการทาบหม้อข้าวตัวเอง อย่างไรก็ตามบริษัทนำเที่ยวก็สามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้ยาวนานเท่านาน ถ้ามีการจัดทำธุรกิจที่ถูกต้องเหมาะสม นับตั้งแต่การใช้วัสดุที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม และสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ การมีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ในระบบนิเวศ และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างแท้จริง การให้การศึกษแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นที่

เป็นจุดหมายปลายทางก่อนที่จะไปถึง ทั้งในรูปของภาพยนตร์ในเครื่องบิน เทปบันทึกเสียง และเอกสารเผยแพร่

7. มีการจัดการและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและไม่เกินความสามารถของชุมชนท้องถิ่น และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวจะรองรับได้ อีกทั้งมีนักท่องเที่ยวสม่ำเสมอตลอดทั้งปี ไม่ใช่มีเฉพาะฤดูกาล เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับผู้ทำงานในอุตสาหกรรมนี้

สถาบันการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (2547) ได้ให้ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่ามีหลักการพื้นฐาน 5 ประการที่สำคัญ ซึ่งประกอบไปด้วย

1. ต้องอยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติ (Nature-Based Tourism) หมายถึง ต้องเจาะจงเรื่องชีววิทยา ลักษณะกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และวัฒนธรรม ศึกษาเรื่องการอนุรักษ์ การวางแผน การพัฒนา การจัดการด้านท่องเที่ยว เพราะทั้งหมดเป็นพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ

2. ต้องทำให้ระบบนิเวศยั่งยืน (Ecological Sustainable Tourism) หมายถึง เป็นการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยเศรษฐกิจที่ยั่งยืน สังคมที่ยั่งยืน และสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน การทำแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืนเป็นกุญแจดอกสำคัญ นำไปสู่การจัดการกิจกรรมของมนุษย์ นอกจากนั้นยังเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนที่ยอมรับกันในการจัดการด้านธรรมชาติวิทยาเป็นการพัฒนาด้านศักยภาพในการรับรองและคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้สิ่งแวดล้อมคงอยู่ และไม่ได้รับความเสียหาย

3. ต้องศึกษาสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศ (Environmentally Educative Tourism) เป็นการศึกษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมและแปลความหมาย สิ่งนี้เป็นเครื่องมือสำคัญสร้างความสนุกสนานและให้ประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีความหมาย ช่วยดึงดูดผู้คนที่ปรารถนาจะมีส่วนร่วมให้ปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีสำนึก โดยพัฒนาความคิด จิตใจ ความรู้สึกเชื่อมต่อกับสิ่งแวดล้อม การศึกษาเรื่องนี้จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและชุมชน ซึ่งช่วยให้กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวอยู่ได้อย่างยั่งยืน การแปลความหมายช่วยให้นักท่องเที่ยวเห็นภาพในการพิจารณาสิ่งแวดล้อมได้อย่างชัดเจน ซึ่งให้ทั้งคุณค่าทางวัฒนธรรมและธรรมชาติพอกัน

4. ต้องให้ชุมชนมีรายได้ (Locally Beneficial Tourism) เป็นการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ถือว่าไม่เพียงแต่ให้ประโยชน์กับชุมชน และสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังช่วยพัฒนาคุณภาพของประสบการณ์การท่องเที่ยว ชุมชนในท้องถิ่นมักให้ความร่วมมือกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยการให้ความรู้ ให้บริการ ให้ความสะดวก และขายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ผลประโยชน์เหล่านี้จะมีน้ำหนัก

กว่าที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีให้ต่อแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วยก่อให้เกิดรายได้ไว้จัดการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว นอกเหนือไปจากผลต่อสังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น เงินบริจาคก็เป็นทุนช่วยเหลือโครงการอนุรักษ์ได้ เช่น ช่วยเหลือนักวิจัยที่มาเก็บรายละเอียดหรือวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5. ต้องให้นักท่องเที่ยวมีความพอใจ (Tourist Satisfaction) ความพอใจเป็นสิ่งที่สำคัญต่อนักท่องเที่ยว

สรุปได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีศักยภาพในปัจจุบัน ควรต้องประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ คือ องค์ประกอบด้านจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ด้านความพึงพอใจ และด้านการมีส่วนร่วม รวมไปถึงความมีมิตรไมตรีด้วยสำนึกของความเป็นเจ้าของบ้านที่ดี ตามประเพณีการต้อนรับของแต่ละท้องถิ่น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความสะอาด สุขอนามัยที่ดีของแหล่งท่องเที่ยว และเพื่อสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมแหล่งเที่ยวนั้นๆ ด้วยความสบายใจและเป็นสุข รวมทั้งความรู้สึกประทับใจที่นักท่องเที่ยวจะมีต่อสถานที่ และการบริการที่ได้รับ

นโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ

โดยสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540, หน้า 18) ได้กล่าวถึงนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ ในร่างนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า จากทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยอาศัยเงื่อนไขทางด้านภูมิศาสตร์และการพัฒนาเครือข่ายคมนาคมกับประเทศเพื่อนบ้าน ให้สามารถเชื่อมโยงกันได้โดยสะดวก พร้อมกับการรักษาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้คงไว้ ซึ่งความมีเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ความป็นธรรมชาติ ความสะอาด ความปลอดภัย ตลอดจนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน เพื่อก่อให้เกิดการกระจายรายได้มากขึ้น ส่วนนโยบายการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ปี พ.ศ.2540-2546 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กำหนดไว้เป็นกรอบการดำเนินงานในแต่ละปี และได้รับการอนุมัติโดยคณะกรรมการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยดังนี้

1. ส่งเสริมการอนุรักษ์ ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณภาพของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในระยะยาว และคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชาติสืบไป

2. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามา มีบทบาทในการร่วมแก้ไขหรือป้องกันปัญหาการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีคุณค่า ช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
3. สนับสนุนการพัฒนาปัจจัยในการให้บริการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะระบบการให้ข้อมูลข่าวสารด้วยโครงข่ายคอมพิวเตอร์ทั้งภายในและระหว่างประเทศ
4. ส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งในด้านการพัฒนาส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนาระบบเครือข่ายคมนาคมขนส่งสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการบริการท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภูมิภาคนี้
5. ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในชาติให้เป็นนักท่องเที่ยวที่ดีมีความรักหวงแหนและช่วยทำนุบำรุงทรัพยากรธรรมชาติการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีความโอบอ้อมอารีให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยน้ำใจไมตรีอันดีงามสืบไป
6. ส่งเสริมการผลิตบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีปริมาณตามความต้องการตลาด มีคุณภาพได้มาตรฐานในระดับนานาชาติ เพื่อรองรับนโยบายการเปิดเสรีด้านการค้า บริการ ตลอดจนสนับสนุนให้บุคลากรชาวไทยมีงานทำในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
7. กำกับดูแลให้นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจได้รับความคุ้มครองตาม พ.ร.บ. ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ปี พ.ศ.2535 รวมทั้งผลักดันให้มีการกวดขันในมาตรฐานต่าง ๆ ในการให้ความคุ้มครอง รักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างจริงจังต่อเนื่องตลอดไป
8. ส่งเสริมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและส่งผลดีต่อการพัฒนา
9. ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพเดินทางเข้ามาภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น พักอยู่นานวัน ใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น และเดินทางกระจายไปทั่วภูมิภาคโดยคำนึงถึงขีดความสามารถ หรือข้อจำกัดในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง
10. สร้างค่านิยมให้ชาวไทยเพิ่มการเดินทางท่องเที่ยว และจับจ่ายใช้สอยภายในประเทศให้กระจายไปทั่วภูมิภาคตลอดไป เพื่อเพิ่มดุลการท่องเที่ยงให้มากขึ้นและเป็นการกระจายความเจริญไปสู่ ท้องถิ่น อันจะเป็นผลดี ต่อการพัฒนาการทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศต่อไป

11. พิจารณาประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมในลักษณะการลงทุน รวมทุน หรือให้การส่งเสริมสนับสนุนการลงทุน เพื่อประโยชน์โดยรวมของชาติและองค์กร

นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540, หน้า 21-23) ได้ศึกษาและจัดทำนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อรองรับแนวทางการพัฒนาของชาติได้อย่างเหมาะสมตรงตามวัตถุประสงค์ในอันที่จะเสริมการพัฒนาประเทศให้มีความสมดุล กล่าวคือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ แต่เดิมมุ่งตอบสนองการพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักและช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ส่งเสริมภาพพจน์อันดีของประเทศ โดยอาจไม่ครอบคลุมในมิติสังคมและสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะสามารถตอบสนองนโยบายแห่งชาติ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (ปี พ.ศ.2540-2544) ได้อย่างกว้างขวาง กล่าวคือ

1. ตอบสนองวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างศักยภาพของคน โดยเฉพาะด้านการเสริมสร้างและพัฒนาสุนทรีย์ภาพทางจิตใจ รวมทั้งการมีกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ตอบสนองต่อการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางสังคม ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ของคนในชุมชน สามารถพัฒนาเสริมสร้างสมรรถภาพของชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้
3. ตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่มีเสถียรภาพมั่นคง และความสมดุลระหว่างคน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพิ่มขีดความสามารถในสาขาบริการที่มีคุณภาพคงเอกลักษณ์ รวมทั้งให้มีนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพมากขึ้น
4. มีส่วนในการช่วยปรับบทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้หน่วยงานท้องถิ่นสร้างกลไกพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อระดมความร่วมมือจากประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว
5. ช่วยจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์เกิดความสมดุลทั้งในด้านระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม โดยให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการมากขึ้น ควบคู่ไปกับการนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการแก้ไขปัญหา

ตลอดจนการสร้างวินัยในการจัดการ ซึ่งจะสามารถสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน

6. มีบทบาทแสดงออกถึงการพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการพัฒนาให้รัฐบาลและประชาชนมีความเข้าใจ มีความรับผิดชอบและมีความเอื้ออาทรต่อกันโดยมีการใช้หลักนิติธรรมในการบริการ และการจัดการประชาชนให้มีหลักประกันในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของรัฐ

ดังนั้น การกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงอยู่ในกรอบการพัฒนาประเทศในกระบวนการทศวรรษให้มืออย่างเหมาะสม นโยบายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติจึงเป็นนโยบายเชิงกลยุทธ์ เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางสำหรับปฏิบัติการ อันเป็นการขยายนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ ภายใต้กรอบการพัฒนาแห่งชาติให้มีลักษณะเฉพาะและชัดเจนมากขึ้น โดยชี้ถึงความแตกต่างจากนโยบายการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ทั้งนี้ได้มุ่งหวังที่จะให้นโยบายนี้เป็นกรอบของการจัดการในพื้นที่และกิจกรรมเฉพาะในขอบเขตที่หลากหลาย โดยมีจุดมุ่งหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีดังนี้

1. เพื่อให้มีแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ที่ได้รับการจัดการอย่างมีความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ พื้นฟู และรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืน โดยคำนึงขีดความสามารถที่รองรับได้

2. ทำให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ อันเป็นการ สนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมโดยรวม

3. มีการจัดการที่ประสานความร่วมมือทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน และมีการศึกษารวมกันอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ต้องมีการจัดการอย่างมีส่วนร่วมที่เสมอภาคและเป็นธรรมของประชาชนท้องถิ่นในกระบวนการท่องเที่ยวในด้านการจัดการกำกับดูแล และการประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทิศทางที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์อย่างเหมาะสม

4. เสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ประชาชนสามารถรักษาวิถีชีวิตที่ดีอีกทั้งมีการเปลี่ยนแปลงด้วยความสมัครใจ

5. มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการการท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกลมกลืนไปกับทรัพยากร โดยคงรักษาสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐาน รักษาเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและสังคมของพื้นที่ และมีบรรยากาศการท่องเที่ยวที่ให้ความมั่นใจและความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

6. ให้นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพเดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทยให้มากขึ้น และให้นักท่องเที่ยวชาวไทยมีการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในประเทศ อย่าง

กว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและประชาชนทั่วไป และมีการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

ดังนั้นนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีขอบเขตนโยบายด้านต่าง ๆ ดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540, หน้า 23-28)

1. นโยบายพื้นฐานด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ต้องมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นจึงกำหนดให้

1.1 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน มากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจและการมีรายได้เพียงอย่างเดียว

1.2 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีการควบคุมดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมแท้ไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่อ่อนไหวต่อการถูกกระทบและฟื้นตัวได้ยาก

1.3 การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมและการปรับความสมดุลกับรูปแบบและกิจกรรมที่มีอยู่ พึงหลีกเลี่ยงความขัดแย้งอย่างรุนแรงต่อการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ๆ หากเน้นในการแปรประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การจัดการโดยรวม

1.4 การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องให้ความสำคัญ ในการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร การบริการและการแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว

1.5 แผนการพัฒนาท้องถิ่นและภูมิภาค ต้องให้ความสำคัญในการนำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าสู่ระบบแผนโดยรวม

1.6 การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องสนับสนุนการศึกษา การวิจัยและการประเมินผล

2. นโยบายด้านองค์กร การบริหารและกฎหมาย ในระดับนโยบายและการจัดการ พึงให้ความสำคัญการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการสนับสนุนเครื่องมือในการจัดการที่มีประสิทธิภาพ

2.1 ให้องค์กรที่เกี่ยวข้องจัดลำดับความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการจำเป็นในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยสนับสนุนให้มีการพัฒนาทักษะการจัดการที่ถูกต้อง รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.2 องค์การที่มีอยู่พึงกำหนดบทบาทที่ชัดเจนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และมาตรการการจัดการที่เหมาะสม

2.3 สนับสนุนการพัฒนาองค์กรท้องถิ่นและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีความชัดเจน เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

2.4 ให้มีการใช้กฎหมายในการควบคุม ดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำ ตักเตือน และสร้างวินัยการท่องเที่ยวควบคู่กันไปด้วย

2.5 สนับสนุนองค์กรเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนและประชาชนท้องถิ่นให้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้น ทั้งนี้ควรจัดให้องค์กรเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนา หรือในคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องทุกระดับ

3. นโยบายด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตามขอบเขตของขีดความสามารถที่รองรับได้

3.1 กำหนดกรอบการพัฒนาการจัดการทรัพยากร โดยมีมาตรฐานที่ชัดเจนให้ยกเลิกการท่องเที่ยวในพื้นที่เปราะบาง สนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีศักยภาพ

3.2 กำหนดมาตรการป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เข้มงวดมากขึ้นจากพื้นที่ปกติ ให้การสนับสนุนการประกอบการที่มีมาตรการที่ถูกต้องเหมาะสมเป็นรูปธรรม

3.3 สนับสนุนการพัฒนากลุ่มแหล่งท่องเที่ยวและโครงข่ายการท่องเที่ยว ในท้องถิ่นระดับกลุ่มพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกันโดยให้แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาให้ระดับที่สามารถทดแทนกันได้

3.4 สนับสนุนการจัดระบบฐานข้อมูลข่าวสารการเดินทาง การควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวและการถ่ายเทนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงอย่างเป็นระบบ

4. นโยบายด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว

4.1 จัดระบบการเดินทางเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยว ให้มีความสะดวกตามควร โดยเน้นด้านความปลอดภัยเป็นหลัก

4.2 สนับสนุนให้มีการใช้พลังงานอย่างปลอดภัยให้เหมาะสมตามความจำเป็นตามขนาดพื้นที่ท่องเที่ยว และบริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สนับสนุนการใช้พลังงานทดแทน การลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่หมดเปลืองในกิจกรรมการท่องเที่ยว

4.3 สนับสนุนระบบการสื่อสาร สร้างโครงข่ายที่ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกระจายตัวครอบคลุมพื้นที่ท่องเที่ยวและเครือข่ายการมีส่วนร่วมทุกระดับ เพื่อการติดต่อสื่อสารการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวและการบรรเทาสาธารณภัยในยามฉุกเฉิน

4.4 สนับสนุนการให้บริการการท่องเที่ยว ดำเนินการโดยภาคเอกชนหรือองค์กรประชาชน ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยองค์กรของรัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการจัดแหล่งท่องเที่ยวรองรับ ทั้งนี้โดยมีกรอบการพัฒนาด้านการบริการที่มีขนาดรูปแบบ และคุณภาพการบริการตามแบบท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4.5 การจัดการบริการของรัฐในพื้นที่ที่จำเป็นต้องมีขนาดและการบริการที่เหมาะสม โดยมุ่งเน้นการช่วยและเรียนรู้ด้วยตนเองของนักท่องเที่ยวที่มีสอดคล้องกับรูปแบบและกิจกรรม การท่องเที่ยวอื่นๆ การจัดบริการต้องไม่เป็นการแสวงหากำไรหรือแข่งขันกับภาคเอกชน แต่ควรให้มีเป็นรายได้เสริมสำหรับการฟื้นฟูและรักษาทรัพยากร

4.6 การจัดบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้คำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น การเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมและการกระจายรายได้แก่ชุมชน และประชาชนในท้องถิ่น

4.7 กำหนดมาตรฐานและมาตรการในการควบคุมและส่งเสริมการบริการและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

5. นโยบายด้านการจัดกิจกรรม การศึกษา และการสื่อความหมาย

5.1 กำกับ ควบคุม ดูแล การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ท่องเที่ยว โดยคำนึงผลกระทบของกิจกรรมที่มีต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

5.2 จัดให้มีการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในระบบโรงเรียนและสถาบันการศึกษาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยการท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน

5.3 สนับสนุนสื่อข้อมูลข่าวสารที่ส่งเสริมการศึกษาธรรมชาติและวัฒนธรรม ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับใช้เป็นคู่มือและอุปกรณ์ การเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ

5.4 สนับสนุนงบประมาณการจัดการด้านการสื่อความหมายธรรมชาติ ในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ

5.5 เปิดโอกาสให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่มาสื่อความ กับนักท่องเที่ยว รวมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนเป็นมัคคุเทศก์เฉพาะหรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับความรู้อย่างแท้จริง และมีการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

6. นโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

6.1 พัฒนาแบบแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนการมีส่วนร่วม ขององค์กรท้องถิ่น เอกชน และประชาชนทั่วไป ในด้านการลงทุน การผลิตสินค้าและการ บริการ ทั้งนี้ต้องมีความเหมาะสม เป็นธรรมชาติในกรอบที่เหมาะสม สอดคล้องกับการพัฒนาด้าน อื่น ๆ และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

6.2 สนับสนุนการจัดตั้งขบวนการร่วมมือ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน รูปแบบขององค์กรหรือคณะกรรมการระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่น โดยมีเครือข่ายครอบคลุม ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนและทุกระดับโดยให้องค์กรมีขอบเขตความสามารถในการตัดสินใจและ ดำเนินการอย่างอิสระภายใต้กรอบที่ตอบสนองความจำเป็นในการจัดการแต่ละระดับ

6.3 เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจและติดตาม ประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งปรับทัศนคติและปรับปรุงขีดความสามารถ ของหน่วยงานภาครัฐให้สามารถร่วมมือและเกื้อหนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น

6.4 ส่งเสริมการจัดตั้งองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนทั้งที่เป็นนิติ บุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล

6.5 พัฒนากฎหมายและระบบงบประมาณของภาครัฐให้สามารถส่งเสริมและ เชื้ออำนวยต่อการประสานงานความร่วมมือของหน่วยงานปฏิบัติทุกระดับกับประชาชนท้องถิ่น ตลอดจนกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ในการให้ชุมชนมีโอกาสในการควบคุม กำกับ ดูแลและ จัดการทรัพยากรด้วยตนเอง

6.6 สนับสนุนการเพิ่มความรู้และทักษะด้านการจัดการการดำเนินธุรกิจการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำหรับชุมชนให้กว้างขวางมากขึ้น

6.7 สนับสนุนองค์กรปกครองในส่วนท้องถิ่นในด้านการจัดการพัฒนาการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีอิสระและสามารถจัดเก็บรายได้เพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูการท่องเที่ยวได้ด้วย ตนเอง

6.8 สนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาทางสังคม ให้มีโอกาสช่วยยกระดับ การมีส่วนร่วม ตลอดจนการจัดตั้งองค์กรชุมชนและองค์กรจัดการธุรกิจของประชาชน

7. นโยบายด้านการตลาดและการนำเที่ยว

7.1 กำกับส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทิศทางที่เหมาะสมกับสภาพทรัพยากรและขีดความสามารถในการจัดการรองรับการท่องเที่ยว ละเว้นชลอการส่งเสริมการตลาดในพื้นที่ที่ยังไม่มีความพร้อม ง่ายต่อการถูกกระทบกระเทือนจากการท่องเที่ยว

7.2 สนับสนุนการตลาดรูปแบบที่ประสานการท่องเที่ยวเป็นเครือข่ายที่เหมาะสม ทั้งที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลอดโปรแกรมและแบบผสมผสานกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ เพื่อให้มีการกระจายนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม

7.3 จัดให้มีการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยว ตอบสนองการขยายตัวของตลาดนักท่องเที่ยวชาวไทยเป็นหลัก และคำนึงถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวต่างประเทศด้วย

7.4 ให้การส่งเสริมการบริการนำเที่ยวเชิงนิเวศพัฒนาการบริการที่มีคุณภาพ มุ่งเน้นการให้การศึกษา การเรียนรู้จากประสบการณ์และการมีส่วนร่วมอย่างเป็นธรรมกับชุมชน ตลอดจนมีการสนับสนุนมาตรการในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการบริการอย่างเต็มที่

7.5 กำหนดเกณฑ์ มาตรฐานการบริการนำเที่ยว การปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยว ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีความเข้มงวดมากเป็นพิเศษ การจัดสถานที่ให้มีความพึงพอใจในระดับที่เหมาะสม โดยการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรที่อยู่เหนือความต้องการส่วนบุคคล

7.6 ส่งเสริมการโฆษณาประชาสัมพันธ์การให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ภายใต้ขอบเขตการพัฒนาโดยใช้สื่อที่หลากหลาย และมุ่งเน้นให้มีการแข่งขัน การพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภูมิภาค

8. นโยบายด้านการส่งเสริมการลงทุน

8.1 สนับสนุนการลงทุนธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพมาตรฐานอยู่ภายในเกณฑ์ที่กำหนด โดยเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนสามารถพัฒนากระบวนการบริการที่มีคุณภาพ โดยใช้มาตรการทางภาษีสนับสนุน

8.2 สนับสนุนการลงทุนของชุมชนท้องถิ่น ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยให้มีการยืมหรือให้กู้ดอกเบี้ยต่ำจากสถาบันการเงินของรัฐ

8.3 ส่งเสริมให้องค์กรธุรกิจเอกชน สนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์กรประชาชนโดยมาตรการทางภาษี

8.4 สนับสนุนทุนด้านงบประมาณและสิทธิประโยชน์ แก่องค์กรพัฒนาเอกชนในการร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการสนับสนุนการพัฒนาของประชาชนในท้องถิ่น

วัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบเดิม คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีขอบข่ายในการพิจารณาที่ลึกซึ้งและให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์เป็นด้านหลัก ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 4 ประการ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2538, หน้า 3-5) คือ

1. เพื่อพัฒนาจิตสำนึกและความเข้าใจในการทำคุณประโยชน์แก่สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ
2. เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณภาพหรือคุณค่าสูงให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาชมแหล่งท่องเที่ยว
3. เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่
4. เพื่อดูแลรักษาและคงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วรรณ วลัยวานิช (2539, หน้า 74-75) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความหมายลึกซึ้งมากกว่าการเสนอขายสินค้าทางการท่องเที่ยวแบบใหม่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว หากแต่เป็นแนวคิดที่มุ่งประสานผลประโยชน์และความต้องการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม) เข้ากับการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองของความต้องการทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยว ที่ช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรม อีกทั้งเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) สอดคล้องกับยูดี นิรัตน์ตระกูล (2538, หน้า 36) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ

1. พัฒนาจิตสำนึก (Awareness) และความเข้าใจ (Understanding) ของนักท่องเที่ยวในการทำคุณประโยชน์แก่สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ
2. เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณภาพหรือคุณค่าสูงให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน
3. เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่
4. เพื่อดูแลรักษาและคงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

แนวคิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการพัฒนาชุมชน

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาของชุมชน

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาของชุมชนได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ได้แก่

กรรณิกา ชมดี (2524, หน้า 9) ได้ให้คำจำกัดความ “การมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น หมายถึง ความร่วมมือของกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามารับผิดชอบ เพื่อการดำเนินการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์”

จากนิยามความหมายของการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้สรุปได้ว่า หมายถึง การให้ประชาชนในพื้นที่หรือท้องถิ่นเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ วางแผนการปฏิบัติการ มีส่วนร่วมในการคิดผลประโยชน์ของชุมชน และมีส่วนร่วมในการประเมินผลในกิจกรรมที่ได้ร่วมกันทำ

รูปแบบของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ สามารถกระทำได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้แล้วแต่ลักษณะและความสำคัญของกิจกรรม ผู้เข้าร่วม และสภาพแวดล้อม ซึ่งได้มีผู้สรุปไว้ดังนี้

กรรณิกา ชมดี (2524, หน้า 13) สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมเป็น 10 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมออมเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
6. การมีส่วนร่วมชักชวน
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

ส่วน ฉอ้อน วุฒิกกรมรักษา (2526, หน้า 16) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นกำหนดความต้องการ
2. ขั้นวางแผนดำเนินการ
3. ขั้นตัดสินใจ
4. ขั้นดำเนินการ
5. ขั้นติดตามผลงาน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น

พยอม ธรรมบุตร (2549) ได้กำหนดบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมของการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่นไว้ 4 ระดับ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมระดับการตัดสินใจ (Decision Making Level) ชุมชนท้องถิ่นควรมีโอกาสเข้าร่วมตัดสินใจ ก่อนเริ่มการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน โดยชุมชนควรได้รับข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบทั้งด้านบวก และด้านลบที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชน ถ้ามีการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชนควรมีการประชุมแล้วลงความเห็นร่วมกันในการตัดสินใจว่าควรหรือไม่ควรพัฒนาการท่องเที่ยว และถ้าจะพัฒนาควรพัฒนาไปในลักษณะใด

2. การมีส่วนร่วมระดับการวางแผน (Planning Level) ชุมชนควรร่วมกับวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน เพราะชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากร มีหน้าที่ดูแลรักษาทรัพยากรการร่วมวางแผนคือการร่วมรับผิดชอบในบทบาทและหน้าที่ต่าง ๆ ของการพัฒนา

3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว (Implementation Level) ชุมชนควรเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ด้านการท่องเที่ยว เช่น ที่พักแรม โฮมสเตย์ ร้านอาหารท้องถิ่น ร้านขายสินค้า OTOP บริการนำเที่ยว บริการเช่ารถ เช่าเรือ ดำน้ำ และการเดินป่า

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน (Evaluation Level) ชุมชนควรร่วมประเมินผลของการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อการปรับปรุงแผนพัฒนาให้ยั่งยืน และระยะยาวการมีส่วนร่วมของชุมชนในทั้ง 4 ระดับดังกล่าว ทำให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และสร้างความเป็นเจ้าของ (Ownership) ของธุรกิจชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และเป็นชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

ลักษณะการมีส่วนร่วม

ปกรณีย์ ปรียากร (2527, หน้า 49 – 64) ได้ให้แนวคิดว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา คือ การที่ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันแก้ไข และร่วมมือผลประโยชน์ซึ่งกระทำได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่าอะไรคือความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน
2. เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน
3. เป็นผู้ที่มีบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้า และบริการให้สมบูรณ์ขึ้น
4. เป็นผู้ที่มีความพึงพอใจและเกิดแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นแนวทางที่ว่าประชาชนทุกคนต่างมีจิตปรารถนา และเกิดความรู้สึกพึงพอใจอย่างลึกซึ้งในการที่ได้เข้าไปมีบทบาทในการตัดสินใจและร่วมปฏิบัติงานที่เกื้อหนุนต่อการตอบสนองของความจำเป็นขั้นพื้นฐานของตน

ไพรัช เดชะรินทร์ (2516, หน้า 91 – 95) ได้สรุปหลักการและแนวทางการพัฒนาให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมไว้ว่า

1. ต้องยึดหลักความต้องการและปัญหาของประชาชน เป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรม
2. กิจกรรมต้องดำเนินการในรูปกลุ่ม เพื่อสร้างพลังกลุ่มในการรับผิดชอบร่วมกัน
3. ให้คำนึงถึงขีดความสามารถของประชาชน ปลูกฝังให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ
4. กิจกรรมที่ต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากร และวัฒนธรรมของชุมชน
5. การเริ่มต้นควรอาศัยผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านเคารพนับถือ
6. ขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น

จากคำนิยามข้างต้น แสดงถึงความสอดคล้องของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในการให้ “คน” เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยร่วมมือกับภาครัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนและการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรในท้องถิ่นของตน โดยให้มีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยสอดคล้องกับระบบและระเบียบการบริหารงานพัฒนาในปัจจุบันเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากแนวความคิดใหม่ในการพัฒนาจะเห็นได้ว่า ยังคงยึดหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือขององค์กรชุมชนในการพัฒนา ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตน ในการจัดการและควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง (ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527, หน้า 2)

การพัฒนาชุมชนเป็นกรรมวิธีแห่งการกระทำทางสังคม ซึ่งราษฎรในชุมชนนั้นๆ ร่วมกันจัดการวางแผนและลงมือปฏิบัติตามแผนเอง แผนดังกล่าวจะกำหนดว่ากลุ่มของตนและแต่ละบุคคลต้องการอย่างไร และมีปัญหาส่วนกันอะไรบ้าง แล้วจัดทำแผนการของกลุ่มและของแต่ละบุคคลเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ และสามารถแก้ไขปัญหานั้น โดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นให้มากที่สุด และถ้าจำเป็นอาจจะขอความช่วยเหลือทั้งด้านบริการและวัสดุจากองค์การรัฐบาลและมีใช้รัฐบาล (จิรพรพรณ กาญจนจิตรา, อ้างอิงใน สนธยา พลศรี 2533, หน้า 38)

นอกจากนี้ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2525, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า “การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นอยู่ (ไม่พึงปรารถนา) ไปสู่สภาพที่กำหนดไว้ กล่าวคือ เป็นการจงใจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพของส่วนประกอบต่าง ๆ ในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาอันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้”

ดังนั้นการพัฒนาชุมชนต้องอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาคนหรือคุณภาพของคน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทุกขั้นตอน ตั้งแต่การปรึกษาปัญหาร่วมกัน การวางแผน การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา ตลอดจนการขยายผลเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชนต่อไป ทั้งนี้โดยเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพและคุณธรรม ในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (วิรัช วิวัชนิภาวรรณ, 2532, หน้า 10) ด้วยปรัชญาของการพัฒนาชุมชนที่มีรากฐานมาจากความเชื่อมั่นในตัวคนและศักยภาพของคนว่า คนเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดและมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ตามขีดความสามารถของตนถ้าได้รับโอกาสที่เหมาะสม และเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาต้องการความยุติธรรมที่จะมีชีวิตอยู่ในสังคมและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ซึ่งเมื่อพิจารณาแนวคิดและหลักการพัฒนาชุมชนนั้นเห็นว่า เน้นการช่วยเหลือตนเองขีดความสามารถของชุมชนและรัฐ การร่วมมือระหว่างรัฐและประชาชน ความคิดริเริ่มของชุมชนความสมดุลในการพัฒนา และการศึกษาภาคชีวิต (พัฒน์ สุจำนงค์, 2525, หน้า 21-22) ส่วนหลักการนั้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา หลักความเสมอภาคในการดำเนินงาน การเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นและตรวจสอบประเมินผลงาน อนึ่งการพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาคน โดยกระบวนการให้การศึกษาและกระบวนการกลุ่ม การให้การศึกษาแก่ชุมชน และการรวมกลุ่มของชุมชน จึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน การรวบรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อทำหน้าที่ในการต่อรองอำนาจทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การแสดงออกถึงความต้องการของตน และสภาพปัญหาที่ต้องแก้ไข หรือสนองความต้องการนั้นร่วมกัน ทั้งนี้กลุ่มหรือองค์กรประชาชนต้องมีความอิสระ สามารถแก้ไข จัดการ และพึ่งตนเองได้ เป็นตัวแทนหรือศูนย์กลางของชุมชนมีวัตถุประสงค์ร่วมกันและมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และมีกิจกรรมภายในกลุ่มร่วมกัน

แนวคิดการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคทางการตลาด

(SWOT Analysis)

วิธีที่ใช้ในการวิเคราะห์สภาวะการตลาดและสถานการณ์ของตลาดการมีหลายวิธีด้วยกัน หนึ่งในวิธีเหล่านี้คือกระบวนการวิเคราะห์ SWOT ซึ่งเป็นที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลาย

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2543, หน้า 27) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมภายนอกที่มีอิทธิพลต่อระบบการตลาด ประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมมหภาคและสิ่งแวดล้อมจุลภาค สิ่งแวดล้อมภายนอกถือว่าเป็นปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้ (Uncontrollable factor) แต่มีอิทธิพลต่อระบบการตลาด กล่าวคือสร้างโอกาสหรือข้อได้เปรียบ (Opportunities) หรืออุปสรรค (Threats) แก่ธุรกิจได้ ดังนั้นธุรกิจจำเป็นต้องศึกษาสิ่งแวดล้อมเพื่อนำมาใช้ในการวางแผนการตลาด

สุบัญญัติ ไชยชาญ (2534, หน้า 121) กล่าวว่า ก่อนจะทำการวางแผนการตลาด นักการตลาดมีความจำเป็นต้องเสาะแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมการตลาดทั้งภายนอกและภายในบริษัทมาทำการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบจุดแข็ง จุดอ่อน ของบริษัท และตรวจสอบดูโอกาสตลอดจนอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น หากจะเข้าไปดำเนินการการตลาด การวิเคราะห์นี้เรียกว่า (SWOT Analysis) ซึ่งคำว่า SWOT มาจากการผสมอักษรตัวแรกของคำในภาษาอังกฤษที่มีความหมายตรงตามสิ่งที่ทำการวิเคราะห์นั่นเอง คือคำว่า Strength Weakness Opportunity และ Threat

ความหมายของ SWOT

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2539, หน้า 9) กล่าวว่า การวิเคราะห์สถานการณ์ทางการตลาด (Marketing situation analysis) เป็นการศึกษาถึงสถานการณ์ภายใน สิ่งแวดล้อมภายใน และสถานการณ์ภายนอก สิ่งแวดล้อมภายนอกขององค์การที่เอื้ออำนวยและเป็นอุปสรรคต่อกลยุทธ์การตลาดซึ่งเราเรียกว่า การวิเคราะห์ SWOT อันประกอบด้วย

การวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) เป็นการพิจารณาถึงข้อดีเด่นหรือจุดแข็งของผลิตภัณฑ์หรือของบริษัทโดยวิเคราะห์จากส่วนประสมการตลาด (4Ps) ของบริษัท และสิ่งแวดล้อมภายในอื่น ๆ การทราบถึงจุดแข็งจะนำไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์การตลาด (4Ps)

การวิเคราะห์จุดอ่อน (Weaknesses) เป็นการวิเคราะห์ข้อเสียหรือปัญหาที่เกิดจากส่วนประสมการตลาด (4Ps) ซึ่งวิเคราะห์จากสิ่งแวดล้อมภายในบริษัท การทราบถึงจุดอ่อนจะช่วยให้บริษัทหาวิธีการแก้ปัญหาเหล่านั้น มีหลายบริษัทที่สามารถเปลี่ยนจากจุดอ่อนให้เป็นจุดแข็งได้

การวิเคราะห์โอกาส (Opportunities) เป็นการวิเคราะห์ข้อได้เปรียบหรือปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้แก่บริษัทโดยวิเคราะห์จากสิ่งแวดล้อมภายนอก การวิเคราะห์ถึงโอกาสจะช่วยให้บริษัทกำหนดกลยุทธ์การตลาดให้สอดคล้องกับโอกาสนั้น

การวิเคราะห์อุปสรรค (Threats) เป็นการวิเคราะห์ข้อจำกัดซึ่งเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอก การทราบถึงอุปสรรคหรือปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับบริษัทจะนำไปปรับปรุงกลยุทธ์การตลาดเพื่อเอาชนะอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

SWOT เป็นคำย่อมาจากคำว่า Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats (Hutanuwatr, 1998 อ้างอิงใน นันทิยา หุตานุวัตร, 2545, หน้า 2)

Strengths คือจุดแข็ง หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

Weaknesses คือจุดอ่อน หมายถึง สถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นลบและด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

Opportunities คือ โอกาส หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์

Threats คือ อุปสรรค หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์

บริษัท อิมเมจ คอนซัลแทนท์ แอนด์ เซอร์วิส จำกัด (2550, หน้า 70-71) กล่าวว่า SWOT คือ การประเมินใน 2 ด้าน เป็นการประเมินว่าในปัจจุบันสภาพแวดล้อมการดำเนินกิจการขององค์กรเป็นอย่างไร สภาพแวดล้อมภายในองค์กรจะมีผลต่อองค์กรอย่างไร โดยก่อนการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมภายในองค์กรและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร ควรกำหนดเป้าหมายการวิเคราะห์ จะช่วยให้การวิเคราะห์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์กรเป็นการวิเคราะห์ Strength (จุดแข็ง) และ Weakness (จุดอ่อน) ขององค์กร การประเมินสภาพขององค์กรในอดีตและมองภาพในปัจจุบันว่ามีสภาพเช่นไร จากผลการดำเนินธุรกิจตามความรู้ความสามารถและตามทรัพยากรต่าง ๆ ที่ใช้อยู่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจในปัจจุบันหรือไม่ เช่น กำไร การเติบโต เป็นต้น

การวิเคราะห์ Strength – S (จุดแข็ง) ภายในตัวเราเอง คือการวิเคราะห์ความสามารถภายในขององค์กรว่าเป็นเช่นไรเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งการวิเคราะห์ Weakness – W (จุดอ่อน) ภายในตัวเราเอง คือการวิเคราะห์ความสามารถในจุดที่เราอ่อนหรือด้อยกว่าคู่แข่ง การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรเป็นการวิเคราะห์ Opportunity (โอกาส) และ Threat (อุปสรรค) สถานการณ์รอบตัวเราเป็นการพยากรณ์สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จากภายนอก 4 ประการ ที่จะมีผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจ ทั้งในด้านของโอกาสและอุปสรรค คือ

P – Political Environment สภาพแวดล้อมทางการเมือง

E – Economic Environment สภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ

S – Social Environment สภาพแวดล้อมทางด้านสังคม

T – Technology Environment สภาพแวดล้อมทางด้านเทคโนโลยี

การวิเคราะห์ Opportunity – O (โอกาส) คือการวิเคราะห์เหตุการณ์ภายนอกที่องค์กรต้องปรับปรุงอะไร หรือต้องนำเทคโนโลยีใหม่ชนิดใดเข้ามาช่วยในการทำการเพื่อให้สามารถแข่งขันกับคู่แข่งภายนอกได้ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเมืองเป็นอย่างไร มีเสถียรภาพเพียงพอที่จะเปิดโอกาสให้ลงทุนเพิ่ม และมีโอกาสทำกำไรหรือไม่ การวิเคราะห์ Threat – T (อุปสรรค) คือมีอุปสรรคจากภายนอกอะไรบ้าง ที่มีแนวโน้มสำคัญที่จะเป็นสิ่งที่ขัดขวางหนทางสู่ความสำเร็จขององค์กร เช่น การขาดแคลนพลังงาน สิ่งกีดขวางคืออะไร คู่แข่งคือใคร จะต้องสู้กับอะไรบ้าง

กล่าวคือ การนำหลักการทางการตลาด SWOT มาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ SWOT จะเป็นประโยชน์ต่อแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลาต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542, หน้า 1-2) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป ในขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจึงต้องพัฒนาการท่องเที่ยวใน 6 องค์ประกอบหลักคือ

1. การพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
2. การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
3. การพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
4. การพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
5. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
6. การพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการป้องกันและสงวนโอกาสต่างๆ ไว้เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รับประโยชน์

นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544, หน้า 7-13) กล่าวว่านโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วย

1. นโยบายหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

1.1 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องมีการควบคุมดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมแท้ไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรืองดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่อ่อนไหวง่ายต่อการถูกรบกวนและฟื้นตัวได้ยาก

1.2 การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมและการปรับให้เกิดความสมดุลกับรูปแบบและกิจกรรมเดิมที่มีอยู่ พึงหลีกเลี่ยงความรุนแรงต่อการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ หากเน้นในการแปรประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยรวม

1.3 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษ สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน มากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจและการมีรายได้เพียงอย่างเดียว

1.4 การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหรือให้ประชาชนมีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ

1.5 ให้ความสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นความจำเป็นอันดับต้น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ทั้งนี้องค์กรต่างๆ กำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และวิธีการที่เหมาะสม

1.6 นำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าสู่แผนพัฒนาระดับต่างๆ อย่างมีความสำคัญได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาภาค พร้อมทั้งให้มีการจัดสรรและกระจายงบประมาณอย่างทั่วถึงพอเพียง

1.7 สนับสนุนการศึกษาวิจัยและประเมินผลการพัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดแนวทาง การจัดการ การแก้ไขปัญหาและการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน

1.8 มีการใช้กฎหมายในการควบคุมดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำ ตักเตือนและสร้างวินัยการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย

1.9 จัดทำแนวทางปฏิบัติหรือคู่มือการจัดการแก่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง

1.10 จัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งในแนวตั้งและแนวนอน โดยให้มีการประสานงานด้านข้อมูลข่าวสารและจัดการร่วมกันทุกระดับ

2. นโยบายด้านต่างๆ ในการจัดการเชิงนิเวศดังนี้

2.1 นโยบายด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

2.2 นโยบายด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

2.3 นโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

2.4 นโยบายด้านการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว

2.5 นโยบายด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและการบริการการท่องเที่ยว

2.6 นโยบายด้านการส่งเสริมการลงทุน

3. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นการดำเนินการและเป็นแนวทางไปสู่การปรับปรุงแก้ไข บำรุงรักษา โดยกระบวนการที่นำทรัพยากรทางการท่องเที่ยว กำลังคน และเงินทุนในการ ปรับปรุงพัฒนา มาตรการและแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวสรุปได้ 3 แนวทาง คือ การ บำรุงรักษาและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาบริการการท่องเที่ยวและการส่งเสริมการ ท่องเที่ยว (วิชัย เทียนน้อย, 2528, หน้า 260)

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สามารถสรุปได้ดังนี้ (เสกสรรค์ ยงวณิชย์, 2535, หน้า 8 -9)

1. ให้การศึกษาและสนับสนุนการอนุรักษ์สถานที่ที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ ที่มี คุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้คงสภาพความสวยงามอยู่ตลอดไป

2. ควรดำเนินการพัฒนาทำนุบำรุงรักษาสถานที่ท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เพื่อความ สวยงาม ทรวงคุณค่า สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ควรมีการจัดทำแผนพัฒนา สถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยอาศัยความร่วมมือและประสานงานกับ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งความร่วมมือของภาคเอกชน

3. ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

4. ปรับปรุงเส้นทางคมนาคมโดยเฉพาะทางรถยนต์ให้ได้มาตรฐาน เพื่ออำนวยความสะดวก ในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย เป็นต้น

5. ปรับปรุง และอำนวยความสะดวกในการบริการเกี่ยวกับการคมนาคมขนส่ง เช่น การจัดการระบบการจราจร เครื่องหมายสัญญาณจราจร เป็นต้น

6. ปรับปรุงสนามบินและสนับสนุนจัดบริการสายการบินระหว่างจังหวัดใกล้เคียงและระหว่างกรุงเทพมหานคร
 7. ปรับปรุงและสนับสนุนเส้นทางคมนาคมทางทะเลให้มีความสะดวกและปลอดภัย
 8. ปรับปรุงและเพิ่มขีดความสามารถในการบริการด้านการสื่อสารโทรคมนาคมรูปแบบต่าง ๆ อย่างเพียงพอและทั่วถึง เช่น โทรศัพท์ เป็นต้น
 9. การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก
 10. ส่งเสริมการลงทุนด้านกิจการโรงแรมที่พักให้ได้มาตรฐาน ตลอดจนสถานบริการธุรกิจบันเทิงต่างๆ
 11. ยกกระดับมาตรฐานร้านค้า ร้านอาหารในชุมชนเมืองและแหล่งท่องเที่ยว ทั้งคุณภาพและราคาต่อผู้บริโภค โดยส่งเสริมให้มีการลงทุนของภาคเอกชน
 12. เพิ่มประสิทธิภาพและกำหนดมาตรการป้องกันรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ
 13. การพัฒนากิจกรรมและการประชาสัมพันธ์
 14. การส่งเสริมการจัดกิจกรรมประกอบการท่องเที่ยว เช่น การจัดกีฬาทางน้ำ กิจกรรมค่ายพักแรมแก่นักท่องเที่ยว นิสิต นักศึกษา เป็นต้น
 15. ส่งเสริมอุตสาหกรรมหัตถกรรมในครัวเรือน เพื่อผลิตเป็นของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมืองต่าง ๆ
 16. ฟื้นฟู ปรับปรุง ส่งเสริมการจัดเทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่น เพื่อสะท้อนให้เห็นขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว
 17. จัดตั้งศูนย์กลางการเผยแพร่ข่าวสารการท่องเที่ยว เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจ และเดินทางไปท่องเที่ยว
- แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสามารถสรุปได้ 3 ประการ ดังต่อไปนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2531, หน้า 4)
1. การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว เป็นการรักษาและประชาสัมพันธ์ให้จุดเด่น และความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวคงอยู่และเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายมากขึ้น
 2. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นการส่งเสริมความเด่นและความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวให้ดีขึ้น

3. การสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่เป็นกระบวนการพัฒนาที่พิจารณาถึงความเป็นไปได้ และศักยภาพด้านอื่น ๆ มากำหนดให้เกิดการพัฒนาขึ้น

แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ (พรพิมล วิกรัยพัฒน์, 2546, หน้า 136 - 137)

1. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ควรพัฒนาทั้ง 3 ประเภทคือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวประเภทเมือง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจะต้องทำควบคู่ไปกับการอนุรักษ์คุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวแต่ละประเภท ทั้งนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ดำเนินงานในการอนุรักษ์ ป้องกัน และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมดังนี้

1.1 ดำเนินงานด้านงานแผนและวิชาการ โดยให้ความสำคัญในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและจัดทำคู่มือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

1.2 สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว

1.3 การสนับสนุนด้านการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

1.4 การจัดประชุมสัมมนาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยว

1.5 การรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ทางสื่อมวลชนสาขาต่าง ๆ

2. การพัฒนาบริการทางการท่องเที่ยว ควรพัฒนา 3 ประการต่อไปนี้

2.1 การพัฒนาการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกทุกอย่าง ทั้งการให้บริการด้านการคมนาคมขนส่งในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการเดินทางต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น พัฒนาปัจจัยสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยว การเข้าเมือง ที่พักแรม ร้านอาหาร ร้านค้าของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น

2.2 พัฒนาบุคลากรในธุรกิจการท่องเที่ยว บุคลากรต้องมีประสิทธิภาพรักการให้บริการ และรู้ภาษาต่างประเทศ บุคลากรควรได้รับการพัฒนาด้านการให้การอบรม เช่น การอบรมพนักงานโรงแรม การอบรมมัคคุเทศก์ เป็นต้น

2.3 การพัฒนาการให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว โดยการส่งเสริมและประสานงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้ความคุ้มครองรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

3. การพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งตลาดต่างประเทศและตลาดในประเทศ นับตั้งแต่การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการเสนอขาย การบริการข่าวสาร และการจัดนิทรรศการทางการท่องเที่ยว

หลักการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สามารถสรุปได้ดังนี้ (ฐลสิทธิ์ ชูชาติ, 2546, หน้า 184)

1. สิ่งแวดล้อมเป็นทรัพย์สินสมบัติที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่งต่อการท่องเที่ยว ต้องรักษาสิ่งแวดล้อมไว้ให้มีสภาพที่คงเดิม มิใช่ถูกทำลายในระยะสั้น
2. การท่องเที่ยวจัดกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกประโยชน์ให้กับชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว ให้มีความเสมอภาคเท่ากับนักท่องเที่ยว หมายความว่า มิใช่ให้นักท่องเที่ยวแสวงหาผลประโยชน์จากชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวอย่างเดียว ชุมชนควรได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันจากการท่องเที่ยวด้วย
3. การจัดการเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อม ต้องส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ต้องไม่ทำลายทรัพยากร ก่อให้เกิดผลเสียหายหรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
4. กิจกรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรจะยอมรับสภาพธรรมชาติและลักษณะของสถานที่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของกิจกรรมหรือการพัฒนาดังกล่าวแล้ว กล่าวคือ ถ้าแหล่งท่องเที่ยวใด เพราะบางทางธรรมชาติมากเกินไป ก็ควรพัฒนาสถานที่นั้นภายในขอบเขตและให้กระทบต่อธรรมชาติน้อยที่สุด
5. ความกลมกลืนเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว ต้องเกิดจากความต้องการของนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น และสถานที่ท่องเที่ยว
6. การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต้องไม่ทำลายหลักการของการพัฒนาแบบยั่งยืน
7. องค์กรทางด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว องค์กรในท้องถิ่น และองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมต้องยอมรับในหลักการดังกล่าวแล้ว และจะต้องปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลในการปฏิบัติที่แท้จริง

การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สามารถแบ่งออกได้ 7 ประการ สามารถสรุปได้ดังนี้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, หน้า 58 – 61)

1. ขึ้นการจัดแบ่งเขตพื้นที่ในทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นการแบ่งพื้นที่ในทรัพยากรท่องเที่ยวแต่ละประเภทออกเป็นเขตต่าง ๆ ตามความสำคัญของระบบนิเวศ และกิจกรรมที่ยอมรับได้
2. ขั้นตอนการกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ในแต่ละเขตของ

ทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นการสร้างเสริมสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับแต่ ละพื้นที่ของทรัพยากรท่องเที่ยว

3. ขั้นการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมแบบยั่งยืน เพื่อส่งเสริมใน ทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นการสร้างเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมใน พื้นที่ทรัพยากรท่องเที่ยว

4. ขั้นการประเมินขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว แต่ละเขตพื้นที่ของทรัพยากร ท่องเที่ยว เป็นการประเมินขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว ในแต่ละเขตพื้นที่ของทรัพยากร ท่องเที่ยวได้มากที่สุดเท่าไร

5. ขั้นให้การศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในทรัพยากร ท่องเที่ยว

6. ขั้นการจัดให้มีข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องรู้ เป็นการ จัด ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว

7. ขั้นการจัดหางบประมาณในการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวให้เพียงพอ เป็นจัดหา คน เงิน วัสดุมาพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว

พจนานุกรม (2542, หน้า 36) ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น อย่างน้อย ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Sustainability)

การเติบโตต้องอยู่ในอัตราที่บริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากโตเร็วไป อาจทำ ให้รองรับนักท่องเที่ยวด้านต่างๆ ไม่พร้อม ไม่เพียงพอ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน คุณภาพแรงงานและ การให้บริการ อาจมีผลทำให้นักท่องเที่ยวไม่พึงพอใจ ขาดความนิยม ไม่เดินทางมาท่องเที่ยวทำ ให้เศรษฐกิจตกต่ำในระยะยาวการเติบโตของการท่องเที่ยว อาจทำให้คนส่วนใหญ่หันมาประกอบ อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทำให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาคอื่นๆ เช่น ภาคการเกษตร การกลั่นกรองการอุตสาหกรรม การเติบโตที่ต้องอาศัย วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน และ ผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศเป็นผลทำให้เงินตรารั่วไหลออกไปนอกประเทศ

ความยั่งยืนทางด้านสังคม (Social Sustainability)

การหลั่งไหลของนักท่องเที่ยวต่างประเทศมากขึ้น และรวดเร็วเกินไป มีผลกระทบต่อ ชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่นการใช้จ่ายเงินของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีกำลังสูงกว่า คนในท้องถิ่น การใช้ชีวิตที่หรูหราหรืออย่างอิสระ ซึ่งทะลักเข้าสู่ชุมชนหนึ่ง ๆ อาจกลายเป็น แม่เหล็กดึงดูดใจให้คนหนุ่มสาวในท้องถิ่นหลงใหลมัวเมาต่อทรัพย์สินเงินทอง หรือความสำราญที่

หาได้ง่าย ๆ ทำให้เกิดปัญหาสังคมติดตามมาอาชีพขายตัวทั้งหญิง ชาย การขายยาเสพติด การละทิ้งคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น อาจนำไปสู่ความล่มสลายทางโครงสร้างวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งมีผลทำให้ชุมชนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อนักท่องเที่ยว ว่าเป็นตัวการทำให้สังคมเสื่อม ซึ่งบางครั้งอาจจะสะท้อนออกมาในรูปของการกระทำที่รุนแรงต่อนักท่องเที่ยว

ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดการควบคุม อาจกลายเป็นสิ่งที่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นคุณค่า หรือความเป็นตัวต้นกำเนิดของกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นๆ เสียเอง เช่นจำนวนนักท่องเที่ยวที่มากเกินไป ความแออัด ยัดเยียด ความสกปรก เป็นต้นการเร่งรัดพัฒนาโดยใช้เทคนิคก่อสร้างที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดการพังทลายอย่างถาวรของหน้าดิน หาดทราย ชายทะเล การสูญเสียสภาพภูมิทัศน์ ฯลฯ การก่อสร้างอาคาร หรือสิ่งก่อสร้างในตำแหน่งที่ผิดพลาด อาจทำให้วงจรทางธรรมชาติเกิดความแปรปรวน การเก็บเอาพันธุ์ไม้ไปจากพื้นที่ อาจทำลายระบบนิเวศวิทยาที่เปราะบางของพื้นที่บางแห่งไปกิจกรรมของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ทำให้เกิดปริมาณของเสียอย่างมหาศาล เช่นของเสีย น้ำเสีย อาหารเหลือ ขยะ ฯลฯ ทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม

หลักการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สามารถสรุปได้ดังนี้ (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2546, 184)

1. สิ่งแวดล้อมเป็นทรัพย์สินสมบัติที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่งต่อการท่องเที่ยว ต้องรักษาสิ่งแวดล้อมไว้ให้มีสภาพที่คงเดิม มิใช่ถูกทำลายในระยะสั้น
2. การท่องเที่ยวจัดกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกประโยชน์ให้กับชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว ให้มีความเสมอภาคเท่ากับนักท่องเที่ยว หมายความว่า มิใช่ให้นักท่องเที่ยวแสวงหาผลประโยชน์จากชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวอย่างเดียว ชุมชนควรได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันจากการท่องเที่ยวด้วย
3. การจัดการเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อม ต้องส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ต้องไม่ทำลายทรัพยากร ก่อให้เกิดผลเสียหายหรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
4. กิจกรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรจะยอมรับสภาพธรรมชาติและลักษณะของสถานที่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของกิจกรรมหรือการพัฒนาดังกล่าวแล้ว กล่าวคือ ถ้าแหล่งท่องเที่ยวใดเปราะบางทางธรรมชาติมากเกินไป ก็ควรพัฒนาสถานที่นั้นภายในขอบเขตและให้กระทบต่อธรรมชาติน้อยที่สุด
5. ความกลมกลืนเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว ต้องเกิดจากความต้องการของนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น และสถานที่ท่องเที่ยว

6. การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต้องไม่ทำลายหลักการของการพัฒนาแบบยั่งยืน

7. องค์กรทางด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว องค์กรในท้องถิ่น และองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมต้องยอมรับในหลักการดังกล่าวแล้ว และจะต้องปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลในการปฏิบัติที่แท้จริง

หลักการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีหลักการดังต่อไปนี้ (จำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2543, หน้า 19)

1. อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี คำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม
2. ลดการบริโภคที่มากเกินไป ลดของเสีย ลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว
3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม
4. ส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
5. สามารถรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น
6. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว
7. มีการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน
8. มีการฝึกอบรมบุคลากรโดยสอดคล้องแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ
9. มีการตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล รวมถึงสร้างความเข้าใจและสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว
10. มีการวิจัยและติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สามารถแบ่งออกได้ 7 ประการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, หน้า 58 – 61)

1. ขั้นการจัดแบ่งเขตพื้นที่ในทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นการแบ่งพื้นที่ในทรัพยากรท่องเที่ยวแต่ละประเภทออกเป็นเขตต่าง ๆ ตามความสำคัญของระบบนิเวศ และกิจกรรมที่ยอมรับได้

2. ขั้นตอนการกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ในแต่ละเขตของทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นการสร้างเสริมสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ของทรัพยากรท่องเที่ยว
3. ขั้นการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมแบบยั่งยืน เพื่อส่งเสริมในทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นการสร้างเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในพื้นที่ทรัพยากรท่องเที่ยว
4. ขั้นการประเมินขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว แต่ละเขตพื้นที่ของทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นการประเมินขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว ในแต่ละเขตพื้นที่ของทรัพยากรท่องเที่ยวได้มากที่สุดเท่าไร
5. ขั้นให้การศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในทรัพยากรท่องเที่ยว
6. ขั้นการจัดให้มีข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องรู้ เป็นการจัดข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว
7. ขั้นการจัดหางบประมาณในการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวให้เพียงพอ เป็นจัดหาคน เงิน วัสดุมาพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว

แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว

อุดม เชยกิจวงศ์ (2548, หน้า 74) กล่าวว่าประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นที่นิยมของทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีคุณค่าแก่การอนุรักษ์ มีระบบนิเวศที่หลากหลาย แหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมที่มีความงดงาม และเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะตัวแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน และแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานที่แสดงถึงความรุ่งเรืองในอดีต แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ได้ถูกนำมาใช้เป็นทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวกลายเป็นภาคเศรษฐกิจสำคัญที่ทำรายได้ให้กับประเทศในลำดับต้นๆ โดยมีกลยุทธ์ในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นนโยบายหลักในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1. การส่งเสริมและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ต้องอยู่ภายใต้กรอบของการอนุรักษ์ และมีแผนจัดการสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป มีการกำหนดทิศทางและมาตรการส่งเสริมและพัฒนาที่

สอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจ และศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งป้องกันและควบคุมปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชนที่จะเกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว

2. การวางแผนการจัดการที่เกิดจากความร่วมมือของชุมชนท้องถิ่น ประชาชน และภาคเอกชนในพื้นที่เพื่อคุ้มครองดูแลรักษาพื้นที่ที่มีระบบนิเวศสมบูรณ์หรือมีคุณค่าทางธรรมชาติ

3. หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยว ต้องขยายงานผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการท่องเที่ยวต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาจะต้องคำนึงถึงศักยภาพความสามารถในการรองรับพื้นที่ และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

1. จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงสมรรถนะและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวที่จะรองรับได้ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีความอ่อนไหวของระบบนิเวศ เช่น การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยว การกำหนดระยะเวลา และการจัดให้มีทางเลือกต่างๆ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวได้รับการฟื้นฟู

2. แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีการจัดการสภาพแวดล้อมให้อยู่ในระดับมาตรฐานที่ดี มีการบริการการจัดการน้ำเสีย ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลที่ถูกต้องลักษณะ รวมทั้งควบคุมสภาพภูมิอากาศและเสียง

3. ทำให้มีการจัดทำแผนและผังการใช้ที่ดิน รวมทั้งให้องค์กรปกครองท้องถิ่นออกข้อบังคับในการจัดระเบียบของธุรกิจและกิจกรรมบริการนักท่องเที่ยวให้เป็นไปตามแผนและผังที่กำหนด โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ร่วมกันจัดทำ

4. ให้มีการกำหนดสัดส่วนรายได้ที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวมาใช้ในการดูแลรักษา ฟื้นฟู บูรณะ จัดการสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว โดยแก้ไขปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

5. หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยวจะต้องดูแลรักษาเอกลักษณ์และคุณค่าดั้งเดิมของแหล่งท่องเที่ยวไว้ โดยกำหนดมาตรการควบคุมไม่ให้เกิดการดัดแปลงสภาพแวดล้อม รวมทั้งควบคุมการก่อสร้างบริการพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้กลมกลืนไม่ลดคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

6. หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยว ประสานงานกับหน่วยงานที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย ให้มีการบังคับใช้อย่างเข้มงวดและต่อเนื่อง โดยเฉพาะการบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์และกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและโบราณสถาน

กลยุทธ์ที่ 3 สร้างศักยภาพการบริหารและจัดการด้านการท่องเที่ยวให้ท้องถิ่น และประชาคมมีการจัดการที่มีมาตรฐาน

1. ให้การสนับสนุนสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นให้มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2. จัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและท้องถิ่นในระดับชุมชน ให้เป็นศูนย์กลางในการสนับสนุน และดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม

3. สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญกับประชาชนในท้องถิ่นประกอบอาชีพที่ต่อเนื่อง และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอและพึ่งตนเองได้ในระยะยาว

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการพัฒนา ที่มีลักษณะสอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนไปด้วยกัน ต้องคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนเป็นสำคัญ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่น้อยที่สุด แต่ขณะเดียวกันต้องเสริมความรู้สึกในการพัฒนาความรู้ การจัดการที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยว และเป็นผลทำให้เกิดการเพิ่มรายได้อันเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจของชุมชนควบคู่กันไป และประการสำคัญการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแต่ละถิ่นฐานจะเป็นลักษณะเฉพาะ ทั้งนี้เพราะสภาพท้องถิ่น วิถีการดำรงชีวิต ทรัพยากรในท้องถิ่น เป็นลักษณะเฉพาะท้องถิ่นนั้น ซึ่งสอดคล้องกับ คณะกรรมาธิการการท่องเที่ยวและการกีฬา (2540, หน้า 15) ที่ได้กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย อนึ่งสำหรับกระบวนการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คณะกรรมาธิการการท่องเที่ยวและการกีฬา (2540, หน้า 27-29) กล่าวว่า ต้องประกอบด้วย

1. การจัดการพื้นที่ ได้แก่ การจัดการเขตการใช้ประโยชน์ การศึกษา ขีดจำกัดการรองรับได้ของพื้นที่ การกำหนดมาตรการใช้ประโยชน์ปลูกสร้างอาคารและปรับปรุงพื้นที่ การควบคุมการท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว การใช้มาตรการการป้องกันและลดผลกระทบในพื้นที่

2. การให้การศึกษาและการสื่อความหมาย ได้แก่ การส่งเสริมให้สถานที่ให้ความรู้ทุกรูปแบบ ส่งเสริมกิจกรรมที่ให้ความรู้และสร้างความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการ

บริการที่มีคุณภาพ ส่งเสริมการใช้มัคคุเทศก์เฉพาะถิ่น จัดเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและให้การศึกษากับชุมชน

3. การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ มุ่งกิจกรรมที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือสามารถป้องกันแก้ไขได้ ส่งเสริมกิจกรรมที่ให้ความรู้ จัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มจัดกิจกรรมให้เกิดความสัมพันธ์ด้านนักท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยว และคนในท้องถิ่น

4. การบริการการท่องเที่ยว ได้แก่ การส่งเสริมการบริการที่มีความรับผิดชอบ สร้างการมีส่วนร่วมในการบริการของชุมชน กำหนดรูปแบบบริการให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม การอบรมคุณภาพบุคลากรและสนับสนุนการบริการที่ได้มาตรฐาน

5. การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกัน และลดผลกระทบ ได้แก่ การกำหนดมาตรการจัดเก็บและกำจัดขยะมูลฝอย กำหนดมาตรการป้องกันและกำจัดสิ่งปฏิกูล ควบคุมแบบอาคาร กวดขันกับกิจกรรมที่อาจทำลายสภาพแวดล้อมได้

6. การส่งเสริมการตลาด ได้แก่ การแนะนำเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดการที่เหมาะสมและการกำหนดและเน้นกลุ่มเป้าหมาย

7. การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น ได้แก่ การสนับสนุนคนในท้องถิ่นในการจัดการพื้นที่ยกระดับชุมชนให้มีศักยภาพในการจัดการสิ่งแวดล้อม จัดอบรมให้ความรู้ด้านบทบาทการมีส่วนร่วม

การทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบว่าแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยส่วนใหญ่มีความเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะในพื้นที่ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องคำนึงถึงการบริหารจัดการที่เป็นระบบเพื่อเกิดการพัฒนายั่งยืน โดยต้องให้ความรู้เชิงอนุรักษ์และให้ภาคประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเห็นความสำคัญของการเป็นเจ้าของพื้นที่ รวมทั้งควรทราบสภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อจะได้หาแนวทางการพัฒนาได้อย่างถูกต้อง และผู้ที่มาท่องเที่ยวนั้นจะต้องร่วมมือรักษาสภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพเดิมด้วย ในขณะที่เดียวกันภาครัฐจะต้องให้การสนับสนุนและออกข้อกำหนดต่างๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์พื้นที่ควบคู่กันไปด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภาณุ วรมิตร (2549) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษาอำเภอเกาะสมุยจังหวัดสุราษฎร์ธานี การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

ประชาชนที่อาศัยอยู่ใน อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 354 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบวัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นแบบสอบถามมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าความเชื่อมั่น ผลการศึกษาพบว่า สภาพทั่วไปของปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่เกาะสมุยที่เป็น อยู่ใน ปัจจุบัน ประชาชนได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อย เนื่องจากหน่วยงานราชการไม่ได้ให้ความรู้ ไม่ประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนได้รับรู้เท่าที่ควร ส่งผลให้ขาดความรู้ ความเข้าใจ และควรจัดให้มีการประชุม สัมมนา ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ประชาชนมากกว่าที่เป็นอยู่ กิจกรรมที่ต้องทำร่วมกันของภาครัฐและเอกชน ยังขาดการประสานงานที่ดีทำให้ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร งบประมาณในการอุดหนุนและดูแลด้านสิ่งแวดล้อมยังมีน้อย ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนาโครงการสร้างพื้นฐาน ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำให้สิ่งแวดล้อม ทำให้สิ่งแวดล้อมในพื้นที่สกปรกและมีการปล่อยปละละเลยให้นักท่องเที่ยวและ นายทุนเข้าไปบุกรุกและทำลายสิ่งแวดล้อมให้ได้รับความเสียหายไปมาก อีกทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงไม่ได้ให้ความ สนใจที่จะดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติเท่าที่ควร และประชาชนชาวเกาะสมุยมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีอยู่ในระดับสูง โดยมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและปรับปรุงแก้ไขมากที่สุด รองลงมา ด้านการมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา โดยมีส่วนร่วมเสนอแนะให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นแก่เจ้าหน้าที่ เพื่อประโยชน์ในการจัดทำแผนพัฒนาและให้ความสนใจในการจัดทำแผนโครงการ แก้ปัญหาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น อีกทั้งปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การให้คุณค่าต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและปฏิบัติงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามผลและประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและปรับปรุงแก้ไข มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนตัวแปรอายุ มีความสัมพันธ์ในทางลบกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และการเป็น

สมาชิกกลุ่มชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รัตติยา คีตานนท์ (2549) ได้ทำวิจัยเรื่อง การเสนอแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดสมุทรสงคราม ภายใต้การมีส่วนร่วมของภาครัฐและประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก ปัญหาและอุปสรรค และเพื่อเสนอแนวทางในการสร้างแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีระเบียบวิธีวิจัยจากการสำรวจและแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาจังหวัดคือ ส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางการพักผ่อน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเชิงเกษตร ปลูกจิตสำนึกให้ชาวจังหวัดรักถิ่นกำเนิด สนับสนุนให้เป็นเมืองอาหารทะเล และผลไม้ปลอดสารพิษและจะดำรงรักษาความเป็นเมืองระบบนิเวศทางน้ำและใช้ทรัพยากรป่าชายเลนอย่างยั่งยืน

สมบัติ เชื้อทหาร (2547) ได้วิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมู่บ้านทรงไทยปลายโพรงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมู่บ้านทรงไทยปลายโพรงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามและเพื่อศึกษาผลกระทบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านทรงไทยปลายโพรงพาง ด้วยวิธีเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ชุมชนตำบลปลายโพรงพางสามารถจัดการให้ชุมชนที่เดิมมีประชาชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและสงบแวดล้อมด้วยสวนไม้ผล ต้นจาก ตลอดจนฝัองคองและลำกระโดงสภาพบ้านเรือนเป็นบ้านทรงไทยที่มีอายุประมาณ 100 ปี เป็นเอกลักษณ์ มาเป็นชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมู่บ้านทรงไทยปลายโพรงพางได้นั้น เกิดจากปัจจัย 3 ประการคือ นโยบายของรัฐบาลที่ต้องการแก้ไขปัญหาการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม สภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมของตำบลปลายโพรงพาง และการได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากรัฐวิสาหกิจที่มีหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรง คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หน่วยภาครัฐคือ จังหวัดสมุทรสงครามและการร่วมมือดำเนินการของชุมชนคือ ชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่น ผลกระทบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านทรงไทยปลายโพรงพาง ที่พบมี 2 ด้านได้แก่ผลกระทบในด้านดีคือ มีการปรับปรุงบ้านพักให้สะอาดและทันสมัย การสร้างความรักในท้องถิ่นและความภูมิใจของชุมชน ตลอดจนการเกิดความเข้าใจและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างเชื้อชาติ รวมถึงการทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนการศึกษาผลกระทบในด้านเสียพบว่าการพังทลายของฝัองคองมลภาวะทางเสียง และปัญหาขยะที่ทำความสกปรกให้กับคูคลองซึ่งส่วนมากเกิดจากนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้พักผ่อน

วิทิตา งามปัญญา (2546) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลเขตบางขุนเทียนเพื่อ
 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชายฝั่งทะเล เขต
 บางขุนเทียน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน แนวทางในการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้ง
 ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่ โดยทั้งนี้ได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง
 ต่างๆ และการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ตามกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลในพื้นที่ที่สามารถ
 สรุปได้ดังนี้ สภาพการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชายฝั่งทะเลเขตบางขุนเทียนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
 ประเด็นที่เป็นปัญหาสำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ซึ่งเป็น
 ปัญหาที่เกิดจากน้ำทะเลกัดเซาะตลิ่ง และการปล่อยของเสียที่ทำให้เกิดมลภาวะของน้ำอันเป็นผล
 ทำให้การทำอาชีพประมงของคนในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป คนหนุ่มสาวในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะ
 ออกไปทำงานข้างนอกพื้นที่ ทั้งนี้เพราะการคมนาคมมีความเจริญมากขึ้น การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่ง
 ทะเลเขตบางขุนเทียนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน
 ไม่ได้มีความร่วมมือกันเพื่อการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืนแต่อย่างใด จาก
 การศึกษาพบว่า ภาครัฐนั้นได้มีการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยวิธีการ อนุรักษ์
 สภาพแวดล้อมของพื้นที่ ได้แก่ ต้นไม้ เส้นทางเดินทาง ฯลฯ แต่ไม่ได้ประสานถึงบทบาทที่
 แสดงออกถึงสภาพความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ เช่น การชูประเด็นความเป็นมาของคนในพื้นที่ วิถี
 ของการดำรงชีพของคนในพื้นที่ การได้มาซึ่งที่ทำกินของคนในพื้นที่ซึ่งมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไป
 จากคนในกรุงเทพมหานครโดยทั่วไปคือ เป็นการจับจองพื้นที่ทำกินแบบสหกรณ์ที่ดิน การพัฒนา
 หรือการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพของพื้นที่อันเป็นลักษณะพิเศษและ ส่งผลกระทบต่อเสียหาย
 ต่อพื้นที่มาถึงปัจจุบัน เช่น การขุดคลองเพื่อให้น้ำทะเลเข้ามาได้สะดวก การปล่อยให้ภัยทาง
 ธรรมชาติเข้ามาทำลายสภาพพื้นที่ ซึ่งประเด็นเหล่านี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจต่อผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวและ
 มีความน่าสนใจมากกว่าการจัดสภาพพื้นที่ให้ร่มรื่นเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ในส่วนภาคประชาชนก็
 มิได้แสดงบทบาทของการร่วมพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวแต่อย่างใด ทั้งนี้อาจเป็นด้วยข้อจำกัด
 ของพื้นที่ศึกษาก็เป็นไปได้ ด้วยที่ว่าพื้นที่เป็นคลอง บ้านเรือนแต่ละหลังอยู่ห่างกันมาก การเดินทาง
 ส่วนใหญ่เป็นทางเรือ แต่ประเด็นที่ชัดเจนที่ทำให้บทบาทภาคประชาชนไม่มีคือ การขาดการ
 รวมกลุ่มของภาคประชาชนและการขาดความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ที่จะพัฒนาแหล่ง
 ท่องเที่ยวของพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่ ในส่วนของภาคเอกชนนั้นเป็นลักษณะของทุนจากภายนอกพื้นที่
 เข้ามาตั้งกิจการ ดังนั้น การร่วมมือที่พัฒนาพื้นที่อย่างแท้จริงจึงเป็นไปได้ยาก เพราะลักษณะ
 ของการลงทุนในกิจการจะต้องพร้อมที่เปลี่ยนแปลงและเคลื่อนย้ายได้เสมอ ดังนั้น การพัฒนา
 พื้นที่ชายฝั่งทะเลเขตบางขุนเทียนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน ภาครัฐจะต้องเป็น

หน่วยงานหลักในการพัฒนาพื้นที่นี้ ในขณะที่เดียวกันจะต้องมีตัวกลางที่จะเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์พื้นที่ไว้และต้องดึงศักยภาพของปัจจัยทางด้านทุนจากภาคเอกชนเข้ามาเพื่อหล่อเลี้ยงการพัฒนาให้แก่ภาคประชาชนได้อย่างต่อเนื่องและตลอดไป

ภคินันท์ เอี่ยมเศรษฐี (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สวนหินผางามทั้ง 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการลงทุนในแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงผลจากรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในด้านการกระจายรายได้ การสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวและการได้รับผลตอบแทนกลับมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งพิจารณาภายใต้บริบทของการมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมรับประโยชน์และการมีส่วนร่วมประเมินผล จากการศึกษาพบว่า มีประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนมากที่สุด รองลงมาได้แก่รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว และรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวตามลำดับ

สาทิศ สุขผ่องศรี (2543) ศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา ชุมชนศิ่วรง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวใหม่ คือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน โดยการเลือกพื้นที่ศึกษาที่ชุมชนศิ่วรง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นตัวแบบในการศึกษาทั้งทางด้านศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ ความต้องการและความคิดเห็นของคนในชุมชน ปัญหาผลกระทบด้านต่างๆ ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาและอนุรักษ์ชุมชนในพื้นที่ศึกษาเพื่อสามารถนำไปใช้ขยายผลกับชุมชนอื่นๆ ที่มีศักยภาพของการท่องเที่ยวอย่างเดียวกัน ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่ศึกษา โดยออกแบบสอบถามตัวอย่างประชากรในพื้นที่ จำนวน 346 ตัวอย่าง และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์เจาะลึก โดยเจาะจงตัวอย่างจากผู้นำทางการและผู้นำทางธรรมชาติ ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ที่

เกี่ยวข้องและนักท่องเที่ยว จำนวน 50 ตัวอย่าง แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ ผลจากการวิจัยพบว่า พื้นที่ศรีวังมีศักยภาพสูงในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ อีกทั้งยังเป็นแหล่งรวมความหลากหลายทางชีวภาพของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ซึ่งส่งผลให้ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ประชาชน องค์กรชุมชนและนักท่องเที่ยว มีความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนศรีวังในระดับหนึ่ง ปัญหาและผลกระทบส่วนใหญ่เกิดจากด้านกายภาพ มากกว่าปัญหาในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สุขภาพและคุณภาพชีวิต โดยมีแนวทางในการพัฒนาและอนุรักษ์ชุมชนด้วยการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีระบบ ได้รับการสนับสนุนร่วมมือด้วยดีทั้งในชุมชนและภายนอกชุมชนในแบบพหุภาคีและ สามารถนำไปขยายผลแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนอื่นๆ ที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเช่นกัน

ณรงค์ศักดิ์ สุริยวารกุล (2543) ทำการศึกษาเกณฑ์ในการวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผลจากการวิเคราะห์ศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของเกาะยอ พบว่าเกาะยอมีศักยภาพปานกลางในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีองค์ประกอบที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ ด้านพื้นที่ ส่วนที่มีศักยภาพปานกลางได้แก่ ด้านการจัดการและด้านกิจกรรมและกระบวนการ การวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจุดท่องเที่ยวแต่ละจุดโดยพิจารณาตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่าจุดท่องเที่ยวสถาบันทักษิณคดีศึกษามีองค์ประกอบที่มีศักยภาพสูงได้แก่ ด้านพื้นที่ องค์ประกอบที่มีศักยภาพปานกลางได้แก่ ด้านการจัดการและด้านกิจกรรมและกระบวนการ ส่วนจุดท่องเที่ยวกลุ่มทอผ้าราชวดี แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และแหล่งท่องเที่ยววัดคะแนนศักยภาพเท่ากันในแต่ละองค์ประกอบ คือมีองค์ประกอบที่มีศักยภาพสูงได้แก่ ด้านพื้นที่ และด้านการมีส่วนร่วม องค์ประกอบที่มีศักยภาพปานกลางได้แก่ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ส่วนองค์ประกอบที่มีศักยภาพต่ำได้แก่ ด้านการจัดการ แม้ว่าพื้นที่เกาะยอจัดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่ยังมีปัญหาในด้านการจัดการและด้านกิจกรรมและกระบวนการ จึงควรมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรในการวางแผนจัดการ รวมทั้งกำหนดกิจกรรมและกระบวนการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับแนวทางของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

วรรณพร วณิชชานุกร (2542) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย โดยศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อหลักการและกรอบแนวทางปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของ

ท้องถิ่นและการมาเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่รัฐสอดคล้องกับแนวคิด หลักการและกรอบการดำเนินงานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ในทางตรงข้ามเจ้าหน้าที่รัฐบางคนกล่าวว่ายังไม่มีนโยบายที่ชัดเจน ส่วนความคิดเห็นของผู้ประกอบการนั้นได้พยายามแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมและมีความต้องการเรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหามากขึ้น ผู้นำชุมชนและประชาชนจำนวนมากที่มีความเห็นว่าการท่องเที่ยวทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ดังนั้น ผู้นำชุมชนและประชาชนส่วนใหญ่ ต้องมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของท้องถิ่น โดยผู้นำชุมชนต้องการเข้าร่วมการพัฒนาการท่องเที่ยวในเรื่องต่างๆ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาต่างๆ กลุ่มประชาชน ในส่วนของนักท่องเที่ยวพบว่านักท่องเที่ยวต่างชาติได้มีการเตรียมตัวเพื่อมาเที่ยวและใช้บริการมัคคุเทศก์ อีกทั้งต้องการพบปะและพักกับชาวบ้านในการมาเที่ยวครั้งต่อไปมากกว่านักท่องเที่ยวไทย ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่ของทั้ง 2 กลุ่ม มีความเห็นความเห็นว่านักท่องเที่ยวควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม แต่นักท่องเที่ยวไทยเห็นการทำลายสภาพแวดล้อมมากกว่า และยินดีบริจาคเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมมากกว่านักท่องเที่ยวต่างชาติ ในการเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ทั้ง 2 กลุ่มมีความต้องการหนังสือคู่มือการเดินทางและแผนที่ ตลอดจนสิ่งที่ควรและไม่ควรปฏิบัติมากเป็นอันดับแรก รองลงไปนักท่องเที่ยวต่างชาติต้องการมัคคุเทศก์มืออาชีพมากกว่านักท่องเที่ยวชาวไทย

สถุขญ์ แสงอรัญญา (2541) ได้ทำการศึกษาเรื่องศักยภาพและแนวทางการจัดการอุทยานแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา จังหวัดพังงา ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะพื้นที่และองค์ประกอบด้านทรัพยากรธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา มีศักยภาพสูงต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การบริหารจัดการมีศักยภาพปานกลาง การให้บริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยผู้ประกอบการและราษฎรท้องถิ่นมีศักยภาพสูงและมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง สำหรับแนวทางในการจัดการควรมีการพัฒนาบุคลากร ปรับปรุงระบบสื่อความหมายและการให้บริการนักท่องเที่ยว ควบคุมคุณภาพการให้บริการด้านการท่องเที่ยว เน้นการสร้างความร่วมมือและการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชนและชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้หลากหลายมากขึ้นและมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

สุรศักดิ์ ชุมนรงค์ (2540) ศึกษาความคิดเห็นนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศศึกษากรณีแหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ จังหวัดราชบุรี พบว่า นักท่องเที่ยวเห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในระดับปานกลางและความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานภายนอกถ้ำ การ

บริการข้อมูล และการจัดการดูแลนักท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือนักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การขีดขีดทำลายผนังถ้ำ หักและทำลายหินงอกหินย้อย ทั้งขณะภายในถ้ำ ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อควรปฏิบัติขณะเที่ยวชมถ้ำ รวมทั้งขาดความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของถ้ำและระบบนิเวศภายในและรอบบริเวณถ้ำ ตลอดจนขาดการประชาสัมพันธ์และบริการที่น้อยเกินไป รวมถึงความไม่ทั่วถึงในการจัดเวรยามในการรักษาความปลอดภัยและระเบียบในขณะเที่ยวชมถ้ำ การให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมยังคงค่อนข้างจำกัด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา เป็นการศึกษาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก
2. ประเด็นที่ศึกษา
3. เครื่องมือในการเก็บข้อมูล
4. การเก็บข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผล

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้มี 3 กลุ่ม ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ประชาชน ได้แก่ ราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา และภาคเอกชนจะทำการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่พัก ร้านอาหารและบริษัทนำเที่ยวที่อยู่ในพื้นที่ ตำบลเกาะยอ ตำบลคูขุด จังหวัดสงขลาและตำบลทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง

เจ้าหน้าที่ของรัฐ

ในการศึกษาค้างนี้ผู้วิจัยกำหนดให้มีผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) จากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ทะเลสาบสงขลาทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณสมบัติคือเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 2 ปี และเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน จำนวน 10 คน โดยมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมาจากประชากรที่เลือกมาอย่างเจาะจง มีความน่าสนใจสำหรับประเด็นที่ศึกษา เป็นกลุ่มที่แตกต่างกันอย่างมีลักษณะสำคัญ

ประชาชน

มีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เจาะจงมาจากประชากรที่แบ่งช่วงชั้น ไม่ได้เป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรทั้งหมด เลือก

ตามความเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายและคำถามในการวิจัย จากคุณสมบัติผู้ที่ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นผู้อาศัยในพื้นที่ทะเลสาบสงขลาหรือผู้ที่ประกอบอาชีพต่างๆ ในห้ามล้าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา อ.สติงพระ จ.สงขลา จำนวน 10 คน

ภาคเอกชน

ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจที่พัก ร้านอาหารและนันทนาการ โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่แสดงลักษณะสำคัญของประชากรได้ทั้งหมด จากคุณสมบัติผู้ที่ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นผู้ประกอบการธุรกิจที่พัก ร้านอาหารและบริษัทนันทนาการ ในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา จำนวน 10 คน โดยมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพราะสามารถให้ข้อมูลที่ดี ลึกซึ้ง กว้างขวาง ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย 3 กลุ่มกิจการ ดังนี้

1. ผู้ประกอบกิจการที่พัก 5 คน
2. ผู้ประกอบกิจการร้านอาหาร 3 คน
3. ผู้ประกอบกิจการบริษัทนันทนาการ 2 คน

ประเด็นที่ศึกษา

1. จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรคและโอกาสที่มีในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา
2. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา โดยมีภาครัฐบาล ภาคเอกชนและภาคชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาแบบเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง รวมทั้งการใช้วิธีการสังเกตโดยมีเค้าโครงกำหนดล่วงหน้า (Structured Observation) โดยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์และนำไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น บทความ เอกสารทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ตั้งแต่เดือน กันยายน - ธันวาคม 2553 โดยทำหนังสือส่วนตัวขอความร่วมมือนัดหมายขอสัมภาษณ์ ตามกำหนดวัน เวลา และสถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านสะดวกและมีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์จากผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่าน พร้อมทั้งขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลหลักทำการบันทึกเทปในการสัมภาษณ์ดังกล่าว โดยใช้กระบวนการ Content Analysis ดังนี้

- 2.1 การสัมภาษณ์ (In-depth Interview)
- 2.2 ถอดความจากบทสัมภาษณ์ (Transcription)
- 2.3 การวิเคราะห์ความหมายที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Coding)
- 2.4 เปรียบเทียบบทสัมภาษณ์กับวรรณกรรมและให้เหตุผลสรุป

(Relationship Claims)

- 2.5 การสร้างสมมติฐานจากการเชื่อมโยงทฤษฎีและข้อเท็จจริงเข้าด้วยกัน

(Hypothesis Formulation)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการถอดเทปและนำข้อมูลที่ได้มาจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็น สังเคราะห์ข้อมูล แปลความหมายข้อมูล และนำเสนอเชิงความเรียงพรรณนา

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา ในครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลาโดยมีภาครัฐบาล ภาคเอกชน และภาคชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา การทำวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้การดำเนินการวิจัยหรือการเก็บข้อมูล 2 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 เป็นการศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา ขั้นที่ 2 เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจและการสัมภาษณ์ โดยนำเสนอการวิจัยตามความมุ่งหมายของการวิจัยดังนี้

ส่วนที่ 1 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา

จุดแข็ง

1. ทะเลสาบสงขลาเป็นทะเลแบบลากูน หนึ่งเดียวของประเทศไทย หนึ่งเดียวใน 117 แห่งทั่วโลก เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของท้องถิ่น เป็นแหล่งที่อาศัยของนกน้ำหายากและสัตว์น้ำต่างๆ มีทัศนียภาพที่งดงาม อีกทั้งมีความหลากหลายทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

...เดิมทีนกกินน้ำเป็นที่รู้จักและเป็นจุดขายของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เนื่องจากมากด้วยปริมาณและความหลากหลายชนิดพันธุ์

(สมชาย สุวรรณชาติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2553)

ภาพ 2 นกน้ำในบริเวณทะเลสาบสงขลา

2. เรามีเส้นทางการคมนาคมที่สะดวกเหมาะสมแก่การท่องเที่ยว

...การเดินทางมาเที่ยวทะเลน้อยสะดวก มีถนนลาดยางตลอด

(เขาวนาฏ บุญกำเนิด, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2553)

3. สถานที่ท่องเที่ยวมีสถานที่ตั้งอยู่ไม่ไกลกัน สามารถเชื่อมโยงจัดเส้นทางท่องเที่ยวได้หลากหลายและมีความน่าสนใจ

...มาเที่ยวเกาะยอวันเดียวได้แวะเที่ยวในหลายสถานที่ สนุกดี และมีของฝากพื้นเมืองกลับบ้านด้วย เช่น น้ำตาลแว่น เม็ดมะม่วงหิมพานต์ ทุเรียนกวน

(เขาวนาฏ บุญกำเนิด, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2553)

4. การมีวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ประเพณีประจำท้องถิ่น เช่น

4.1 ประเพณีแห่ผ้าขึ้นเขาภูฏี จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี โดยชาวเกาะยอและตำบลใกล้เคียง พร้อมใจกันขึ้นไปบนสำนักสงฆ์เขาภูฏี เพื่อร่วมกันแห่ผ้าขึ้นไปห่มเจดีย์และรูปปั้นของสมเด็จพระเจ้าเกาะยอ โดยมีการทำบุญและประกอบพิธีทางศาสนา

4.2 ประเพณีลอยแพ จัดขึ้นในเดือน 5 มีการประกอบพิธีบริเวณต้นหว้าที่มีอายุยาวนานกว่าร้อยปี โดยนำหอยกกล้วยมาต่อเป็นแพและนำเสื้อมาประดิษฐ์เป็นรูปเรือสำเภา บั้้นรูปนายสำเภาไว้ 1 คน ชาวบ้านจะร่วมกันใส่ข้าวสาร พริก เกลือ เงินและของจำเป็นต่าง ๆ รวมถึงเล็บผม ไว้ในเรือ จากนั้นก็จะเขียนชื่อคนที่ตายแล้วในแพ แล้วนิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีสวด หลังจากนั้นก็จะเผาชื่อทั้งหมด เมื่อพระสวดจบแล้วก็จะลอยแพลงสู่ทะเล

4.3 ประเพณีชักพระหรือลากพระ เป็นประเพณีที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 หลังวันออกพรรษาแล้ว มีการทำบุญถวายอาหารแก่พระสงฆ์และตกแต่งเรือพระ มีการประกวดแข่งขันเรือพระ ประเพณีลากพระเป็นประเพณีที่สนุกสนาน ชาวบ้านจะมาชุมนุมกันเพื่อร่วมทำพิธีทางศาสนา

4.4 ประเพณีการทำบุญวันสารทเดือนสิบ หรือเรียกว่าการชิงเปรต เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้บรรดาญาติและเพื่อนที่ล่วงลับไปแล้ว โดยนำอาหารไปถวายพระและตั้งร้านเปรต มีการชุมนุมตักบาตรกัน 2 ครั้ง ในวันแรม 1 ค่ำและวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 มีการละเล่นและงานรื่นเริงและการแข่งขันเรือพาย

...เรามีประเพณีที่สืบทอดกันมานาน ในวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ ชาวบ้านต้องมารวมตัวกันเพื่อทำบุญร่วมกัน

(คำรพ เสาวคนธ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2553)

5. มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทรงคุณค่า สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวและเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ชาวบ้านสามารถนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งการทำสวนสมรม การทำเกษตรชีวภาพโดยใช้สารสกัดชีวภาพแทนการใช้ปุ๋ยเคมี การสานโคระสำหรับห่อจำปาตะขุนเพื่อป้องกันแมลง การนำเกล็ดปลามาผลิตของที่ระลึก การทอผ้าเกาะยอ วิธีการแปรรูปอาหารจากผลิตภัณฑ์จากต้นตาลโดนด

...ผ้าทอเกาะยอหรือ ผ้าเกาะยอ เป็นผ้าพื้นเมืองที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสงขลา มีสีเขียว การทอประณีต ทอแบบยกดอกกลวดลายอ่อนนุ่ม เป็นของดีพื้นบ้าน ได้รางวัล OTOP ปี 2549

(คำรพ เสาวคนธ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2553)

ภาพ 3 ชาวบ้านกำลังเคี้ยวน้ำตาลโตนดเพื่อมาใช้ทำน้ำตาลแว่น

ภาพ 4 ชาวบ้านวางเรียงแว่นตาลรอการหยอดน้ำตาล

...อาชีพหนึ่งของคนพื้นที่ทำกันสืบต่อมาหลายชั่วอายุคน คือ การนำน้ำตาลจากต้นตาลโตนดมาทำเป็นน้ำผึ้งแว่น เพราะในอดีตน้ำตาลทรายยังไม่มี และรสหวานจากตาลโตนดมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว อาชีพหลักคือการทำเกษตรกรรม คนนิยมทำกันมาก น้ำหวานจากตาลโตนดเอามาทำอะไรได้หลายอย่าง เช่น นำมาเคี่ยวจนข้นและเข้าแว่นพิมพ์เพื่อทำเป็นน้ำผึ้งตาลโตนดหรือน้ำตาลแว่น ใช้ทำอาหารหรือขายเป็นของฝากนักท่องเที่ยว แต่ส่วนใหญ่ที่นิยมกันก็คือเอาไปทำขนมพื้นเมืองของปักษ์ใต้ เช่น ขนมโค เป็นต้น หรือถ้าขี้เกียจต้มก็ปล่อยให้เฉยๆ ภายใน 1 อาทิตย์ น้ำตาลก็จะกลายเป็นน้ำส้มซึ่งน้ำส้มที่ว่า ไม่ใช่เอาไว้กินแก้กระหายเหมือนน้ำอัดลม แต่เอาไว้ประกอบอาหารแกง เช่น แกงส้ม หรือใส่ในน้ำพริกก็อร่อยไม่เบาโดยไม่ต้องใช้มะนาว

(พิบูล บุรีภักดี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2553)

จุดอ่อน

1. ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม

1.1 ปัญหาการบุกรุกพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าและพันธุ์พืช

...กลุ่มนายทุนบุกรุกเข้าขุดปรับพื้นที่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบ จากการตรวจสอบพบว่าพื้นที่แปลงที่มีนายทุนนำรถแม็คโฮ เข้าไปขุดปรับพื้นที่ตั้งอยู่ในท้องที่หมู่ 6 ต.บ้านขาว อ.ระโนด จ.สงขลา จากการตรวจสอบเบื้องต้นทราบว่าเป็นของบริษัท ระโนดเกษตรทอง เป็นการขุดตามเอกสารสิทธิ น.ส.3 ก ซึ่งมีอยู่จำนวน 26 ฉบับ ในพื้นที่กว่า 4,000 ไร่ ล่าสุดทางเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ได้ประสานขอความร่วมมือไปยังเจ้าหน้าที่กรมสอบสวนคดีพิเศษ หรือ ดี เอส ไอ เข้าตรวจสอบการออกเอกสารสิทธิในพื้นที่ดังกล่าว ว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ซึ่งล่าสุดอยู่ในระหว่างการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่กรมสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งการตรวจสอบจะต้องใช้เวลาระยะหนึ่ง ดังนั้นในระหว่างดำเนินการตรวจสอบก็จะยื่นคำร้องต่อศาลให้มีมาตรการคุ้มครอง โดยให้ทางนายทุนหยุดการขุดปรับพื้นที่ชั่วคราว จนกว่าการตรวจสอบจะแล้วเสร็จ จาก การตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ จุดดังกล่าวอยู่ห่างจากพื้นที่ชุ่มน้ำโลกประมาณ 3 – 4 กิโลเมตร หากไม่มีการบุกรุกเพิ่มเติมก็ไม่น่าส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุ่มน้ำโลก ซึ่งทางเจ้าหน้าที่เองก็พยายามเฝ้าระวัง และปฏิบัติหน้ากันอย่างเต็มที่เพื่อป้องกันพื้นที่จุดดังกล่าวเอาไว้

...ในปัจจุบันเขตพื้นที่คุ้มครองถูกบุกรุกจากกลุ่มนายทุนที่ต้องการเข้ามาทำรีสอร์ทและที่พัก ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้ดูแลอย่างเข้มงวดและมีการดำเนินการทางกฎหมายกับผู้ที่ทำกรบุกรุก แต่มีส่วนหนึ่งที่มีการควบคุมดูแลยังทำได้ลำบาก เพราะมีกลุ่มผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นเข้าครอบครองพื้นที่ในบางจุด

(สมชาย สุวรรณชาติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2553)

1.2 ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับนักท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศ

...มีการสร้างร้านอาหารยื่นลงไปทะเล แต่เจ้าหน้าที่ก็ไม่เอาผิด

(คำรพ เสาวคนธ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2553)

1.3 ปัญหาการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่รบกวนถิ่นที่อยู่ของสัตว์ ส่งผลให้พฤติกรรมหากิน การสืบพันธุ์ตามธรรมชาติของสัตว์เปลี่ยนแปลงไป และทำให้สัตว์สูญพันธุ์

...เมื่อก่อนทะเลสาบสงขลามีโลมาอยู่เยอะ แต่ตอนนี้ได้สูญพันธุ์ไปหมดแล้ว เหลือไว้แต่รูปปั้นปั้นปลาโลมาให้นักท่องเที่ยวได้ดู

(เยาวนาฏ บุญกำเหนิด, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2553)

1.4 ปัญหาทะเลสาบมีน้ำตื้นเขินในช่วงหน้าแล้ง ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถล่องเรือชมธรรมชาติได้

ภาพ 5 น้ำในทะเลสาบแห้งขอด จนไม่สามารถออกเรือนำเที่ยวได้

ภาพ 6 น้ำในทะเลสาบแห้งขอด จนไม่สามารถออกเรือนำเที่ยวได้

...น้ำตื้นเขินในช่วงหน้าแล้ง ออกเรือพานักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมทะเลสาบไม่ได้
ขาดรายได้

(เคลื่อน สุกดี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2553)

1.5 ขาดการจัดการด้านขยะและน้ำเสียอย่างถูกต้อง

...ชุมชนทะเลน้อยครอบคลุม 2 ตำบล มี 23 หมู่บ้าน โดยมีอาชีพทำประมง
จำนวน 5 หมู่บ้าน โดยมีผู้ประกอบการรายใหญ่ 7 ราย ไม่นับรวมชาวบ้านที่เป็นรายย่อย
และทำกินในครัวเรือนอีกจำนวนมาก ซึ่งหลังจากหาออกเรือประมงแล้วจะมีการฆ่าแหละ

ปลาที่หามาได้และใช้น้ำล้าง ยังไม่รวมถึงสัตว์อื่น ๆ ที่บริโภค ซึ่งน้ำล้างและของเสียจากการฆ่าและสัตว์นั้นกลายเป็นน้ำเสียที่ส่งผลกระทบต่อทะเลน้อย ทั้งนี้พบสารซีโอไซด์ซึ่งบ่งบอกถึงสารมลพิษทางน้ำจากน้ำเสียการฆ่าและสัตว์มาก ถึง 20,000 มิลลิกรัมต่อลิตร โดยน้ำเสียที่ทิ้งตามครัวเรือนทั่วจะมีค่าเพียง 400 - 500 มิลลิกรัมต่อลิตรเท่านั้น นั่นเท่ากับว่าน้ำเสียจากการฆ่าและสัตว์อันตรายกว่าน้ำเสียจากครัวเรือนถึง 40 เท่า แม้จะเป็นผลเสียต่อน้ำแต่ก็เป็นอาหารหล่อเลี้ยงชั้นดีให้กับ ผักตบชวาหรือพืชน้ำอื่นๆ ซึ่งจะเติบโตเร็ว เมื่อพืชน้ำมีมากขึ้นจนแน่นแออัดแหล่งน้ำก็ทำให้ออกซิเจนในน้ำมีน้อย ซึ่งช่วงกลางวันพืชก็จะคายก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ออกมา ซึ่งเป็นก๊าซที่ส่งผลเสียต่อสภาพแวดล้อม ปลาหรือสัตว์ทะเลก็อยู่ไม่ได้ น้ำเสียก็จะตามมาและนั่นอาจทำให้ห่วงโซ่อาหาร ตลอดจนระบบนิเวศน์สูญเสียไปทั้งหมด

(อุษา อินทอง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2553)

...น้ำเสียจากการฆ่าและสัตว์นั้นชาวบ้านก็ทราบดีว่ามีธาตุอาหารสำหรับการเติบโตของพืชสูงมาก โดยชาวบ้านเองก็ได้นำน้ำจากการฆ่าและสัตว์ไปทำน้ำหมักชีวภาพใช้ปรดน้ำ ตันไม้ เพื่อให้ต้นไม้เติบโตเร็ว หรือทำเป็นแก้วนึ่งชีวภาพ ซึ่งนับเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้าน แต่ก็แก้ปัญหาได้แค่ระดับหนึ่งเท่านั้น เพราะปริมาณน้ำจากการฆ่าและสัตว์นั้นแต่ละวันมีปริมาณที่มากเกินไปเกินกว่าจะแก้ ปัญหาได้ด้วยวิธีข้างต้นได้ นอกจากนี้แล้วบ้านเรือนของชุมชนทะเลน้อยจะมีใต้ถุนบ้านซึ่งเชื่อมติดกับลำ คลองกลางหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งน้ำเสียใครครัวเรือน น้ำย้อมสีกระจูด และน้ำเสียจากการฆ่าและสัตว์ก็จะถูกทิ้งลงใต้ถุนบ้านจนเกิดกลิ่นเหม็นคloy เป็นวงกว้าง อีกทั้งยังทำให้มียุงชุกชุมอย่างมากจนส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชน และที่ลืมไม่ได้คือน้ำเสียไหลลงคลองนั้นจะต่อเนื่องไปจนถึงทะเลน้อยในที่สุด ซึ่งแน่นอนว่าย่อมส่งผลเสียรวมไปถึงทะเลสาบสงขลาซึ่งเป็นแหล่งอาหารของคนใน 3 จังหวัด ได้แก่ สงขลา พัทลุง และ นครศรีธรรมราช อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

(เบญจวรรณ บัวขวัญ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2553)

2. การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

2.1 การรวมกลุ่มของชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมาจะเป็นไปในลักษณะเฉพาะกิจเป็นครั้งคราวตามที่ได้รับภารกิจขอจากส่วนราชการที่เข้ามาสนับสนุน

ยังขาดการรวมตัวกันอย่างจริงจังในการจัดการการท่องเที่ยวที่เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้รูปแบบการท่องเที่ยวที่ถูกกำหนดรวมทั้งนำเสนอโดยบุคคลหรือบริษัททัวร์ภายนอก โดยชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนใดๆ จากการเข้ามาของนักท่องเที่ยว

...นานๆ ที่ ทางอำเภอมีการจัดงานก็แจ้งให้มาเข้าร่วม มาขายของให้นักท่องเที่ยว ถ้ามีนักท่องเที่ยวมาบ่อย ๆ ก็ดี จะได้สร้างรายได้เพิ่ม

(พิกุล บุรีภักดี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2553)

2.2 ชาวบ้านในชุมชนบางกลุ่มไม่ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น ทำให้สินค้าที่จำหน่ายในชุมชนขาดความเป็นเอกลักษณ์

...ชาวบ้านไม่ส่งเสริมสินค้าท้องถิ่น รับสินค้าจากกรุงเทพฯ หรือจากประเทศ มาเลเซียมาขาย เกิดการสูญเสียเอกลักษณ์ของสินค้าท้องถิ่น

(พิกุล บุรีภักดี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2553)

3. การให้การศึกษและการสื่อความหมาย

3.1 ทางเจ้าหน้าที่รัฐมีการลงพื้นที่ไปให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับการช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลสาบ รณรงค์ไม่ให้มีการทิ้งขยะและของเสียลงทะเลสาบ และให้ความรู้ในการทำการประมงโดยใช้ไซ่ซึ่งมีตาถี่จะทำให้สัตว์น้ำลดปริมาณลง แต่ประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือเพียงบางกลุ่มเท่านั้น

...เคยลงพื้นที่ไปให้ความรู้แก่ชุมชน แต่มีชาวบ้านบางส่วนไม่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมยังทิ้งขยะลงทะเล การใช้สารเคมีในการทำการเกษตรและการใช้ไซ่ตาถี่ ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำ

(ธเนศ ศรีถกล, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2553)

3.2 ชุมชนมีต้นทุนทางการท่องเที่ยวในแง่เนื้อหาทางวัฒนธรรมและวิถีการดำเนินชีวิตของชาวท้องถิ่นได้ แต่ยังไม่ได้รับการส่งเสริมเป็นองค์ความรู้เพื่อที่จะสื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ อีกทั้งคนรุ่นใหม่ไม่ได้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเอาไว้

...ภาพที่คุ้นชินในวัยเด็กคือ จะเห็นผู้ชายในหมู่บ้านพรมีตาดตาล ปีนต้นตาลด้วยเท้าเปล่าพร้อมเสียง "ป๊อก-แป๊ก" ที่เกิดจากกระบอกไม้ไผ่ที่ห้อยติดเอวไปด้วยกระทบกันไปมา ในตอนนั้นแกยังไม่รู้รายละเอียดของมันมากนัก เพียงแต่ตระหนักและคิดเสมอว่าเป็นเรื่องของภูมิปัญญาที่คนรุ่นหลังอย่างแกจะต้องช่วยรักษาไว้ คนรุ่นสุดท้ายที่ทำอย่างจริงจังอายุประมาณ 50 ปีขึ้นไป ถึง 60 ปี มีคนที่ทำงานจริงๆ น้อย เรียกว่าถ้าใครยึดอาชีพนี้เป็นงานหลักก็หนัก อีกอย่างที่คนรุ่นใหม่เขาไม่ค่อยทำกันแล้วเพราะต้องออกจากพื้นที่ไปเรียน หนังสือ จึงไม่เห็นคนหนุ่มรุ่นอายุ 20-30 ปีแถบนี้มากนัก ไปทำงานอย่างอื่น ต่อไปถ้ามันหายก็หายพร้อมกับคนยุคเก่า อาจจะเป็นรุ่นสุดท้ายที่จะปีนต้นตาลแล้วก็เป็นได้

(พิกุล บุรีภักดี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2553)

3.3 ประชาชนในชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ไม่ตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว

...ประชาชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ไม่ตระหนักถึงคุณค่า ใช้เกะยอทำมาหากินแต่ไม่ดูแลรักษา

(คำรพ เสาวคนธ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2553)

...ผู้ประกอบการใช้ทรัพยากร แต่ไม่ดูแลรักษา ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมหวังแต่ผลกำไร ชาวบ้านคิดจะหากินกับนักท่องเที่ยว แต่ไม่ช่วยกันดูแลให้ทะเลสวยงามเหมือนเดิม

(ยมนา สิ้นธุรัตน์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

4. การส่งเสริมการตลาด

4.1 มีผลผลิตหลายอย่างที่มีศักยภาพในการแปรรูปเป็นอาหารและสินค้าทางวัฒนธรรมแต่ยังขาดการปรับปรุงคุณภาพ การพัฒนาด้านบรรจุภัณฑ์เพื่อให้เป็นที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว

...ไม่มีหน่วยงานรัฐลงมาช่วยดูแลพัฒนาผลิตภัณฑ์ เราก็ทำกันเอง พัฒนากันเอง
ถุงหรือขวดใส่ไม่สวยงาม

(พิกุล นุรีภักดี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2553)

4.2 การประชาสัมพันธ์จากทางภาครัฐยังมีน้อย

...ขาดการประชาสัมพันธ์จากภาครัฐ ทำให้นักท่องเที่ยวคิดว่าเกาะยอเป็นแค่
ทางผ่าน แต่จริงๆ มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่น่าสนใจมากมาย เช่น วิธีการดำเนินชีวิต
ของชาวบ้าน วัฒนธรรมท้องถิ่นที่น่าสนใจ การแปรรูปอาหาร สินค้าโอท็อป

(คำรพ เสาวคนธ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2553)

โอกาส

1. การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์

...ถ้าหากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลา ร่วมมือกัน
จัดการพัฒนา ทะเลสาบสงขลา ก็จะถูกฟื้นฟูกลับมาเป็นทรัพยากรที่สมบูรณ์ได้

(สมชาย สุวรรณชาติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2553)

2. นโยบายของรัฐและจังหวัดสงขลาในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

...ในแผนพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีการพูดถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศ ซึ่งคณะทำงานก็ได้เริ่มการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไปแล้วหลายโครงการ จะ
ขยายผลการดำเนินงานให้ครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวทั่วทั้งทะเลสาบ

(สมชาย สุวรรณชาติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2553)

อุปสรรค

1. ปัญหาการสนับสนุนและงบประมาณ ขาดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและ
งบประมาณจากส่วนกลางที่มีไม่ต่อเนื่องเนื่องการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง

...ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากกว่านี้ ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ต้องพร้อมทั้งงบประมาณและบุคลากร

(สมชาย สุวรรณชาติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2553)

...เปลี่ยนรัฐบาลที่ การดำเนินงานก็ไม่ต่อเนื่อง ทั้งที่จริงเรื่องของสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมเป็นเรื่องที่รอไม่ได้

(ภูวดล บิลละเต๊ะ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2553)

2. ปัญหาร้ายธรรมชาติอุทกภัย วาตภัย แหล่งท่องเที่ยวมีปัญหาน้ำท่วม ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้

...ระยะตั้งแต่ปี 2550 เป็นต้นมา มีปัญหา น้ำท่วม และลมพายุในพื้นที่จังหวัดสงขลาพัทลุงบ่อยขึ้นในช่วงมรสุม ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว พื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าก็เกิดปัญหาน้ำท่วมด้วย

(ภูวดล บิลละเต๊ะ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2553)

3. มีคู่แข่งทางการท่องเที่ยวในจังหวัดใกล้เคียง เช่น เกาะหลีเป๊ะ เกาะตะรุเตา ในจังหวัดสตูล หาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง เนื่องจากจังหวัดเหล่านี้มีการประชาสัมพันธ์ที่เป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวในวงกว้าง

...นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งเลือกที่จะไปท่องเที่ยวที่จังหวัดตรังและสตูล เนื่องจากได้เห็นการประชาสัมพันธ์ผ่านทางนิตยสารการท่องเที่ยวและโทรทัศน์มากกว่า

(คำรพ เสาวคนธ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2553)

4. ปัญหาความไม่สงบของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่มั่นใจในเรื่องความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

...นักท่องเที่ยวจากจังหวัดอื่นๆ ในประเทศไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ไม่กล้าเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว เนื่องจากไม่มั่นใจในความปลอดภัย จากการได้ยินข่าวของไม่สงบของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่มีข่าวยิงกันในพื้นที่ของบางอำเภอในจังหวัดสงขลา นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ก็ลดลงไปเยอะ

(คำรพ เสาวคนธ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2553)

ส่วนที่ 2 แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลาโดยมีภาคีรัฐบาล ภาคเอกชนและภาคชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

ภาคีรัฐบาล

1. แนวทางการจัดการพื้นที่

1.1 ควรจัดแบ่งเขตพื้นที่การใช้ประโยชน์ กล่าวคือ ส่วนของศูนย์บริการนักท่องเที่ยว หอดูนก บ้านพัก ลานจัดกิจกรรม ลานจอดรถ และร้านอาหาร เพื่อสะดวกในการใช้ประโยชน์

...เขตห้ามล่าฯ มีการจัดแบ่งพื้นที่เป็นส่วนๆ เพื่อความสะดวก มีการวางผังสิ่งก่อสร้างให้สอดคล้องกลมกลืนไปกับธรรมชาติ เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนต่อสภาพแวดล้อมหรือกระทบกระเทือนให้น้อยที่สุด การปลูกสิ่งก่อสร้างของอุทยานขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของเขตห้ามล่าสัตว์ป่า แต่ถ้าเป็นสิ่งปลูกสร้างของภาคเอกชนต้องทำหนังสือขออนุมัติจากทางกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช

(ภูวดล บิลละเต๊ะ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2553)

1.2 ควรจำกัดการขยายตัวของอาคารต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรีสอร์ทหรือ ที่อยู่อาศัย ไม่ให้บุกรุกพื้นที่สาธารณะ โดยวางแผนแบ่งเขตพื้นที่ (Zoning) ไม่ให้สิ่งก่อสร้างต่างๆ อยู่ในเขตเดียว หรือปลูกสร้างใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรืออาจจำกัดพื้นที่บางจุดที่จะบดบังทัศนียภาพ รวมทั้งต้องจำกัดความสูงของสิ่งก่อสร้างด้วย

...ควรจำกัดการสร้างร้านอาหาร รีสอร์ท หรือร้านขายของที่ระลึก ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่ให้บุกรุกพื้นที่สาธารณะ โดยวางแผนผังแบ่งเขตพื้นที่ไม่ให้สิ่งก่อสร้างต่างๆ อยู่ในเขตแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และจำกัดความสูงของสิ่งก่อสร้าง

(ภูวดล บิลละเต๊ะ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2553)

2. แนวทางการให้การศึกษาและการสื่อความหมาย

2.1 การให้ความรู้พื้นฐานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคเอกชนและภาคชุมชนทางเจ้าหน้าที่ของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลาและทะเลน้อย มีการลงพื้นที่ไปให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชน แต่เนื่องจากปริมาณเจ้าหน้าที่มีไม่เพียงพอ จึงอยากให้มีแนวทางการให้การศึกษาและการสื่อความหมายต่อประชาชน คือ อยากให้ทางหน่วยงานรัฐอื่น ๆ เช่น โรงเรียน สถาบันการศึกษา ต้องช่วยกันให้ความรู้แก่นักเรียน และชุมชนอีกทางหนึ่ง

...การที่จะให้ประชาชนเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หลายหน่วยงานต้องร่วมมือกัน ควรจะต้องปลูกฝังตั้งแต่โรงเรียน ปลูกฝังให้เยาวชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ

(ภูวดล บิลละเต๊ะ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2553)

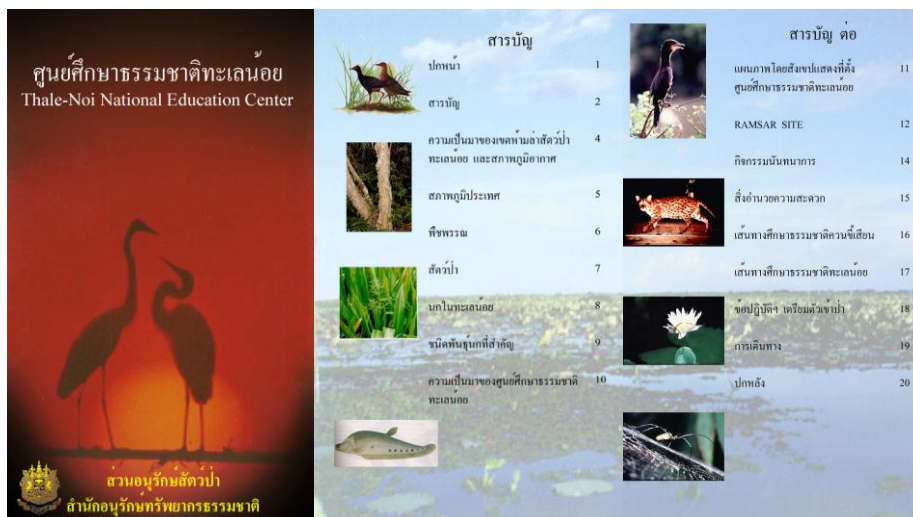
นอกจากนี้ทางภาครัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา ดังนั้นจึงมีการตั้งคณะทำงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

2.1.1 โครงการสื่อความรู้ ความรักและความห่วงแหน่มลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยคณะทำงานจากมหาวิทยาลัย ราชภัฏสงขลาและมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

2.1.2 ศูนย์ส่งเสริมและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอย่างยั่งยืนโดยคณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีการประสานความร่วมมือจากทางภาครัฐหลายฝ่าย คือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มหาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตสงขลา เพื่อเป็นตัวกลางประสานงานด้านการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลา โดยมีโครงการลงพื้นที่ไปให้ความรู้แก่ภาคเอกชนและชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น โครงการฝึกอบรมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์และการเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตำบลชะแล้ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

2.2 การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวด้านการปฏิบัติตนในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวก่อนที่จะลงเรือชมธรรมชาติเป็นสิ่งจำเป็น เพื่ออธิบายถึงการปฏิบัติตนที่ถูกต้องในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรวมถึงมีการแจกคู่มือการท่องเที่ยวที่ถูกต้องให้นักท่องเที่ยว ดังนั้นก่อนที่นักท่องเที่ยวจะลงเรือเที่ยวชมธรรมชาติในทะเลสาบ เจ้าหน้าที่จะมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนในการท่องเที่ยว กฎ ระเบียบ ข้อห้ามของเขตคุ้มครองสัตว์ป่า

รวมถึงขอความร่วมมือในการรักษาความสะอาด การทิ้งขยะในจุดทิ้งขยะเท่านั้น ซึ่งที่ผ่านมา
นักท่องเที่ยวก็ให้ความร่วมมือที่ดี

ภาพ 7 แผ่นพับให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

ที่มา: สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าทะเลน้อย, 2553

...วัตถุประสงค์หลักของนักท่องเที่ยวอาจมาท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ
ถ้าพวกเขาไม่มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็จะทำในสิ่งที่ไม่ถึงการณ์ ดังนั้น
จึงจำเป็นที่เจ้าหน้าที่จะต้องให้ความรู้เบื้องต้นในการปฏิบัติตนในการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง
อาจจะทำโดยการพูดคุยหรือแจกแผ่นพับเพื่อเพิ่มความรู้อาจจะ

(ภูวดล บิลละเต๊ะ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2553)

3. แนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

3.1 ควรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าของทะเลสาบ
สงขลา กิจกรรมการล่องเรือชมธรรมชาติบริเวณทะเลสาบสงขลา การแวะเยี่ยมชมเกาะต่างๆ
ในทะเลสาบสงขลา ได้ศึกษาวงจรการดำเนินชีวิตของพืชและสัตว์ อีกทั้งได้ชมกิจการเก็บรังนก
นางแอ่นของชาวบ้านบนเกาะ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องคำนึงให้ส่งผลกระทบต่อ
สิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด กล่าวคือให้การฝึกอบรมความรู้พื้นฐานด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมแก่นัก
ท่องเที่ยวตลอดจนคนขับเรือ เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง ซึ่งส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวได้ให้
ความร่วมมือที่ดี ในส่วนของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ทางวิทยาลัยภูมิปัญญาซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง

ของมหาวิทยาลัยทักษิณมีการจัดกิจกรรมเสริม คือการเดินป่าพรุ ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญ อีกทั้งชมวิถีชีวิตชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงที่ทำเขตห้ามล่าสัตว์ป่า

ภาพ 8 กิจกรรมเรือน้ำเที่ยว

...การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวหลักคือการล่องเรือชมธรรมชาติและการเดินชมตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมนี้นักท่องเที่ยวจะได้เห็นถึงความสวยงามของธรรมชาติเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงคุณค่าของทะเลสาบสงขลา

(สมพงษ์ หนูสงค์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

ควรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อสืบสานประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น ประเพณีชักพระหรือลากพระ ประเพณีการทำบุญวันสารทเดือนสิบ งานประเพณีแห่ผ้าขึ้นเขา กุฎี ประเพณีลอยแพ

...เรามีประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ที่ลูกหลานควรจะได้สืบทอด มีคุณค่าทางจิตใจมาช้านาน น่าจะเป็นเสน่ห์ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมได้

(คำรพ เสาวคนธ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2553)

4. แนวทางการบริการนักท่องเที่ยว

4.1 สิ่งอำนวยความสะดวก

4.1.1 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ควรมีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บริการนักท่องเที่ยวไว้บริการ 2 คน ซึ่งมีหน้าที่คอยตอบข้อซักถามและให้ข้อมูลเกี่ยวกับทะเลสาบสงขลา และการให้บริการข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว นอกจากนี้ให้คำปรึกษาหรืออธิบายข้อมูลต่าง ๆ แล้ว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวควรมีข้อมูลแผ่นพับให้กับนักท่องเที่ยว ที่เกี่ยวข้องกับทะเลสาบไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว

ภาพ 9 ป้ายบอกที่ตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

...ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวควรมีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ตลอดเวลา และควรมีป้ายบอกที่ชัดเจนว่าเป็นศูนย์บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ นักท่องเที่ยว

(สมพงษ์ หนูสงค์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

4.1.2 สิ่งอำนวยความสะดวก ควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่นที่นั่ง พักผ่อน ห้องน้ำ ที่จอดรถ ถังขยะ ไว้รองรับนักท่องเที่ยวตามความเหมาะสมกับปริมาณ นักท่องเที่ยวและมีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม

...จัดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่นห้องน้ำ ศาลาที่พัก ที่จอดรถ และถังขยะให้พอเพียงและมีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม นักท่องเที่ยวจะได้รู้สึกมีความสะดวกในการมาเที่ยว

(สมพงษ์ หนูสงค์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

4.1.3 ป้ายบอกความหมาย ควรจัดทำป้ายบอกทิศทาง ป้ายวิธีปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวในการเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว ป้ายข้อห้ามปฏิบัติตน ควรมีป้ายบอกความหมายอย่างเหมาะสมและเพียงพอและมีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม

...ควรจัดให้มีป้ายสื่อความหมายที่น่าสนใจ และมีป้ายข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามในแหล่งท่องเที่ยวทุกจุด โดยมีรูปแบบของป้ายและการจัดวางที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ป้ายที่มีอยู่บางส่วนก็เก่าแล้ว ควรจะปรับปรุงใหม่

(สมพงษ์ หนูสงค์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

ภาพ 10 ป้ายบอกชื่อเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา

4.2 การพัฒนาบุคลากรของรัฐ ควรจัดให้มีโครงการฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ประจำจุดท่องเที่ยวต่างๆ รักษาบริการ ต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ อันจะสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

...น่าจะมีโครงการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้รักษาบริการ เพื่อสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยว

(วีระ สุยะวานิช, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

4.3 การส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนพัฒนาความสามารถให้เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและส่งเสริมให้มีการพัฒนาความรู้ด้านภาษาอังกฤษสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศ

...เคยเห็นที่ท่องเที่ยวอื่นๆ มีมัคคุเทศก์น้อย นักเรียนถูกฝึกอบรมให้สามารถนำเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนได้ ทางตำบลเราก็น่าจะเอาแนวคิดตรงนี้มาฝึกคนของเราบ้าง นอกจากจะสร้างรายได้แล้ว ยังช่วยให้คนในชุมชนรู้เรื่องแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น รู้คุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่

(สมพงษ์ หนูสงค์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

4.4 การพัฒนาด้านความปลอดภัย ควรมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยคอยดูแลนักท่องเที่ยว

...ควรมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยคอยดูแลนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ แต่ปัจจุบันนี้ มีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ

(สมพงษ์ หนูสงค์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

4.5 ด้านงบประมาณ ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สนับสนุนด้านการเงินในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และเพื่อประโยชน์ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

...ต้องมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมด้วย

(สมพงษ์ หนูสงค์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

5. แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อม

5.1 เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของทะเลสาบสงขลา ในประเทศไทยมีกฎข้อบังคับใช้ในการรักษาสิ่งแวดล้อมและคุ้มครองสัตว์ป่าสงวนอย่างเพียงพอ แต่ในทางปฏิบัติยังควบคุมได้ค่อนข้างยาก เพราะเจ้าหน้าที่รัฐที่ดูแลด้านนี้ยังมีไม่เพียงพอ

...กฎข้อบังคับที่ใช้ในการดูแลสิ่งแวดล้อมและคุ้มครองสัตว์ป่าสงวนมีหลายข้อ แต่เจ้าหน้าที่ดูแลได้ไม่ทั่วถึง ต้องอาศัยหลายหน่วยงานมาช่วยกันดูแล ควรต้องมีการแบ่งหน้าที่กันให้ชัดเจน

(ภูวดล บิลละเต๊ะ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2553)

5.2 การวางแผนงานในการแก้ไข ป้องกัน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ควรมีแนวทางหลักมาจากแผนพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่แต่ละหน่วยงานต้องร่วมมือกัน ในอดีตส่วนของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวมีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบร่วมกัน แต่ในการดำเนินงานเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ การทำงานไม่มีความเชื่อมโยงกัน จึงทำให้การพัฒนาอย่างไม่บรรลุสู่เป้าหมายเท่าที่ควร

....ได้มีการจัดประชุมกลุ่มย่อยโครงการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในแต่ละพื้นที่ โดยคณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็นผู้จัด ควรต้องมีการประชุมระดมความคิด แนวทางการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมแบบนี้อย่างต่อเนื่อง มีการติดตามผลการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงาน

(วีระ สุยะวาณิช, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2553)

5.3 ควรมีหน่วยงานที่ศึกษาเกี่ยวกับจำนวนสัตว์ป่าและพันธุ์พืชโดยตรง แล้วมีการแสดงข้อมูลให้ทุกฝ่ายทั้งภาครัฐบาล เอกชน และประชาชนทราบถึงสถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มของจำนวนสัตว์ป่าและพันธุ์พืชที่มีจำนวนลดลง เพื่อทุกฝ่ายจะได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จะได้ร่วมมือในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง

...การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ตามธรรมชาติไปเพื่อใช้ประโยชน์ เป็นการทำลายระบบนิเวศใน พื้นที่ลุ่มน้ำโดยตรง การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ไปเพื่อการเกษตรกรรม ทำให้พื้นที่เหล่านี้ไม่เหมาะสมสำหรับการอยู่อาศัยของสัตว์ป่าและสิ่งมีชีวิตอื่นๆ อีกต่อไป จนทำให้สัตว์และพืชบางชนิดพบน้อยจนแทบสูญพันธุ์ไปจากลุ่มน้ำเมื่อเป็นเช่น นี้ผลกระทบก็ย้อนมาหาคนลุ่มน้ำนั่นเอง

(วีระ สุยะวานิช, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2553)

5.4 ควรมีการประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวจะไม่ทำให้การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

...ในอนาคตคงต้องมีการประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวไม่ไปรบกวนธรรมชาติมากเกินไป

(ภูวดล บิลละเต๊ะ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2553)

5.5 ควรมีแนวทางการจัดการขยะและน้ำเสียให้แก่ชุมชน จัดประชุมผู้นำชุมชน ชาวบ้านและภาคเอกชน แจ้งถึงปัญหาและบอกแนวทางการจัดการขยะและน้ำเสียที่ถูกต้อง รวมทั้งออกกฎข้อบังคับให้ร้านอาหารและรีสอร์ทมีการบำบัดน้ำเสียก่อนทิ้งลงสู่ทะเลสาบ โดยมีหน่วยงานราชการติดตามตรวจสอบเป็นระยะ โดยมีบทลงโทษที่รุนแรงและเข้มงวด

...หากปล่อยให้มีการทิ้งขยะและน้ำเสียลงทะเลสาบไปแบบนี้ ต่อไปคงไม่ดีแน่ คงต้องมีการจัดประชุมผู้นำหมู่บ้าน แจ้งถึงปัญหาและบอกแนวทางการจัดการ เพราะมิฉะนั้นปัญหาน้ำเสียในทะเลสาบสงขลาคงทวีความรุนแรงมากขึ้น

(ภูวดล บิลละเต๊ะ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2553)

...เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการสภาพแวดล้อมในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว โดยเพิ่มการจัดการด้านขยะ เช่น จัดให้มีพนักงานทำความสะอาดบริเวณแหล่งท่องเที่ยวทุกวัน เพิ่มจำนวนถังขยะให้เพียงพอ รวมถึงกำหนดโทษสำหรับคนที่ไม่ทิ้งขยะลงถังอย่างเข้มงวด ในส่วนของน้ำเสียก็จัดสร้างคูระบายน้ำและแหล่งทิ้งน้ำเสียที่ถูกสุขลักษณะประกอบกับการให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการน้ำเสียแก่ชุมชน

(สมพงษ์ หนูสงค์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

6. แนวทางการส่งเสริมการตลาด

6.1 ควรมีระบบเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวเพื่อมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการตลาด เจ้าหน้าที่ยังไม่มีเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยว ทั้งในเชิงสถิติและข้อมูลของนักท่องเที่ยว ทำให้ไม่มีข้อมูลพื้นฐานประกอบการจัดรายการส่งเสริมการตลาดต่างๆ อีกทั้งยังไม่มีเก็บข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติ ข้อร้องเรียน ข้อควรปรับปรุง ความคิดเห็นต่างๆ จากนักท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาระบบการบริการการท่องเที่ยว และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

...ไม่มีการเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยว ทางแหล่งท่องเที่ยวเองควรนำเรื่องนี้ไปหารือกับทางผู้ที่วางนโยบาย เพื่อแบ่งหน้าที่ว่าส่วนงานไหนจะรับผิดชอบไป

(ภูวดล บิลละเต๊ะ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2553)

6.2 ควรมีการตลาดอย่างต่อเนื่อง ประสานงานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพื่อจะได้บรรจุไปยังปฏิทินการท่องเที่ยว เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

...การประชาสัมพันธ์งานประเพณีแข่งเรือทำได้ไม่ดี นักท่องเที่ยวยังไม่รู้ ควรมีการประชาสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้น ถ้ามีการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นอำเภอสติงพระ จ.สงขลา องค์การบริหารส่วนตำบล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อุทยานนกน้ำคุซุด จะช่วยส่งเสริมให้งานประเพณีเป็นที่รู้จักให้หมู่นักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

(สมพงษ์ หนูสงค์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

7. แนวทางการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

7.1 วางแผนการทำงานเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เช่น ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ และจัดประชุมกันระหว่างคนในชุมชนเพื่อพูดคุยทำความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประโยชน์จากการอนุรักษ์ทรัพยากรและผลประโยชน์ทางด้านรายได้ที่ชุมชนจะได้รับ เพื่อให้เกิดความร่วมมืออันดีระหว่างหน่วยงานราชการในพื้นที่และชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

...ทางภาครัฐคงต้องมีการวางแผนงานอย่างจริงจัง เพื่อดึงให้ชุมชนเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยตนเอง

(สมพงษ์ หนูสงค์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

7.2 ร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความพร้อมทั้งบุคลากร ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและข้อควรปฏิบัติในการท่องเที่ยวก่อนเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

...การมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังไม่มีเป็นรูปธรรม คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และยังไม่เห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีเพียงคนในชุมชนบางกลุ่มเท่านั้นที่ทราบถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพราะได้เข้าร่วมโครงการการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนั้นควรมีการขยายเครือข่ายชุมชนให้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มมากขึ้น เป็นการรักษาระบบนิเวศสภาพแวดล้อมในชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วย อีกทั้งเป็นการกระจายรายได้ในชุมชน

(นพรัตน์ รัตนสำเนียง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

...ประชาชนเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่มีส่วนร่วมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น กลุ่มที่ร่วมโครงการวิถีไหนด นาดเล มีกิจกรรมท่องเที่ยว ประกอบด้วย “วิถีไหนด” เป็นวิถีชีวิตเกี่ยวกับตาลไหนด ประกอบด้วยการขึ้นตาลโตนด ฉေးลูกตาล ลูกตาลเชื่อม การทำน้ำผึ้งแว่น น้ำผึ้งเหลว การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด และการเพาะปลูกไหนด “วิถีไหนด” วิถีชีวิตการทำนา อาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านบนคาบสมุทรสทิงพระ ซึ่งการทำนาจะสลับกับอาชีพตาลโตนด บางบ้านเมื่อหมดหน้าตาลโตนด ก็จะมาประกอบ

อาชีพทำนา “วิถีเล” วิถีชีวิตชาวประมงแบบดั้งเดิมและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมง เช่น การทำไช-ส้ม การทำกุ้งส้ม ปลาแห้ง ปลาดัมน้ำผึ้ง เป็นต้น โดยรูปแบบของการท่องเที่ยวจะเป็นการเปิด ให้สัมผัสประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ร่วมกับกลุ่มชาวบ้าน เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา นับเนื่องแต่บรรพบุรุษ และการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง อาทิ การเรียนรู้การขึ้นต้นตาล การเคียนน้ำตาล การร่วมหว่าน ไถ ดำนา เกี่ยวข้าว นวดข้าว และออกเรือหาปลาสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการและนอกจากการสัมผัสประสบการณ์เรียนรู้

(วีระ สุยะวานิช, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาคเอกชน

1. แนวทางการจัดการพื้นที่

ทางภาครัฐควรมีแนวทางในการจัดการพื้นที่ ป้องกันการบุกรุกพื้นที่สาธารณะ รวมทั้งจัดระเบียบร้านค้าและร้านอาหาร เพื่อไม่ให้เกิดการขยายตัวของการท่องเที่ยวไปกระทบกระเทือนต่อสิ่งแวดล้อม

...ภาครัฐควรมีแนวทางในการจัดการพื้นที่ มีการจัดแบ่งเขตพื้นที่ร้านค้าต่างๆ ให้เป็นระเบียบ ไม่ให้บุกรุกพื้นที่หลวงและจัดการร้านค้าให้ดูเป็นระเบียบสวยงาม

(พงศธร ไสเอยะ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

2. แนวทางการให้การศึกษาและการสื่อความหมาย

2.1 ให้ความรู้ความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และนำนักท่องเที่ยวเข้าปฐมนิเทศทุกครั้งเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ความเข้าใจ รวมถึงข้อปฏิบัติในการเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน

2.2 ทำความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบที่อาจเกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงแนวทางในการปฏิบัติสำหรับชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

...ไกด์หรือผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยวต้องมีความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ช่วยกันให้ความรู้ ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้คุณค่าทะเลสาบและช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม

(กฤษฎา สุบรรพวงศ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

3. แนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

ควรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อสืบสานประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลามีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยว

...กิจกรรมการท่องเที่ยวดีอยู่แล้ว เช่น เทศกาลการทำบุญเดือนสิบ กิจกรรมวันลูกโหนด แต่ควรเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดึงมาได้ เช่น การแสดงมโนราห์ การแสดงหนังตะลุง

(กฤษฎา สุบรรพวงศ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

4. แนวทางการบริการการท่องเที่ยว

ให้ความร่วมมือในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ยิ้มแย้มแจ่มใสและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักท่องเที่ยว

...ภาครัฐมีความพร้อมในการบริการการท่องเที่ยวที่ครบครัน ในด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกในการท่องเที่ยว อยากให้ภาครัฐช่วยดูแลด้านถนน น้ำ ไฟฟ้า ให้ดีอย่างนี้ต่อไป เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว ในส่วนของภาคธุรกิจ ร้านค้า ร้านอาหารควรช่วยกันต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยน้ำใจ ยิ้มแย้ม เป็นกันเอง ไม่เอาเปรียบลูกค้า

(กฤษฎา สุบรรพวงศ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

5. แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อม

5.1 แนวทางการรักษาสิ่งแวดล้อมคือ การลดปริมาณขยะพลาสติก การแยกประเภทขยะ และการใช้ผลิตภัณฑ์กระดาษซ้ำ เป็นต้น ภาคเอกชนทราบว่าทะเลสาบสงขลา มีความเสื่อมโทรม เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นคณินพื้นที่และเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของทะเลสาบสงขลา จำนวนพืช สัตว์ โดยเฉพาะนกน้ำที่เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวมีปริมาณลดน้อยลง โดยมีสาเหตุจากการบุกรุกพื้นที่เพื่อการเกษตร การประมงที่ผิดวิธี การปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมและชุมชน เป็นต้น

...ในส่วนของภาคเอกชนทั้งในส่วนของร้านค้า ร้านอาหารและที่พัก ได้ช่วยรักษาความสะอาดโดยไม่ทิ้งขยะลงทะเลสาบ แต่ส่วนใหญ่ยังไม่มีระบบการกำจัดน้ำเสีย มีบางแห่งที่มีการปล่อยน้ำเสียลงทะเลสาบสงขลา ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมโดยเริ่มต้นจากการลดปริมาณขยะพลาสติก การแยกประเภทขยะ และการใช้ผลิตภัณฑ์กระดาษซ้ำ เป็นต้น

(พงศธร ไสเจยะ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

...ร้านอาหาร ที่พัก ร้านขายสินค้าพื้นเมือง ควรช่วยกันรักษาความสะอาดของร้านค้าและบริเวณใกล้เคียง รวมทั้งรักษารูปแบบความเป็นดั้งเดิมของสถานประกอบการไว้

(กฤษณา สุบรรพวงศ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

5.2 จัดกิจกรรมให้ประชาชนร่วมกันปลูกป่าชายเลนเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่า

...ทางรัฐน่าจะมีโครงการที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น ปลูกป่าชายเลน

(พงศธร ไสเจยะ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

5.3 มีมาตรการจัดการกับผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวน

...ได้เคยพบเห็นการบุกรุกในบางพื้นที่ เช่น การสร้างร้านอาหารยื่นล้ำลงไปบนทะเล อยากให้ภาครัฐมีมาตรการการจัดการ อยากให้เจ้าหน้าที่รัฐช่วยสอดส่องดูแลและดำเนินการทางกฎหมายสูงสุด เพื่อลดปริมาณการบุกรุกพื้นที่

(พงศธร ไสเจยะ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

5.4 ภาครัฐควรมีโครงการนำร่องส่งเสริมให้รีสอร์ทใช้พลังงานทดแทน

...ในพื้นที่ทะเลสาบสงขลาเป็นพื้นที่ทางการเกษตร มีวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเพื่อทำน้ำมันไบโอดีเซล ถ้ามีการส่งเสริมการใช้ก็คงดีกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น

(พงศธร ไสเจยะ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

6. แนวทางการส่งเสริมการตลาด

6.1 ภาครัฐมีองค์การบริหารจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยตรง เพื่อมีหน้าที่ประสานงานเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

...มีเพียงการส่งเสริมการตลาดที่ดำเนินการโดยท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งทำการประชาสัมพันธ์ทำได้ในวงแคบเท่านั้น สถานที่ท่องเที่ยวจึงยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่การส่งเสริมการตลาดอยู่ในรูปแบบการประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ โดยภาคเอกชนเป็นผู้ดำเนินการเอง โดยไม่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ

(พงศธร ไสเจยะ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

6.2 สร้างจุดขายให้แก่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อแสดงว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณค่าและมีเอกลักษณ์

...สร้างจุดขายให้เกิดขึ้น โดยการจัดกิจกรรม เทศกาล งานประเพณีอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างการจดจำให้นักท่องเที่ยว และเขียนโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรมเพื่อ

บรรจุในโปรแกรมนำเที่ยวของบริษัทนำเที่ยวขนาดใหญ่ รวมทั้งนำเสนอวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในอดีตที่หาชมได้ยาก พร้อมทั้งเน้นการเป็นตลาดสีเขียว ที่ส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ การใช้ภาชนะในการจำหน่ายสินค้าที่มาจากวัตถุดิบธรรมชาติ เช่น ใบตอง กระบอกไม้ไผ่ กระลามะพร้าว ฯลฯ รวมถึงการส่งเสริมไม่ใช้โฟม และผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายยาก โดยวิธีการรณรงค์ และขอความร่วมมือจากผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยว พร้อมกำหนดกฎระเบียบ และบทลงโทษอย่างชัดเจน เพื่อสร้างมาตรฐานในการจัดการที่ชัดเจน

(กฤษฎา สุบรรพวงศ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

7. แนวทางการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

ควรจะมีผู้นำชุมชนเป็นแกนนำในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการจัดตั้งชมรมเพื่อทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

...ถ้ามีผู้นำชุมชนเป็นแกนนำในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็คงจะดี ประชาชนจะได้มีส่วนร่วมมากขึ้น

(ไทรประพร แก้วชนะ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2553)

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาคชุมชน

1. แนวทางการจัดการพื้นที่

ควรจัดการพื้นที่ให้ธรรมชาติคงอยู่มากที่สุด

...อยากให้มีพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการรักษาสิ่งแวดล้อม

(เยาวนาฏ บุญกำเหนิด, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2553)

2. แนวทางการให้การศึกษาและการสื่อความหมาย

ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นผู้นำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องควรลงมาให้ความรู้พื้นฐานแก่ชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ เข้าใจ และตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ

...ผู้นำชุมชนควรลงมาให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชน

(เขาวนาฏ บุญกำเหนิด, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2553)

3. แนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

ควรสืบสานประเพณีท้องถิ่นเข้าไปในงานเทศกาลต่างๆ เพื่อให้การจัดกิจกรรมมีเอกลักษณ์

...งานประเพณีหลายอย่างมุ่งเน้นการขายสินค้า จนลดความน่าสนใจของงานลงไป

(ดอ้อน ธรรมกิติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2553)

4. แนวทางการบริการการท่องเที่ยว

ควรมีการดูแลให้มีความพร้อมในการบริการการท่องเที่ยวที่ครบครัน ในด้านสาธารณูปโภคต่างๆ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกในการท่องเที่ยว

...ขอให้ดูแลถนน ทางเข้าออกอุทยานให้มีสภาพที่ดีอยู่เสมอ

(มาลัย เรืองศรี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2553)

5. แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อม

ควรมีแผนงานการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง เพื่อมาใช้ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา

...รู้ว่าทะเลสาบสงขลา กำลังมีปัญหาเสื่อมโทรมลง ทางภาครัฐควรมีแผนงานการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง อาจจะเป็นแกนนำการพัฒนาโดยให้ภาคเอกชนและภาคชุมชนช่วยให้ความร่วมมือ

(มาลัย เรืองศรี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2553)

6. แนวทางการส่งเสริมการตลาด

6.1 ทางภาครัฐควรมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

...อยากให้มือนักท่องเที่ยวเข้ามาเรื่อยๆ เพื่อจะได้ขายของได้มากๆ

(พิกุล บุรีภักดี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2553)

6.2 ร้านค้าควรมีป้ายติดราคาสินค้าให้ชัดเจน เพื่อให้ความสะดวกของนักท่องเที่ยวในการซื้อของ

...ติดป้ายให้นักท่องเที่ยวเห็น เพื่อความสบายใจในการซื้อสินค้า ไม่ต้องกลัวแม่ค้าโก่งราคากับนักท่องเที่ยวต่างถิ่น

(มาลัย เรืองศรี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2553)

7. แนวทางการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

ผู้นำชุมชนควรลงมาให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการท่องเที่ยว เพื่อขยายผลให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนอกเหนือจากการรวมกลุ่มทางอาชีพเพียงอย่างเดียว

...การรวมกลุ่มของประชาชนเป็นการรวมกลุ่มอาชีพเท่านั้น เช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทอผ้าเกาะยอ กลุ่มราชวดีแสงส่องหล้าที่ 1 กลุ่มคนรักซ์โหนด การรวมตัวเป็นไปอย่างเข้มแข็งด้านอาชีพแต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(มาลัย เรืองศรี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2553)

...การรวมกลุ่มมีในลักษณะกลุ่มแม่บ้าน ที่สามารถส่งขายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้แก่ักท่องเที่ยวได้ ถ้าผู้นำชุมชนลงมาให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทางกลุ่มสามารถจัดแสดงภูมิปัญญาท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยวดูได้

(พิกุล บุรีภักดี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2553)

ภาพ 13 กี่ทอผ้าของกลุ่มราชวັถ์แสงส่องหล้า

บทที่ 5

บทสรุป

สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยในการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา สามารถสรุปผลได้ 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา

จุดแข็ง

1. ทะเลสาบสงขลาเป็นทะเลแบบลากูน หนึ่งเดียวของประเทศไทย หนึ่งเดียวใน 117 แห่งทั่วโลก เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของท้องถิ่น สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา มีทัศนียภาพที่งดงาม อีกทั้งมีความหลากหลายทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
2. ภาครัฐมีเส้นทางการคมนาคมที่สะดวกเหมาะสมแก่การท่องเที่ยว
3. สถานการณ์ท่องเที่ยวมีสถานที่ตั้งอยู่ไม่ไกลกัน สามารถเชื่อมโยงจัดเส้นทางท่องเที่ยวได้หลากหลายและมีความน่าสนใจ
4. การมีวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ประเพณีประจำท้องถิ่น
5. มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทรงคุณค่า

จุดอ่อน

1. ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม
 - 1.1 ปัญหาการบุกรุกพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าและพันธุ์พืช
 - 1.2 ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - 1.3 ปัญหาการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่รบกวนถิ่นที่อยู่ของสัตว์ ส่งผลให้พฤติกรรมหากิน การสืบพันธุ์ตามธรรมชาติของสัตว์เปลี่ยนแปลงไป และทำให้สัตว์สูญพันธุ์
 - 1.4 ปัญหาทะเลสาบมีน้ำตื้นเขินในช่วงหน้าแล้ง ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถล่องเรือชมธรรมชาติได้
 - 1.5 ขาดการจัดการด้านขยะและน้ำเสียอย่างถูกต้อง

2. ขาดการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. การให้การศึกษาและการสื่อความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้ภาคเอกชนและภาคชุมชนเข้าใจยังทำได้ไม่ทั่วถึง
4. การส่งเสริมการตลาด การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวยังมีน้อย ยังไม่มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

โอกาส

1. พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์
2. นโยบายของรัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

อุปสรรค

1. ปัญหาการสนับสนุนและงบประมาณ ขาดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและงบประมาณจากส่วนกลางที่มีไม่ต่อ เนื่องการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง
2. ปัญหารั้วธรรมชาติอุทกภัย วาตภัย แหล่งท่องเที่ยวมีปัญหาน้ำท่วม ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้
3. ภูมิคู่แข่งทางการท่องเที่ยวในจังหวัดใกล้เคียง เช่น เกาะหลีเป๊ะ เกาะตะรุเตา ในจังหวัดสตูล หาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง เนื่องจากจังหวัดเหล่านี้มีการประชาสัมพันธ์ที่เป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวในวงกว้าง
4. ปัญหาความไม่สงบของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่มั่นใจในเรื่องความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลาโดยภาครัฐบาล เอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

1. การจัดการพื้นที่ สามารถสรุปได้ดังนี้
 - 1.1 ควรจัดแบ่งเขตพื้นที่การใช้ประโยชน์ กล่าวคือ ส่วนของศูนย์บริการนักท่องเที่ยว หอดูนก บ้านพัก ลานจัดกิจกรรม ลานจอดรถ และร้านอาหาร เพื่อสะดวกในการใช้ประโยชน์
 - 1.2 ควรจำกัดการขยายตัวของอาคารต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นที่ริสอร์ทหรือที่อยู่อาศัย ไม่ให้บุกรุกพื้นที่สาธารณะ โดยวางแผนแบ่งเขตพื้นที่ (Zoning) ไม่ให้สิ่งก่อสร้างต่างๆ อยู่ในเขตเดียว หรือปลูกสร้างใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรืออาจจำกัดพื้นที่บางจุดที่จะบดบังทัศนียภาพ รวมทั้งต้องจำกัดความสูงของสิ่งก่อสร้างด้วย

2. แนวทางการให้การศึกษาและการสื่อความหมาย

2.1 การให้ความรู้พื้นฐานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคเอกชนและภาคชุมชน

2.2 การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวด้านการปฏิบัติตนในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. แนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

3.1 ควรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าของทะเลสาบสงขลา กิจกรรมการล่องเรือชมธรรมชาติบริเวณทะเลสาบสงขลา การแวะเยี่ยมชมเกาะต่าง ๆ ในทะเลสาบสงขลา ได้ศึกษาวงจรการดำเนินชีวิตของพืชและสัตว์

3.2 ควรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อสืบสานประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

4. แนวทางการบริการทางการท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้

4.1 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ควรให้คำปรึกษา ตอบข้อซักถามและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

4.2 สิ่งอำนวยความสะดวก ควรจัดบริการห้องน้ำสะอาด สถานที่นั่งพักผ่อน รวมถึงถังขยะไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว

4.3 สถานที่จอดรถ ควรจัดสถานที่จอดรถให้นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอและดูแลสภาพลานจอดรถให้มีสภาพที่ดี

4.4 ด้านความปลอดภัย ควรมีป้ายเตือนให้นักท่องเที่ยวในจุดที่เสี่ยงอันตรายจัดทำข้อปฏิบัติตนสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวที่ปลอดภัย

4.5 ป้ายบอกความหมาย ป้ายบอกทิศทาง ควรมีอย่างเพียงพอและสามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจนแก่นักท่องเที่ยวรวมถึงทิศทางและตำแหน่งที่ตั้งอย่างชัดเจน ควรมีการกำหนดราคาไม่ให้ทางร้านค้าเอาเปรียบนักท่องเที่ยว

4.6 ด้านความสะอาดของสถานที่ ควรดูแลความสะอาดและจัดปริมาณถังขยะไว้รองรับอย่างเพียงพอ การมีที่ทิ้งขยะอย่างเพียงพอ มีการกำจัดขยะอย่างถูกต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในการแยกประเภทของขยะให้แก่ชุมชน

4.7 ด้านงบประมาณ ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สนับสนุนด้านการเงินในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและเพื่อประโยชน์ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5. แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อม

5.1 เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของทะเลสาบสงขลา

5.2 การวางแผนงานในการแก้ไข ป้องกัน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ควรมีแนวทางหลักมาจากแผนพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่แต่ละหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกัน

5.3 ควรมีหน่วยงานที่ศึกษาเกี่ยวกับจำนวนสัตว์ป่าและพันธุ์พืชโดยตรง แล้วมีการแสดงข้อมูลให้ทุกฝ่ายทั้งภาครัฐบาล เอกชน และประชาชนทราบถึงสถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มของจำนวนสัตว์ป่าและพันธุ์พืชที่มีจำนวนลดลง เพื่อทุกฝ่ายจะได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จะได้ร่วมมือในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง

5.4 ควรมีการประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวจะไม่ทำให้การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

5.5 ควรมีแนวทางการจัดการขยะและน้ำเสียให้แก่ชุมชน จัดประชุมผู้นำชุมชน ชาวบ้านและภาคเอกชน แจ้งถึงปัญหาและบอกแนวทางการจัดการขยะและน้ำเสียที่ถูกต้อง รวมทั้งออกกฎข้อบังคับให้ร้านอาหารและรีสอร์ทที่มีการบำบัดน้ำเสียก่อนทิ้งลงสู่ทะเลสาบ โดยมีหน่วยงานราชการติดตามตรวจสอบเป็นระยะ โดยมีบทลงโทษที่รุนแรงและเข้มงวด

6. แนวทางการส่งเสริมด้านการตลาด

6.1 ควรมีระบบเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวเพื่อมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการตลาด

6.2 ควรมีการส่งเสริมการตลาดอย่างต่อเนื่อง ประสานงานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพื่อจะได้บรรจุไปยังปฏิทินการท่องเที่ยว เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

6.3 ควรมีองค์กรบริหารจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยตรง เพื่อมีหน้าที่ประสานงานเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

6.4 สร้างจุดขายให้แก่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อแสดงว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณค่าและมีเอกลักษณ์

7. แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน

7.1 วางแผนการทำงานเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

7.2 ร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนากลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความพร้อมทั้งบุคลากร ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและข้อควรปฏิบัติในการท่องเที่ยวก่อนเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

7.3 ควรจะมีผู้นำชุมชนเป็นแกนนำในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการจัดตั้งชมรมเพื่อทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลซึ่งพบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

จุดแข็ง

1. ศักยภาพด้านพื้นที่ของทะเลสาบสงขลา

เนื่องจากทะเลสาบสงขลาเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของท้องถิ่น อีกทั้งมีความหลากหลายทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม หากกล่าวโดยสรุปในภาพรวม ยังสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่กล่าวไว้ว่าประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นที่ยอมรับของทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีคุณค่าแก่การอนุรักษ์ มีระบบนิเวศที่หลากหลาย แหล่งท่องเที่ยวมีศิลปวัฒนธรรมที่ความงดงาม และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมมีการปฏิบัติสืบต่อกันมายาวนาน และแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานที่แสดงถึงความรุ่งเรืองในอดีต แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ได้ถูกนำมาใช้เป็นทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวกลายเป็นภาคเศรษฐกิจสำคัญที่ทำรายได้ให้กับประเทศในลำดับต้น ๆ (อุดม เขยกีวงศ์, 2548) และยังเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับงานวิจัยเรื่อง การศึกษาเกณฑ์ในการวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ที่พบว่าศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ ความมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและดึงดูดใจ ความหลากหลายของศิลปกรรม ความหลากหลายของกิจกรรมทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ประเพณีที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม ความสามารถในการรับการเปลี่ยนแปลงต่อระบบนิเวศและวัฒนธรรม ความยากง่ายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (ณรงค์ศักดิ์ สุริยวารกุล, 2545)

จุดอ่อน

1. ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม
 - 1.1 ปัญหาการบุกรุกพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าและพันธุ์พืช
 - 1.2 ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - 1.3 ปัญหาการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่รบกวนถิ่นที่อยู่ของสัตว์ ส่งผลให้พฤติกรรมหากิน การสืบพันธุ์ตามธรรมชาติของสัตว์เปลี่ยนแปลงไป และทำให้สัตว์สูญพันธุ์
 - 1.4 ปัญหาทะเลสาบมีน้ำตื้นเขินในช่วงหน้าแล้ง ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถล่องเรือชมธรรมชาติได้
 - 1.5 ขาดการจัดการด้านขยะและน้ำเสียอย่างถูกต้อง
2. ขาดการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. การให้การศึกษาและการสื่อความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้ภาคเอกชนและภาคชุมชนเข้าใจยังทำได้ไม่ทั่วถึง
4. ขาดการส่งเสริมการตลาด การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวยังมีน้อย ยังไม่มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

โอกาส

1. ความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์
2. นโยบายของรัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

อุปสรรค

1. ปัญหาการสนับสนุนและงบประมาณ ขาดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและงบประมาณจากส่วนกลางที่มีไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง
2. ปัญหาภัยธรรมชาติอุทกภัย วาตภัย แหล่งท่องเที่ยวมีปัญหาน้ำท่วม ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้
3. มีคู่แข่งทางการท่องเที่ยวในจังหวัดใกล้เคียง เช่น เกาะหลีเป๊ะ เกาะตะรุเตา ในจังหวัดสตูล หาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง เนื่องจากจังหวัดเหล่านี้มีการประชาสัมพันธ์ที่เป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวในวงกว้าง
4. ปัญหาความไม่สงบของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่มั่นใจในเรื่องความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

จากผลการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของทะเลสาบสงขลา เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บริเวณทะเลสาบสงขลา นั้น ได้สอดคล้องกับ ทฤษฎีการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการตลาด

(Marketing situation analysis) ที่กล่าวไว้ว่าเป็นการศึกษาถึงสถานการณ์ภายใน สิ่งแวดล้อมภายใน และสถานการณ์ภายนอก สิ่งแวดล้อมภายนอกขององค์การที่เอื้ออำนวยและเป็นอุปสรรคต่อกลยุทธ์การตลาด ซึ่งเรียกว่า การวิเคราะห์ SWOT อันประกอบด้วย

การวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) เป็นการพิจารณาถึงข้อดีเด่นหรือจุดแข็งของทะเลสาบสงขลา โดยวิเคราะห์จากส่วนประสมการตลาด (4Ps) แหล่งท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลา และสิ่งแวดล้อมภายในอื่น ๆ การทราบถึงจุดแข็งจะนำไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์การตลาด (4Ps) ได้

การวิเคราะห์จุดอ่อน (Weaknesses) เป็นการวิเคราะห์ข้อเสียหรือปัญหาที่เกิดจากส่วนประสมการตลาด (4Ps) ซึ่งวิเคราะห์จากสิ่งแวดล้อมภายในของทะเลสาบสงขลา การทราบถึงจุดอ่อนจะช่วยให้หาวิธีการแก้ปัญหา เพื่อเปลี่ยนจากจุดอ่อนให้เป็นจุดแข็งได้

การวิเคราะห์โอกาส (Opportunities) เป็นการวิเคราะห์ข้อได้เปรียบหรือปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้แก่แหล่งท่องเที่ยว โดยวิเคราะห์จากสิ่งแวดล้อมภายนอก การวิเคราะห์ถึงโอกาสจะช่วยให้ในการกำหนดกลยุทธ์การตลาดให้สอดคล้องกับโอกาสนั้น

การวิเคราะห์อุปสรรค (Threats) เป็นการวิเคราะห์ข้อจำกัดซึ่งเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอก การทราบถึงอุปสรรคหรือปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว จะนำไปสู่การปรับปรุงกลยุทธ์การตลาดเพื่อเอาชนะอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2539)

แนวทางการจัดการพื้นที่

จากผลการวิเคราะห์พบว่าควรจัดแบ่งเขตพื้นที่การใช้ประโยชน์ กล่าวคือ ส่วนของศูนย์บริการนักท่องเที่ยว หอดูนก บ้านพัก ลานจัดกิจกรรม ลานจอดรถ และร้านอาหาร เพื่อสะดวกในการใช้ประโยชน์ อีกทั้งควรจำกัดการขยายตัวของอาคารต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นรีสอร์ทหรือที่อยู่อาศัย ไม่ให้บุกรุกพื้นที่สาธารณะ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กล่าวคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีการควบคุมดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมแท้ไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรือลดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่อ่อนไหว ง่ายต่อการถูกรบกวนและฟื้นตัวได้ยาก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544) และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยเรื่องศักยภาพและแนวทางการจัดการอุทยานแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา จังหวัดพังงา ที่ศึกษาพบว่าลักษณะพื้นที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

แนวทางการให้การศึกษาและการสื่อความหมาย

จากผลการวิเคราะห์พบว่าควรให้ความรู้พื้นฐานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคเอกชน และภาคชุมชน อีกทั้งให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวด้านการปฏิบัติตนในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กล่าวถึงการให้การศึกษาและสื่อ

ความหมาย กล่าวคือการจัดให้มีการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในระบบโรงเรียนและสถาบันการศึกษาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยการท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน และสนับสนุนสื่อข้อมูลข่าวสารที่ส่งเสริมการศึกษาระบบชาติและวัฒนธรรม ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับใช้เป็นคู่มือและอุปกรณ์ การเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540) อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กล่าวคือ ต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน มากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจและการมีรายได้เพียงอย่างเดียว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544)

แนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

จากผลการวิเคราะห์พบว่าควรจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าของทะเลสาบสงขลา และเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อสืบสานประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กล่าวถึงนโยบายด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวว่าการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ท่องเที่ยว โดยคำนึงผลกระทบของกิจกรรมที่มีต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540)

แนวทางการบริการการท่องเที่ยว

จากผลการวิเคราะห์พบว่าควรจัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เช่นสถานที่จอดรถ ห้องน้ำ ป้ายบอกความหมาย เป็นต้น อีกทั้งมีการดูแลด้านความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว กล่าวคือ แนวทางการบริการการท่องเที่ยว ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน มีการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมโดยเฉพาะทางรถยนต์ให้ได้มาตรฐาน เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย ปรับปรุงและอำนวยความสะดวกในการบริการเกี่ยวกับการคมนาคมขนส่ง เช่น การจัดระบบการจราจร เครื่องหมายสัญญาณจราจร เป็นต้น ปรับปรุงสนามบินและสนับสนุนจัดบริการสายการบินระหว่างจังหวัดใกล้เคียงและระหว่างกรุงเทพมหานคร อีกทั้งปรับปรุงและสนับสนุนเส้นทางคมนาคมทางทะเลให้มีความสะดวกและปลอดภัย ปรับปรุงและเพิ่มขีดความสามารถในการบริการด้านการสื่อสารโทรคมนาคม รูปแบบต่าง ๆ อย่างเพียงพอ และทั่วถึง การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ยกกระดับมาตรฐานร้านค้า ร้านอาหารในชุมชนเมืองและแหล่งท่องเที่ยวให้มีความยุติธรรมทั้งคุณภาพและราคา โดยส่งเสริมให้มีการลงทุนขอภาคเอกชน นอกจากนี้ควรมีการจัดตั้งศูนย์กลางการเผยแพร่ข่าวสารการท่องเที่ยว เพื่อกระตุ้นให้

นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจและเดินทางไปท่องเที่ยว รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพและกำหนดมาตรการป้องกันรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ (เสกสรรค์ ยงวณิชย์, 2535) อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวความคิดพัฒนาการบริการการท่องเที่ยว กล่าวคือ การพัฒนาการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกทุกอย่าง ทั้งการให้บริการด้านการคมนาคมขนส่งในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการเดินทางต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น พัฒนาปัจจัยสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยว การเข้าเมือง ที่พักแรม ร้านอาหาร ร้านค้าของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น และมีพัฒนาบุคลากรในธุรกิจการท่องเที่ยง บุคลากรต้องมีประสิทธิภาพบริการให้บริการ และรู้ภาษาต่างประเทศ บุคลากรควรได้รับการพัฒนาด้านการให้การอบรม เช่น การอบรมพนักงานโรงแรม การอบรมมัคคุเทศก์ เป็นต้น รวมถึงการพัฒนาการให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว โดยการส่งเสริมและประสานงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้ความคุ้มครองรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว (พรพิมล วิกรัยพัฒน์, 2546)

แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อม

จากผลการวิเคราะห์พบว่า เจ้าหน้าที่รัฐทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของทะเลสาบสงขลา มีการวางแผนงานในการแก้ไข ป้องกัน ปัญหาสิ่งแวดล้อม จัดประชุมผู้นำชุมชน ชาวบ้านและภาคเอกชน แจ้งถึงปัญหาและบอกแนวทางการจัดการขยะและน้ำเสียที่ถูกต้อง รวมทั้งออกกฎข้อบังคับให้ร้านอาหารและรีสอร์ทที่มีการบำบัดน้ำเสียก่อนทิ้งลงสู่ทะเลสาบ โดยมีหน่วยงานราชการติดตามตรวจสอบเป็นระยะ โดยมีบทลงโทษที่รุนแรงและเข้มงวด ควรมีหน่วยงานที่ศึกษาเกี่ยวกับจำนวนสัตว์ป่าและพันธุ์พืชโดยตรง มีการแสดงข้อมูลให้ทุกฝ่ายทั้งภาครัฐบาล เอกชน และประชาชนทราบถึงสถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มของจำนวนสัตว์ป่าและพันธุ์พืชที่มีจำนวนลดลง ควรมีการประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว จะไม่ทำให้การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กล่าวถึงนโยบายด้านการจัดการนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตามขอบเขตของขีดความสามารถที่รองรับได้ว่าควรมีการกำหนดกรอบการพัฒนาการจัดการทรัพยากร โดยมีมาตรฐานที่ชัดเจนให้ยกเลิกการท่องเที่ยวในพื้นที่เปราะบาง สนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีศักยภาพ ควรมีกำหนดมาตรการป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เข้มงวดมากขึ้นจากพื้นที่ปกติ ให้การสนับสนุนการประกอบกรที่มีมาตรการที่ถูกต้อง เหมาะสมเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังต้องสนับสนุนการพัฒนากลุ่มแหล่งท่องเที่ยวและโครงข่ายการท่องเที่ยว ในท้องถิ่นระดับกลุ่มพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกันโดยให้แหล่งท่องเที่ยวมี

การพัฒนาให้ระดับที่สามารถทดแทนกันได้ และต้องสนับสนุนการจัดระบบฐานข้อมูลข่าวสารการเดินทาง การควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวและการถ่ายเทนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงอย่างเป็นระบบ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยเรื่องการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลเขตบางขุนเทียนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดจากน้ำทะเลกัดเซาะตลิ่ง และการปล่อยของเสียที่ทำให้เกิดมลภาวะของน้ำอันเป็นผลทำให้การทำอาชีพประมงของคนในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป (วิฑิตา งามปัญญา, 2546)

แนวทางการส่งเสริมการตลาด

จากผลการวิเคราะห์พบว่าควรมีการส่งเสริมการตลาดอย่างต่อเนื่องเพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้จักสถานที่ท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และมีการจัดตั้งองค์การบริหารจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยตรง เพื่อมีหน้าที่ประสานงานเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสร้างจุดขายให้แก่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อแสดงว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณค่าและมีเอกลักษณ์ สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการตลาดและการนำเที่ยว กล่าวคือ การส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทิศทางที่เหมาะสมกับสภาพทรัพยากรและขีดความสามารถในการจัดการรองรับการท่องเที่ยว ละเว้นชลอการส่งเสริมการตลาดในพื้นที่ที่ยังไม่มีความพร้อม ง่ายต่อการถูกกระทบกระเทือนจากการท่องเที่ยว สนับสนุนการตลาดรูปแบบที่ประสานการท่องเที่ยวเป็นเครือข่ายที่เหมาะสม ทั้งที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลอดโปรแกรมและแบบผสมผสานกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ เพื่อให้มีการกระจายนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม จัดให้มีการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยว ตอบสนองการขยายตัวของตลาดนักท่องเที่ยวของชาวไทยเป็นหลัก และคำนึงถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวต่างประเทศด้วย ให้การส่งเสริมการบริการนำเที่ยวเชิงนิเวศพัฒนาการบริการที่มีคุณภาพมุ่งเน้นการให้การศึกษา การเรียนรู้จากประสบการณ์และการมีส่วนร่วมอย่างเป็นธรรมชาติกับชุมชน ตลอดจนมีการสนับสนุนมาตรการในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการบริการอย่างเต็มที่ มีการกำหนดเกณฑ์ มาตรฐานการบริการนำเที่ยว การปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีความเข้มงวดมากเป็นพิเศษ การจัดสถานที่ให้มีความพึงพอใจในระดับที่เหมาะสม โดยการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรที่อยู่เหนือความต้องการส่วนบุคคล อีกทั้งมีการส่งเสริมการโฆษณาประชาสัมพันธ์การให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ภายใต้อุปสรรคการพัฒนาโดยการใช้สื่อที่หลากหลาย และมุ่งเน้นให้มีการแข่งขัน การพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภูมิภาค อีกทั้งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการวิจัยเรื่องความคิดเห็นนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ศึกษากรณีแหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ จังหวัดราชบุรี ที่พบว่าปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือการขาดการประชาสัมพันธ์

แนวทางการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

จากผลการวิเคราะห์พบว่า ภาครัฐควรมีการวางแผนการทำงานเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนากลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อีกทั้งควรจะมีผู้นำชุมชนเป็นแกนนำในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการจัดตั้งชมรมเพื่อทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนที่กล่าวว่า ภาครัฐควรพัฒนาแบบแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น เอกชน และประชาชนทั่วไป ในด้านการลงทุน การผลิตสินค้าและการบริการ ทั้งนี้ต้องมีความเสมอภาค เป็นธรรมในกรอบที่เหมาะสม สอดคล้องกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด อีกทั้งสนับสนุนการจัดตั้งขบวนการร่วมมือ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบขององค์กรหรือคณะกรรมการระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่น โดยมีเครือข่ายครอบคลุมผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนและทุกระดับโดยให้องค์กรมีขอบเขตความสามารถในการตัดสินใจและดำเนินการอย่างอิสระภายใต้กรอบที่ตอบสนองความจำเป็นในการจัดการแต่ละระดับ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจและติดตามประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งปรับทัศนคติและปรับปรุงขีดความสามารถของหน่วยงานภาครัฐให้สามารถร่วมมือและเกื้อหนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น มีการส่งเสริมการจัดตั้งองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนทั้งที่เป็นนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล พร้อมทั้งการสนับสนุนการเพิ่มความรู้และทักษะด้านการจัดการการค้าในธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำหรับชุมชนให้กว้างขวางมากขึ้น อีกทั้งควรสนับสนุนองค์กรปกครองในส่วนท้องถิ่นในด้านการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีอิสระและสามารถจัดเก็บรายได้เพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กล่าวคือ ต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้ และวัฒนธรรมชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหรือให้ประชาชนมีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย ที่พบว่าผู้นำชุมชนและประชาชนส่วนใหญ่ต้องมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของท้องถิ่น โดย

ผู้นำชุมชนต้องการเข้าร่วมการพัฒนาการท่องเที่ยวในเรื่องต่างๆ ตลอดจนการแก้ไขปัญหามากกว่า กลุ่มประชาชน (วรรณพร วณิชชานุกร, 2542)

บทสรุป

ประเทศไทยถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวอย่างมากประเทศหนึ่ง เนื่องด้วยความพร้อมทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณีที่ดึงดูดใจ และความมีเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ความมีน้ำใจไมตรี ยิ้มแย้มแจ่มใสของคนไทย ส่งผลให้ประเทศไทยได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยอย่างมหาศาล อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมธุรกิจที่เกี่ยวข้องกันอย่างมากมาย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2552) นอกจากนี้ ยังเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจซึ่งนำไปสู่ การจ้างงาน สร้างอาชีพ และการกระจายรายได้สู่ภูมิภาคต่างๆ อีกด้วย แม้ว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะให้ผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจเป็นมูลค่าสูงและให้ประโยชน์แก่สังคมในหลายด้าน แต่ในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างรวดเร็ว มุ่งเน้นแต่ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจในระยะสั้น ขาดการควบคุมและการกำหนดทิศทางการพัฒนา ได้ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งพบว่าแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งในประเทศไทยมีสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลง ความโดดเด่นหรือเอกลักษณ์ถูกเปลี่ยนแปลงและบิดเบือนไป ทั้งนี้เป็นผลจากการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจนเกินขีดความสามารถรองรับได้ของสิ่งแวดล้อม ทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยคุณค่าสูง ไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้กลับมาเยี่ยมเยือนได้อีก (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2553) ด้วยเหตุนี้จึงเกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้น เพื่อนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism) ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้ยาวนานที่สุด (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2553)

ถึงแม้ว่าจะมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสักเพียงใด ก็ยังไม่สามารถบูรณาการหรือพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวได้มากเท่าที่ควร ดังสะท้อนให้เห็นได้จากแหล่งท่องเที่ยวบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความสำคัญอีกแห่งหนึ่ง ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช ที่มีทรัพยากร

เพื่อการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและมีความหลากหลาย มีเอกลักษณ์และมีความโดดเด่นทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า มีพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างน้อย 53 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างน้อย 56 แห่ง แต่ขาดการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและชัดเจน การจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ขาดการวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงบูรณาการที่มีความเชื่อมโยงกับสภาพที่แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสามารถพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวได้หลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน เป็นต้น หากแต่ต้องการการพัฒนาการส่งเสริมอย่างถูกหลักวิชาการถูกทิศทาง เนื่องจากปัจจุบัน กิจกรรมการท่องเที่ยวในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีแนวโน้มขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งจากการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ของภาคเอกชน และการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ของภาครัฐ กิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ เพิ่มปริมาณและขยายขอบเขตอย่างกว้างขวางโดยไม่คำนึงถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ความเป็นธรรมชาติ ความดั้งเดิม เอกลักษณ์ศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่มีขีดจำกัดดังกล่าว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม ขาดการดูแลบำรุงรักษา การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสมกับความเป็นธรรมชาติ เอกลักษณ์ ศักยภาพและความเสี่ยงต่อผลกระทบจากกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว ทำให้ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวลดลง การขาดการประสานงานและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและท้องถิ่น ทำให้เกิดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว ขาดแรงจูงใจในการสร้างโอกาสและทางเลือกในการบริหารจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น และเกิดการกระจุกตัวของรายได้เฉพาะกลุ่ม (แผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา, 2553)

ด้วยเหตุนี้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน ไม่ว่าจะเป็น ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ควรร่วมกันวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และควรศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา เพื่อให้เจริญเติบโต และพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน

ซึ่งแนวทางการพัฒนาประกอบด้วย 7 ประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. **การจัดการพื้นที่** ควรจัดแบ่งเขตพื้นที่การใช้ประโยชน์ให้เป็นสัดส่วน และควรจำกัดการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นรีสอร์ทหรือ ที่อยู่อาศัย ไม่ให้บุกรุกพื้นที่สาธารณะ

2. **แนวทางการให้การศึกษาและการสื่อความหมาย** ที่ควรมีการให้ความรู้พื้นฐานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคเอกชนและภาคชุมชน และการปลูกจิตสำนึกให้เกิดความรัก และหวงแหน ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่น

3. **แนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว** ควรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าของทะเลสาบสงขลา และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อสืบสานประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

4. **แนวทางการบริการทางการท่องเที่ยว** ควรศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว ควรจัดบริการห้องน้ำที่สะอาด สถานที่นั่งพักผ่อน รวมถึงถึงขยะไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว อีกทั้งควรจัดสถานที่จอดรถ ควรจัดสถานที่จอดรถให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ และดูแลสภาพลานจอดรถให้มีสภาพที่ดี และป้ายบอกความหมาย บอกทิศทางให้ชัดเจน นอกจากนี้ควรมีความเฝ้าระวังด้านปลอดภัย มีป้ายเตือนให้นักท่องเที่ยวในจุดที่เสี่ยงอันตรายจัดทำข้อปฏิบัติตนสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวที่ปลอดภัย และภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สนับสนุนด้านการเงินในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและเพื่อประโยชน์ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5. **แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อม** เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของทะเลสาบสงขลา และมีการวางแผนงานในการแก้ไข ป้องกัน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ควรมีการประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว อีกทั้งควรมีการจัดการขยะและน้ำเสียให้แก่ชุมชน

6. **แนวทางการส่งเสริมด้านการตลาด** ควรมีระบบเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวเพื่อมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการตลาดได้อย่างต่อเนื่อง และควรมีองค์กรบริหารจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยตรง เพื่อมีหน้าที่ประสานงานเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นอกจากนี้ ควรสร้างจุดขายให้แก่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อแสดงว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณค่าและมีเอกลักษณ์

7. **แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน** ควรวางแผนการทำงานเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น และควรจัดตั้งผู้นำชุมชนเป็นแกนนำในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อจำกัดงานวิจัย

เนื่องจากกำหนดการและช่วงเวลาการศึกษางานวิจัยฉบับนี้ เป็นช่วงที่บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาประสบกับภาวะน้ำท่วม จึงทำให้ไม่สามารถลงพื้นที่เก็บข้อมูลได้ครบคลุมเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการวิเคราะห์ผล แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน ซึ่งขณะนี้ยังไม่มีประสานงานกันอย่างจริงจัง แม้ว่าทางภาครัฐจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาทะเลสาบสงขลาโดยมีแผนพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบ แต่แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังไม่มี การดำเนินการ ดังนั้นควรจะมีการจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและมีการจัดตั้งคณะทำงานที่จะเป็นตัวกลางประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยการดำเนินงานประกอบด้วย การจัดการพื้นที่ที่เหมาะสม การให้การศึกษและการสื่อความหมาย การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยว การจัดการสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการตลาด การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น โดยมีการสนับสนุนงบประมาณจากทางภาครัฐและภาคเอกชน ผู้ที่จะมีส่วนได้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว จะเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลา และการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยว และนำมาซึ่งนักท่องเที่ยวที่จะสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และทำให้แหล่งท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้รับความนิยมอีกแห่งหนึ่งของประเทศ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา
2. เนื่องจากงานวิจัยฉบับนี้ยังไม่ได้ศึกษาถึงขอบเขตการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา เช่น ศูนย์ส่งเสริมและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอย่างยั่งยืน กรมประมง กรมป่าไม้ เป็นต้น ดังนั้นหากมีทำวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้มีการศึกษาจากหน่วยงานดังกล่าว เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรรณิกา ชมดี. (2524). **การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ: การศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าซ่าง จังหวัด อุบลราชธานี.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2552). **สถิติการท่องเที่ยวในประเทศไทย และรายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยว.** กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2553). **องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.** กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2542). **การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.** กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย. (2553). **ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย.** สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2553, จาก http://chm-thai.onep.go.th/chm/Inlandwater/data/inter_wetland/TaLeNoi.html
- คณะกรรมการการท่องเที่ยวและการกีฬา. (2540). ใน **เอกสารการประชุมการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน** (หน้า 15). กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2553). **แผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา.** สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2553, จาก http://www.songkhlalake.com/index.php?cmd=content_option_history
- คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2553). **ลุ่มน้ำสงขลา.** สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2553, จาก http://www.songkhlalake.com/index.php?cmd=content_option_history
- จิตจำนงค์ กิติเกียรติ และชัยวัฒน์ สิทธิภราดร. (2536). **การพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพฯ: พัฒนาหลักสูตร.
- ฉันทิช วรรณถนอม. (2544). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจให้นักท่องเที่ยวชาวไทยเลือกเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2554, จาก http://library.cmu.ac.th/digital_collection/etheses/detail.php?id=15074&word=

- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2546). **อุตสาหกรรมท่องเที่ยว** (พิมพ์ครั้งที่ 4). เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2527). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นันทิยา หุตานวัตร. (2545). **SWOT: การวางแผนกลยุทธ์ธุรกิจชุมชน** (พิมพ์ครั้งที่ 6). อุบลราชธานี: สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2543). **การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว** (พิมพ์ครั้งที่ 3). เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ดีไซส์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2549). **การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซส์.
- ปกรณ ปรียากกร. (2527). **แนวความคิดว่าด้วยการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2538). **กระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนา**. ใน **เอกสารประกอบการศึกษาวิชาทฤษฎีการพัฒนาและการพัฒนาชุมชน** (หน้า 4). กรุงเทพฯ: ภาควิชาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปฐวี อาคามานนท์ มอนซอน. (2535). **การท่องเที่ยวเดินป่า : ผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมและประชาชนในท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- พยอมน ธรรมบุตร. (2540). **การท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พยอมน ธรรมบุตร. (2546). ใน **เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์** (หน้า 6). กรุงเทพฯ: สถาบันการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พยอมน ธรรมบุตร. (2549). ใน **เอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่องการวางแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว** (หน้า 10). กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรหมเมธ นาถมทอง. (2539). **แนวทางพัฒนาท่องเที่ยวไทยภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ในการพัฒนาท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืนครั้งที่ 2**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

- พรพิมล วิกรัยพัฒน์. (2546). **ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- พฤติกรรมการท่องเที่ยวภายในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวไทย**. (2539).
กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- พัฒน์ สุจำนงค์. (2525). **การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย**. กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช.
- ไพรัช เดชะรินทร์. (2516). **ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช.
- ไพลินพันธุ์ สร้อยจตุรงค์. (2538). **กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
แนวอนุรักษ์**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ภคนนท์ เขียมเศรษฐี. (2544). **รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นใน
แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., สถาบันราชภัฏเลย, เลย.
- ภราเดช พิชมิเวเชียร (ผู้บรรยาย). (12 -17 ตุลาคม 2537). การท่องเที่ยวอย่างรู้คุณค่า รักษา
สิ่งแวดล้อม. ใน เอกสารประกอบโครงการอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์
พิทักษ์การท่องเที่ยว ครั้งที่ 4: นิเวศสัญจร - วิถีทางการอนุรักษ์ 12 - 17 ตุลาคม
2537 (หน้า 29). กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ภาณุ วรมิตร. (2549). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
กรณีศึกษาอำเภอเกาะสมุยจังหวัดสุราษฎร์ธานี**. วิทยานิพนธ์ บธ.ม.,
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, นครปฐม.
- ราไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2547). **หลักการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**.
สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2553, จาก <http://lib.dtc.ac.th/article/tourism/0007.pdf>
- ลลิตา โภชนพันธ์. (2539). **การท่องเที่ยวในเชิงนิเวศสัญจรของนักท่องเที่ยวในเขตอุทยาน
แห่งชาติเขาใหญ่**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- วรรณพร วณิชชานุกร. (2542). **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย**.
กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- วรรณา วงษ์วานิช. (2539). **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภูมิศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิชัย เทียนน้อย. (2540). **การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2532). **หลักการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชนประยุกต์**. กรุงเทพฯ:
โอเดียนสโตร์.

วิฑิตา นามบัญญัติ. (2546). **การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลเขตบางขุนเทียนเพื่อการท่องเที่ยว**

เชิงนิเวศ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., สถาบันราชภัฏธนบุรี, กรุงเทพฯ.

ศรัญญา วรากุลวิทย์. (2546). **งานมัคคุเทศก์ 1** (พิมพ์ครั้งที่ 3). พระนครศรีอยุธยา:

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2539). **พฤติกรรมผู้บริโภค ฉบับสมบูรณ์.** กรุงเทพฯ: วิสัทธิ์พัฒนา.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2543). **หลักการตลาด.** กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์.

ศุณย์วิชัยป่าไม้. (2538). **โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ กรณีภาคใต้.**

กรุงเทพฯ: คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2531). **ศึกษาเบื้องต้นเพื่อวางแผน**

พัฒนาการท่องเที่ยว ส่วนที่ 1. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2536). **โครงการศึกษาทบทวนแผนแม่บทในการ**

พัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). **การดำเนินการเพื่อกำหนด**

นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
แห่งประเทศไทย.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). **การศึกษาความสามารถ**

ในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเกาะสมุย. กรุงเทพฯ:

สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2542). **รายงานขั้นสุดท้ายเพื่อ**

กำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. (2547). ใน **เอกสารประกอบการสอนวิชา**

นโยบาย และการปฏิบัติงานการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยว

เชิงอนุรักษ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สนธยา พลศรี. (2533). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

สมบัติ เชื้อทหาร. (2547). **การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมู่บ้านทรงไทยปลายโพงพาง**

อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.,

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, นครปฐม.

- สฤษฏ์ แสงอรุณ. (2541). **ศักยภาพและแนวทางการจัดการอุทยานแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา จังหวัดพังงา**. วิทยานิพนธ์ วท.ม., มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2525). **การพัฒนาชุมชน** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2536). **ทฤษฎีสังคมวิทยา การสร้าง การพัฒนาประเมินค่าและการใช้ประโยชน์** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2553). **แนวโน้มการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.
- สุปัญญา ไชยชาญ. (2534). **การบริหารการตลาด: ภาคแรก SWOT Analysis**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุฑบุรี.
- สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต. (2538). **การสื่อความหมายธรรมชาติ. ใน เอกสารประกอบการสอนวิชาเทคนิคการสื่อความหมายสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอนุรักษวิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุรศักดิ์ ชุนณรงค์. (2540). **การศึกษาความคิดเห็นนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : ศึกษากรณีแหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุเมธ ทรายแก้ว. (2537). **ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนโครงการพัฒนาหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัด นครสวรรค์**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- เสกสรร ยงวนิชย์. (2535). **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- เสรี วงศ์ไพจิตร (ผู้บรรยาย). (12 -17 ตุลาคม 2537). **ท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน. ใน เอกสารประกอบโครงการอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์พิทักษ์การท่องเที่ยว ครั้งที่ 4: นิเวศสัญจร - วิถีทางการอนุรักษ์ 12 - 17 ตุลาคม 2537** (หน้า 22). กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- อร สีแพรว. (2549). **การจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หน่วยที่ 8 – 15**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อิมเมจ คอนซัลแทนท์ แอนด์ เซอร์วิส. (2550). **การลดต้นทุน**. กรุงเทพฯ: แอควี ฟรินดิง.
- อุดม เขยกีวงศ์. (2548). **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. กรุงเทพฯ: แสงดาว.

ภาคผนวก

ภาคผนวก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ เป็นเครื่องมือประกอบการศึกษาค้นคว้าวิจัยของนิสิตระดับปริญญาโท ซึ่งอยู่ในการควบคุมดูแลของคณาจารย์ที่ปรึกษา และผลที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์ของท่าน จะเป็นข้อมูลในการเขียนการศึกษาค้นคว้าอิสระด้วยตนเอง ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการใน สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์ ศูนย์วิทยบริการกรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรัตนนคร

แบบสัมภาษณ์นี้มีทั้งหมด 3 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการหาแนวทางทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้ด้วยความตั้งใจและครบถ้วนทุกข้อ

นางสาวสุริยญา อุไรรัตน์

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว

ศูนย์วิทยบริการกรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรัตนนคร

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-สกุล.....
 ที่อยู่.....
 เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ.....
 เพศ.....อายุ.....การศึกษา.....
 สถานภาพ/ตำแหน่ง.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา

1. จุดแข็งในการพัฒนาการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลา
2. จุดอ่อนในการพัฒนาการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลา
3. โอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลา
4. อุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวบริเวณทะเลสาบสงขลา

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านความคิดเห็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา

1. แนวทางการพัฒนาในด้านการจัดการพื้นที่
2. แนวทางการพัฒนาในด้านการให้การศึกษาและการสื่อความหมาย
3. แนวทางการพัฒนาในด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว
4. แนวทางการพัฒนาในด้านการบริการการท่องเที่ยว
 - 4.1 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ สถานที่จอดรถ
ถังขยะ ป้ายบอกความหมาย/บอกทิศทาง การจัดระเบียบร้านค้า
 - 4.2 ด้านการพัฒนาคูคลอง
 - 4.3 ด้านการพัฒนาความปลอดภัย
5. แนวทางการพัฒนาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม
6. แนวทางการพัฒนาในด้านการส่งเสริมการตลาด
7. แนวทางการพัฒนาในด้านการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

8. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.เวลา.....

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – ชื่อสกุล สุริยญา อูไรรัตน์
วัน เดือน ปีเกิด 30 ธันวาคม 2521
ที่อยู่ปัจจุบัน 217/115 หมู่บ้านสุขสมบูรณ์ ถนนพหลโยธิน 50
แขวงคลองถนน เขตสายไหม กรุงเทพฯ 10220
ที่ทำงานปัจจุบัน บริษัท แอล เอ็ม อี จำกัด
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน พนักงานบริษัท
ประวัติการศึกษา
พ.ศ. 2542 ศศ.บ. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

